

eylem

MELİH CEVDET ANDAY

Geçmişin Yorumu

EMİN TÜRK ELİÇİN

Türk Devriminin Niteliği, Tarihteki Yeri

ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU

Az Gelişmiş Ekonomiler

Dr. MEHMEDCAN KÖKSAL

İktisadî İktidarın Oluşması

MUVAFFAK ŞEREF

İşçi Sınıfı, Yoksul Köylüler ve Toplumcu Aydınlar

BAHAETTİN CAN

Tarımsal Kalkınma

HENRI LEFEBVRE

Marksizm ve Fransız Düşüncesi

MAX BEER

Savaş Olmadı

F. KRBY

Yabancı Okullar Meselesi

Prof. SADUN AREN — Dr. ÇETİN ÖZEK

— Dr. MEHMEDCAN KÖKSAL

— ALPER AKTAN — ZİYA AKÇAPAR

Millî Güvenlik Kanunu Tasarısı Üstüne Düşünceler

eylem

AYLIK DÜŞÜN VE EYLEM

DERGİSİ

SAYI: 9

CİLT: 1

1 Kasım 1964

Sahibi :

ŞÜKRAN KURDAKUL

Yazı işlerini fiilen idare eden :

ÖMÜR CANDAS

Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 250 kurustur. Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

İlan Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.

Tam sahife tek renk: 1000 TL.

Basıldığı yer :

Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :

Büyük Kervan matbaası

İrden Akbulut
tarafından
TÜSTAV'a
bağışlanmıştır

GEÇMİŞİN YORUMU

Melih Cevdet ANDAY

Padişahsız, lâik, ulusal Türk devleti kırk bir yaşındadır. Bu yeni devlet, Türkiye Cumhuriyeti, altı yüz yıllık bir devletin. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması ile kuruldu. Gerçi Osmanlı devleti, bağımsızlıkları için başkaldırmış ulusal toplulukların savaşımı ile yıkılmıştır; ancak İmparatorluğun Türkten başka ögeleri, kendi bağımsız devletlerini kurarak ondan ayrılmakla kaldıkları halde Türkler, yaşamını tamamlamış olan bu imparatorluğa en köklü saldırımı yapmışlar ve böylece tarihsel bir oluşumun önünde yer almışlardır. Başka bir deyişle, İmparatorluktan ayrılan öteki toplulukların gördükleri işle, Türk toplumunun gerçekleştirdiği gelişim arasında önemli bir ayrım çıkmıştır ortaya. Öteki ögeler, başlarına kiralıkları, dinsel yönetimleri geçirerek sadece Osmanlı İmparatorluğundan bağımsızlıkla yetindikleri halde, Türk toplumu yeni bir devlet biçimine yönelmiş ve böylece de çağının tarihsel oluşumuna katkıda bulunmuştur. Bunun önemi ve bize verdiği güç çok büyüktür. Türkiye Cumhuriyeti, demek ki, içerde ve dışarda sömürücü, orta çağ kalıntısı bir din devletini tarihten silmiş olmak gibi ilerici bir temel üzerine kurulmuştur. Bağımsız, lâik, ulusal Türkiye Cumhuriyeti, çağının damgasını taşıyan yeni bir devlettir. Bugün Atatürk devrimi üzerinde yapılan çeşitli incelemeler, açıklamalar, tartışmalar ve eleştiriler, Türkiye Cumhuriyetinin temel anlamını hiç bir biçimde sarsacak, değiştirecek nitelikte değildir.

Devrim ya da devrimler, devrim ya da evrim, devrim ya da yenileşme, giderek devrim ya da değil gibi görüşlerin ve yorumların bugün her zamankinden daha canlı, daha günlük, daha ilginç duruma gelmesi, Türk toplumunun, hızını Cumhuriyet temelinden alan bir sıçrama gücünde olduğunun belirtisidir. Bir toplumun mutluluğa ermesi, mutluluk yollarını açması için kırk bir yıl yeterli bir süredir elbet, çağımız bunun örneklerini vermiştir. Oysa biz bu süre içinde insanlarımıza mutlu bir yaşam düzeyi sağlayamamışızdır; ancak bunun nedenini devrimlerin gücsüzlüğünde, yetersizliğinde, temelsizliğinde aramak çabası da verimli bir eğilim sayılamaz. O olay, en azından, gelişimin engellerinde büyük bir temizlik sağlamış ve hangi koşullar içinde bulunursa bulunsun, özgür düşünen insanların, çağdaş kafaların, atılım gücünde olan kuşakların yetişmesini gerçekleştirmiştir. Atatürk ve lâik Cumhuriyet, Türk toplumunu bir an önce mutlu kılmak isteyen ilericiler için, en çok onlar için büyük bir tarihsel destektir. Türk toplumu, lâik Cumhuriyet içinde gerçek eşitliğe, herkes için eşit gelişme olanaklarına, ulusal gelirin dağıtımında haklı ölçülere erişmedi, sömürmeyi, nüfuz ticaretini, devlet kesesinden zengin olmayı kökünden kazıyamadı, özgürlüğü bütün koşulları ve yasaları ile sağlayamadı ise (düşünün ki, Cumhuriyetin kırk birinci yılında Babeuf'ün yazılarını dilimize çevirmek koğuşturmaya uğruyor) bunun uyandıracağı ilk düşünce, lâik Cumhuriyeti ereğine ulaştırmak işinin bizim kuşaklara düştüğü olmalıdır.

Lâik Cumhuriyet ancak toplumculukla tamamlanabilir. Türk toplumunu mutluluğa ulaştıracak olan yol toplumculuktur. Türk toplumcuları, lâik Cumhuriyetin, devrimlerin ürünü ve tamamlayıcısı oldukları inancında birleşirlerse, gericilerin, tutucuların, fırsatçıların, sömürücülerin, toplum yönetimindeki tutumlarını çürüteceklerdir. Çünkü geçmişe sahip çıkmakla günümüzün sözcüsü olacaklardır. Bundan doğacak büyük güc, sadece mutluluk günlerini ayaklarımızın önüne getirmekle kalmayacak, çağımıza yeni bir katkıda bulunacak olan bir başarıya da ulaşacaktır.

Geçmişin doğru yorumunu yapmaktan vaz geçelim, yararlı kılmak için gerekirse gerçekleri değiştirelim demiyorum. Yakın geçmişimizin toplumculuğu zorunlu kılan güçler getirdiği kanısındayım. Yorumda nesnel olma kaygusu kollarımızı bağlamamalı. Kendimize, «Biz ne yaptık? Biz ne yapıyoruz?» diye sormağı unutmayalım.

TÜRK DEVRİMİNİN NİTELİĞİ, TARİHTEKİ YERİ VE İLKELERİ

Emin Türk ELİÇİN

«Tanzimat»a dıştan bakış :

Atom çağının başındayız. Bu çağın bize nasıl bir sosyal düzen getirmekte olduğunu daha bilmiyoruz. Atom gücü tıpkı buhar ve elektrik gibi üretim tekniğine uygulanınca onun üstünde nasıl bir mülkiyet ve üretim ilişkisi meydana gelecek, bunu da bilmiyoruz. Bu üretim ilişkileri insanoğlunun bilinç ve istemine, tasarım ve güdümüne bağlı olacak mı, yoksa yine kendi zorunlu yasalarını yaratıp insanlığı, şimdiden sezemiyeceğimiz bir yerlere mi götürecektir? Bunu da ancak Tanrı bilir!

Ama yavaş yavaş kapanacak olan buhar ve elektrik çağının biçim ve boyutlarını artık iyice tanıyoruz. Çağdaş Avrupa uygarlığının yarattığı, kökünde buhar-elektrik bulunan ekonomik düzenin adı geniş anlamıyla kapitalizm, dar anlamıyla endüstri kapitalizmidir. Şimdi bütün dünyada defteri dürülen değilse bile, hesabı görülen, düşünsel envanteri yapılan toplumsal düzen işte budur. Türk aydınlarının da hiçdeğilse kendi ulusal ölçülerinde bu hesabı görmeleri kendi ideolojik yönlerini aydınlatmak için gerekli ve yararlıdır.

Bir önceki yazıda, türk devriminin niteliğini meydana çıkarabilmek için Osmanlı İmparatorluğundan Yeni Türkiye'ye kalan tarih mirasını tanımak ve değerlendirmek gerek olduğunu söylemiştik. Bu mirası gereği gibi tanıyıp değerlendirmek içinse, onun eldeğiştirdiği andaki varlığını bir hukukçu gibi sayarak, tarif ederek yazıp tespit etmek yetmez; son andaki durumuna nasıl geldiğini, yani onun da tarihini bilmelidir. Konuyu böyle alırsak bütün Osmanlı tarihini, kuruluştan en yüksek gelişme nokrasına değin bir, «Tanzimata»değin süren alçalış dönemi için de bir yazı ile vermek yerinde olurdu, ancak bu bizi amaçtan çok uzaklaştırıp aslında tüm bir deneme olan bu çalışmayı aylık bir dergiyle yavaş yavaş vermenin handikapını büsbütün arttırdı. Belki kimi okuyucular o yüzden usanıp yapıtı izlemekten vazgeçerlerdi. Bu sakıncayı gözönünde tutarak, yeni Türkiye'ye kalan tarih mirasını «Tanzimat» sayılan çözölüp dağılma döneminden bu yana ele alacağız.

İmparatorluğun son yüzyıllık çözölüp dağılma ya da can çekişme süresini bir içerden, yani devletin özel koşulları içinde incelemek; bir de dışardan, yani genel tarih çerçevesi içinde gözden geçirmek yolu vardı. Bir kitapta iki yanı birden, içiçe vermek belki daha ilgi çekici olurdu. Nevar ki, dergi yazılarının kendini zorla kabul ettiren mantıkına uyarak, konuyu böylece ikiye ayırmak ve dışardan bakmayı öne almak gerekti.

Yine geçen yazıda belirtildiği üzere, kapitalizm, tarihi boyunca dört büyük çelişme ya da çatışma doğurmuş, bu çatışmaların sonucu olmak üzere de, dünyayı birbirine aykırı ve karşıt başlıca üç büyük kampa ayırmıştır. Kapitalizmin özünden, yapısından zorunlu olarak doğan bu dört büyük çatışmayı şematik olarak bir daha belirtelim :

1) Genel olarak kapitalizm, özel olarak endüstriyalizm, içinde doğup büyüdüğü toplumlarda ilkin sınıflararası bir gerginlik ve karşıtlık doğurur. Kendi yarattığı ulusal bütünlükleri halk yığınlarını başlıca iki düşman kampa bölerek, gittikçe çoğalan ücretli işçi sınıfı ile gittikçe azalan kapitalist burjuva sınıfına ayırarak yine kendi eliyle bozar.

2) Kapitalizm, sisteme girebilen her ülkede ne aynı zamanda, ne de aynı hızla gelişmediğinden işbu ülkeler arasında ilkin amansız bir yarışmaya ve giderek kıyasıya bir çatışma ve çarpışmaya yol açar.

3) Endüstri kapitalizmi emperyalizm aşamasına ulaşınca Asya, Afrika, Güney Amerika ülkelerini sömürgeleştirerek onları kalkınamaz, kapitalistler arasına katılamaz hale getirir. Emperyalizm dönemindek kalkınamayan, başka bir deyişle endüstri kuramıyan kıtalar ve ülkeler arasında bu kuralı bozar görünen tek örnek, ayrıca incelenecek özel şartları sayesinde, Japonyadır.

4) Birinci cihan savaşının sarsıntılarıyla birleşen ilk iki çatışmadan sosyalizm doğmuş ve Sovyetler birliğinde sıkıca yerleşerek, kapitalist eski dünyaya karşı yepyeni bir sosyalist dünya yaratmıştır.

Bir salt-tablosuna benzetilebilecek olan bu çelişme ve çatışmalar şemasını iyice aklımızda tutalım, çünkü yeryüzünde hiçbir sorun yoktur ki, bunlardan birinin ya da birkaçının etkisiyle meydana gelmiş olmasın! «Batılaşma çabamızın başlangıcı» sayılan Tanzimatın başarısız kalmış olmasının gerçek nedenini de yine aynı şemada arayacağız. Kolayca sezilebileceği gibi bilmecenin çözümü, özellikle 3) numaralı salt anahtarının altındadır.

Şimdi kapitalizm ve emperyalizmin tarihine bir gözatarak bu çatışmaların nasıl doğduğunu ve ne gibi sonuçlar verdiğini görelim.

1. SINIFLARARASI ÇATIŞMA : Bugünkü Avrupanın zenginliği biryandan Yeni Dünya Amerika'nın, biryandan da Hindistan ve Uzakdoğu'ya Afrika'yı dolanarak giden denizyolunun keşfedilmesiyle başlar ve uzun bir yağma ve korsanlık süresinde büyür ve artar. Soyulup talan edilecek hazır değerler tükenince de Avrupa'nın bezingânları yerli halkların yüksek hafif pahada ağır neleri kalmışsa onları cıncık-boncuk karşılığında ellerinden alarak Anayurda taşımaya devam ederler. Korsanlık ve yağmacılıkla birlikte giden bu biçim ticaret transit karayollarının Osmanlı topraklarında eski önemini yitirdiği zamana raslar ve onun nedenidir. Taşıma ve ulaştırma yollarının Akdenizden Atlantik Okyanusuna geçmesi, bilindiği gibi, Rönesans ile İtalya'da başlayan çağdaş Batı Uygarlığının yavaş yavaş batı ve kuzeybatı Avrupaya yayılmasının da başlıca nedenidir. Büyük Britanya adalarının çok elverişli geopolitik durumundan yararlanan İngilizlerin bu yağma ve soygun ticaretinde aslan-payını toplamaları, büyük filolar yaparak Atlas Okyanusunu - karşıyakadaki kolonileriyle birlikte - bir İngiliz ya da Anglosakson gölü haline getirmeleri beklenir bir olaydı. Onlardan hemen sonra da sırasıyla İspanyollar ve Portekizliler, Belçika ve Holandalılar ileri atılıp ilk koloni imparatorluklarını kuracaklar, biryandan kendilerini zengin ederken, biryandan da saraylar ve konakları, tüccar kasa ve mağazalarını altın ve gümüşe ve ipeklilere boğuyorlardı.

Serpilip gelişen ve genç Batı uygarlığının maddi-manevi bütün silâhlarıyla donanan burjuva sınıfı asalak bir aristokrat zümrenin elinde oynayacak olan kralları destekliyerek saltık monarşilerin doğmasını sağlıyor, son-

ra da bu monarşilere yaslanarak feodal düzeni parça parça yıkıyordu. Biryandan içpazarları feodal engellerden temizlerken, biryandan da dışarda ham madde kaynakları ve sürüm pazarları ediniyordu. Ticaret adamları içerde ve dışarda rahatça dolaşmak, kendilerine güvenlik sağlayan hükümetlerle krallardan başkasına vergi ve haraç ödememek istiyorlardı. Ekonomide liberalizm, politikada kişisel özgürlük ve demokrasi yeni çağın ideali, ideolojisi oluyordu. Ancak, Doğunun otokrasilerinde sosyal reformlar ve hukuk düzenleri beklenmediği ve istenmediği için, kapitilasyonlar elde edilmeye çalışıldı. Osmanlı padişahları frenk tüccarlarının dilendiği bu ticaret yapma hakkını herhangibir «İhsanı şahane» gibi vermekte sakınca görmediler, çünkü devlet bir askeri derebeylik düzenine dayanıyor, yabancı bezirganların mal getirip götürmesinden yalnız fayda umuyorlardı. O sayede kendi sarayları için gerekli eşyayı da ucuza, ya da bağışlamalar ve sungular şeklinde, kendi ayaklarında elde etmiş oluyorlardı.

Ticaret kapitalizmini en iyi ve en önce geliştiren, feodalizm dağınıklığını pek kanlı olmıyan devrimlerle yenerek ulusal pazarı yaratan ve hukuk düzenini kuran ingiliz burjuvazisi endüstri çağına da ilk adımı atan olacaktı. Fransız Devrimi öncesine raslıyan bu ilk adım yalnız İngilterenin değil, tüm Avrupanın ve dolayısıyla bütün dünyanın alınyazısını çizecekti. Buhar gücünün makineye uygulanması ve yeni teknik buluşlarla başlayan bu endüstri devrimi Fransız Büyük Devrimi ve Napoleon savaşlarıyla çalkanan Avrupanın karşısında bir kuşak boyu yalnız ingiliz malı olarak kaldı. Bu önkazanma İngiltereye tam bir yüzyıl başta gitmek şansı verecekti. Endüstri devrimi Ortaavrupa, özellikle Almanya'ya çok geç, ancak 19 yüzyıl ortalarında ulaşacaktı.

Eğer devrim tam zamanında yetişmeseydi, Rasin, Korney ve Moliyer'in; Monteskiyö, Ruso ve volter'in şanlı Fransası uygarlık yarışında yenilecek, hep İngilterenin ardından gitmek zorunda kalacaktı. İngilterede kolay atlatılmış olan derebey - burjuva gerginliği Fransada öyle şiddetlenmişti ki, ruhları ateşle dolan fransız aydınları kendi ulusal dâvalarını abartarak toptan insanlığa malettiler ve devrim anayasasına «İnsan Hakları Bildirisi» adını verdiler. Onlar bu görüş ve düşünüşte ıctendiler, çünkü «Tiers état»ı tüm halk, «İmtiyazsız sınıfsız, kaynaşmış bir kütle» sanıyorlar ve bunun haklarını belirtmekle bütün insanlığı değişmez haklarını dile getirdiklerine inanıyorlardı. Malların dağıtımını sağlayan tüccar da, toprağına ve sapanına sahip köylü de, kendi üretim araçlarını kendi eliyle işleten emekçi ve zenaatçı da, serbest mesleklere girmiş aydınlar da hep çalışan, adaletli bir işbölümü ile birbirine bağlı «Hür vatandaşlar» idiler. Hükümet bu mal-mülk, iş-güç sahibi insanların özgür oylarıyla seçilecek ve değişmez insan haklarına dayanan bir eşitlikle ulusu yönetecekti.

Malı-mülkü olmıyanların «hür vatandaş»ta olamayacağını sezen ve düşünen idealist devrimciler kutsal insan haklarının başına m ü l k i y e t i koymuşlardı. Zamanın baldırıçıplakları adına bu temel hakkı yatsı-mıya kalkan Baböf gibilerine karşı aristokrat sınıflara karşı olduğundan daha yumuşak davranmayışları bundandı. Devrimin özgürlüğe kavuşturduğu insanlar hep evli-barklı, mallı-mülklü yurttaşlar olacaktı; olmıyanların amacı da çalışıp kazanmak ve zenginleşmek olmalıydı. Devrimin gi-yotini asalak ve zorba sınıfların başını işte bunun için kesiyordu.

Oysa... Robespiyer'in giyotine yolladığı Danton ölüm-arabasından onun penceresine doğru haykırmıştı: «Arkamdan sen de geleceksin Robespiyer!» fal doğru çıktı ve Robespiyer'in başı da yine giyotinle koparıldı. Ama sınıf bilincine sahip bir aristokrat çıksa da, toptan burjuva sınıfını kastederek, «Bugün bizim başımıza gelen yarın da senin başına gelecek!» diye bağırsaydı, tarihe daha silinmez bir ad bırakmış olacaktı.

Evet, çağ burjuva idealizmi çağı idi ve devrim ideallerini Avrupaya ve bütün uygar dünyaya duyurmak için Napolyon'un arkasında seve seve can veren fransız gençlerinin gönlünde çok yakın olan endüstri çağının getireceği korkunç dramdan bir sezinti bile yoktu. İngiliz mühendisi Stevenson bir şimendifer projesiyle karşısına çıktığı zaman ulu başbuğ Napolyon «Oyuncaklara ayıracak vakti olmadığını, kendisinin çok daha önemli projeleri bulunduğunu» söyliyerek adamı terslemişti. Ama Napolyon'un bu kısa görüşlü davranışı tarihin çarkını biran bile durdurmayacak, zorunlu toplum kanunlarının hükmü yerine gelecekti: Kızgın buhar soluyan makine devri onların canlarıyla savunduğu hak ve hürriyetlerin birçoğunu, özellikle hepsinin temeli bilinen özel mülkiyeti çiğneyip geçecekti. Devrimin feodal bağlardan kurtardığı köylü-kentli zayıf halk katlarından eskisinden daha kalabalık bir köle sınıfı, makineye kenetli koskoca bir «Proletarya» doğuracaktı. Daha iki kuşak değişmeden Büyük Devrimi yapan idealistlerin kapitalistleşen burjuva çocuklarıyla bu yeni köle sınıfı arasında kızgın bir kavga başlayacak, üstelik kapitalist burjuvazinin kendi içinde de yaman bir boğuşma ve ezişme başgösterecekti. Öyle ki, bütün çağların en büyük «Yırtıcı hayvan yazarı» Balzak modern kentlerin mahallelerinde hüküm süren orman kanununun dehşetlerini anlata anlata bitiremeyecekti. Bu tüyler ürpertici korkunç dramlar bütün iyi yürekli aydınları yardıma koşturacaktıysa da, bunların elinden gelen, sosyalizm cennetleri tasarlamaktan ve yırtıcı hayvanlara öğüt vermekten öteye gidemeyecekti, çünkü «Proletarya» daha dağınıklık ve perişanlıktan kurtulmamış, bilinçli ve örgütlü bir sınıf, tarihsel bir güç olarak ortaya çıkmamıştı; ezilen, ezildiği içinde kendine acındıran bir halde idi.

Uzunca bir süre rakipsiz çalışan sanayici İngiltere durumdan akıllıca yararlanıp vargücünü ekonominin endüstri bölümüne harcıyor, tarımını da endüstrinin gereklerine göre değiştirip besin maddelerini daha çok dışardan, özellikle kendi kolonilerinden getirtiyordu. Ekonomik üstünlüğü sayesinde yarışmadan da hiç çekinmediği için, komşularından gümrük kapılarını ardına kadar açmalarını istiyor, bilgin ve filozoflarının işleyip kotardığı liberalizm ideolojisini bir uygarlık ve ilericilik koşulu gibi ileri sürüyordu. Ama ne Fransa, ne de öteki komşular bu tatlı sözler ardındaki yılan dilini görmemezlik edemezlerdi; liberalizm ilkelerini benimsemediler ve eski «Merkantilist» görüşlerine sıkıca sarılarak kendi iç pazarlarını, özellikle başlıca değer kaynağı saydıkları toprak ve tarım ürünlerini korudular. Gerçi onların kolonileri yoktu daha, ama hiçdeğilse ham maddeleri içerde bulunan ya da yetişen endüstri dallarını kurabilirlerdi. İngiliz ekonomistlerinin ve filozoflarının teorilerine kansalar da kapılarını serbest mübadeleye açsalar, ingilizlerin getireceği her iki cins mallar biryandan yerli elsanayiini, biryandan da ufak köylünün ufacak topraklarında geri bir teknikle ürettiği tarım mallarını yokederdi. Bunlar birkez

yokolunca da o toplumların bir daha bellerini doğrultamayacaklarını tarihin daha sonraki olayları sayısız örneklerle kanıtlıyacaktı.

Ulusal endüstri yaratan ilk komşuları çok geçmeden başkaları izledi ve batı Avrupada endüstri merkezleri çoğaldı. Biriken sermayeler dışarı taşmak eğilimi gösteriyor, biryanda ham maddeler bulmak, öteyandan da fabrika mallarının içpazardan artakalan kısımlarını sürmek için ilkin özel firmalar, sonra da kapitalist devletler arasında gizli-açık sürtüşme ve bğuşmalar başlıyordu, ama bu, sınıflararası içkavganın gittikçe artan şamatası karşısında dikkati çekmiyordu daha.

Dışpazarların sümürölmiye başlaması sermaye anayurtlarındaki yarışmayı gittikçe daha çok kızıştırıyor, artan mal isteğini karşılayıp daha çok kâr edebilmek için biryandan işçiye sömürürken, öteyandan üretim tekniğini durmadan değiştirip geliştirmek, onun için de daha çok yatırım sermayeleri istiyen dev fabrikalar kurmak gerekiyordu. Üretimin böyle toplulaşıp toplumsallaşması serbest yarışmada geri kalan bütün üretim-biçimlerini silip süpürerek bunlara bağı kolları ücretli köleler sınıfına katıyordu.

Ufak ve zayıf sermayeler de büyükler karşısında tutunamayıp eridikleri ya da büyüklere katıldıkları için liberalizmin serbest-yarışma ilkesi yavaş yavaş ortadan kalkıyor, güçlü ortaklıkların kurduğu tekeller piyasaya hükmetmiye başlıyordu. Satılamıyan mallar, üretim çokluğundan doğan bunalımlar kendini gösteriyor, gerek bu bunalımlar ve gerek devletlerarası savaşlar zayıfları ortadan kaldırarak geriye az sayıda kodamanları bırakıyordu. Kartellerin, tröstlerin sonsözü söylediği finans-kapitalizmi aşamasına yaklaşıyordu. Oradan da büyük halk yığınları için özel mülkiyetin ve serbest ticaretin önemini büsbütün azaltan tekelci kapitalizme ve emperyalizme varılacaktı.

Marks ve Engels, «Bilimsel Sosyalizm»in kurucuları, 19. Yüzyıl, ortasında yazmıya başladıklarında kapitalizm adını verdikleri ekonomik sistemin oluşum ve gelişim yasalarını meydana çıkardılar ve hiçbir karanlık noktasını bırakmadan aydınlattılar. Nevar ki bu bilim (Diyalektik Materyalizm) her ulusal burjuvazinin kendi ulusal proletaryasını «Artık-değer» teorisine göre sömürerek kapitali yarattığı görüşüne dayanıyor ve sistemin - yine bütün ayrıntılarıyla belirtilen - üretimin toplasma ve toplumsallaşma yasası gereğince bir kısır döngüye varıp yenilmez bir genel bunalımın sarsıntıları içinde yıkılacağını varsayıyordu. Başka bir deyişle Marksizm araştırmasına konu yaptığı İngiltere ve Fransa'da oluştuğunu gördüğü sistemin Almanyaya, Amerikaya ve bütün öteki Avrupa ülkelerine aynı şekilde geçerek, aynı yasalarla gelişerek, aynı çıkmaza düşeceğini sanıyordu. Kapitalizm onun zamanında daha öteki çatışmaları doğurmamıştı. Daha elektirik ve motor bile yoktu görünürde. Yalnız buhar gücüne dayanan ağır-aksak üretim tekniğinin, kapitalizmin yıkılacağı günedegin tek egemen itici güç olacağı sanılıyordu. Yalnız realiteyi görüp inceliyen bilginler endüstrinin gittikçe artan bir hızla toplulaşacağına ve sonunda birkaç kişinin elinde kalacağına inanmakta idiler. Bu bir yanılgı değildi, yaratılan bilimsel yöntemin yanlışlığını da göstermezdi. Ama birşeyi açıkça kanıtlardı, ki o da canlı, değişken, dönüşken insan toplumlarının geleceğini önceden kestirmenin olanaksızlığı, olumsuzluğudur! Kapitalizm Marks'ın eleştirdiği klasik şeklini sonunadek korumuyacak, biryandan motorun bu-

har makinesinin ikinci plâna atmasıyla, öte yandan yeni ve daha zorlu çatışmalar yaratarak sınıflar-arası gerginliği ulusal sınırlar içine sokmasıyla durumu kökünden değiştirecekti. Marksizmin bu noktadaki sakınılmaz yetersizliği daha sonra pek çok anlaşmazlıklar doğurmuş, verimsiz tartışmalara kapı açmıştır. Marksistlerin çoğu tarihin sınıf kavgalarından ibaret olduğu tezinden birtürlü ayrılamadıkları, ayrılırlarsa bütün bilimsel sistemin yıkılacağını sandıkları için direnmişler, yeni doğan gerçekleri görmek ve hesaba katmak istememişlerdir. Bugünkü ortodoks marksizm ile revizyonculuk çekişmeleri de yine değişen, yeniden oluşan dünya gerçeklerini izliyememekten, bilgiyi dogma ile bir tutmaktan ileri gelse gerektir.

2. Kapitalist ülkeler arasındaki çatışma :

Şimdi de marksizmin açık bıraktığı gedikten içeri girip oradaki birçok değerlerin yeniden değerlendirilmesini gerektiren öteki çatışmalardan ikincisine değinelim :

Endüstri kapitalizmi İngiltere, Fransa ve öteki birkaç küçük batı Avrupa ülkesinde iken durum yukarda anlatıldığı gibi idi, yani tek, değişme sanılan toplumsal çatışma başlıca iki sınıf, işçi ile burjuva arasındaki çatışma sayılıyordu. Ama giderek kapitalizm hem kendi yapısında evrinmek, hem de uluslararası durumda büyük yeri gerginlikler ve karşıtlıklar yaratmak suretiyle Marks'ın tanıyıp tanıttığından çok farklı bir hale geldi. Şöyle ki :

Endüstri batı Avrupada hızla gelişip sömürgecilik yarışına girdiğinde Avrupanın göbeğinde ve özellikle, Napolyon ordularının birkaç kez çiğneyip geçtiği Alman topraklarında yeni yeni kıpırdanmalar oluyor; Kant ile Fichte'nin, Goethe ile Şiller'in yurdu ulusal bilince daha yeni kavuşmakta idi. Goethe'nin «Biz daha ulus değiliz, ulus olma yolundayız,» demesi bu yüzdendi.

Endüstri kurmaya ancak 19. yüzyılın ortasında girişen (Japonya ile hemen hemen aynı zamanda) almanlar, sanki 60 - 70 yıl gecikmenin utançını duymuşlar gibi, öyle bir hızla ileri atıldılar ki (Yine Japonlar gibi) 1870 te, her bakımdan kendilerinden daha ileri Fransayı yenip Bismark'ın önderliğinde ulusal birliği -federasyon şeklinde de olsa- sağladılar ve bir on yıl içinde İngilterenin en tehlikeli yarışkanı ve düşmanı kesildiler.

Avrupanın yarımalarında (İskandinavya, İberik, İtalya) yaşayan bağımsız ülkeler Almanyadan da daha geç sıraya girdikleri halde yine kendilerine yeterli ulusal ekonomiler yaratabildiler, çünkü emperyalist devletlerin gözü ve baskısı pek onların üstünde değildi, dünyanın paylaşılması daha tamamlanmamıştı. Emperyalizmin denizasırlı yerlere doğru genişleme olanakları daha hayli boldu. Buna karşılık doğu Avrupanın ve Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan Balkanlı ulusların endüstri yaratabilmeleri çok daha güç oldu. Daha doğrusu onlar, (Rusya dahil) bağımsız bir ekonomi kurmaya fırsat bulamadan 20. yüzyılın ilk Cihan Savaşı ile birlikte getirdiği yeni koşulların ağına düştüler. Rusyada bolşevik devrimi olduğu zaman, bir ucu Pasifiğe dayalı koskoca ülkede endüstri sektörü genel ekonomide çok küçük bir yer tutuyordu. Çarlık, Osmanlı Devleti kadar olmasa da, yine batının emperyalist devletlerine, özellikle Fransaya karşı ağır borç altına girmişti, birçok kaynakları ve demiryolları yabancı sermayenin elinde idi. Çoktanberi Avrupanın siyasal kaderinde söz sahibi bir büyük devlet olduğu, Puşkin'den beri büyük bir edebiyat, Lomonosof'dan beri ken-

dine özgü bir bilim ve eğitim yaratmış bulunduğu halde yine bir yarı-sömürge durumuna düşmekten kurtulamamıştı çünkü kapitalizm genişleme yolunda artık son durağına ulaşmış, metropol-sömürge düzenini kurmuş, yeni emperyalist üyelerin doğmasına olanak kalmamıştı. Oysa Rusya Baltıktan Pasifiğe kadar uzanan engin ve zengin bir bağımsız ülke idi. Emperyalizmin kucağına düşmemiş olsa, -devrimden sonra kanıtladığı gibi- kendi kaynaklarına dayanarak ulusal bir ekonomi yaratabilirdi.

Almanya 1870 ile 1880 arasında dev adımlarıyla ilerliyerek güçlü bir endüstri yaratınca, ister istemez kendinden öncekiler gibi nüfuz bölgeleri (Hayat sahası) ve sömürge yapabileceği boş yerler aradı. Bulduğu birkaç uzak ada ve kara parçası dışının kovuğunu bile doldurmadığından doğu ve güneydoğuya yöneldi, «Drang Nach Osten» politikası gütmeye başladı. Asıl ekonomik ilişkilerini denizası kıtalar ve kolonilerle kurmuş olan İngiltere ile Fransa Avrupanın doğusuna ve yakınoğu ülkelerine pek tamah etmemişler, oraları yalnızca mali yollardan sömürmeye bakmışlardı. Almanya buralarda yarışmaya girince İngiliz ve Fransızları gerileterek kendisine yer açmaya zorlayabilirdi. Nitekim öyle oldu ve İngiltere yalnız Uzakdoğuya giden sömürge yollarını koruyarak oralardaki nüfuz bölgesini yeni emperyalist kurt Almanyaya bıraktı.

Avrupa hiç değilse doğu bölgesine kadar, kapitalizm düzenine girmiş üzerinde azçok eşit haklı bağımsız devletler ve uluslar meydana gelmişti. Batı kültürü her alanda bütün meyvelerini vermiş, uluslararası hukuk düzenini ve demokrasi rejimini yaratmıştı. Artık dünya demek Avrupa demek, uygarlık demek batı uygarlığı demekti.

Gelelim Amerikaya : Bağımsızlık savaşından sonra hızla büyüyerek Okyanus okyanusa bir kıta devleti haline gelince endüstri kurma olanakları Avrupanın hiçbir ülkesinde olmadığı kadar büyüktü. Bu elverişlilik ve üstünlüğü sağlayan koşulları kısaca belirtelim:

a) Avrupa büyüklüğünde, zengin doğal eldeğmemiş topraklı bir kıtada kurulmuş olmak.

b) Dışardan ciddi hiçbir tehdit söz konusu olmadığından ordu beslememek ve sürekli savunma masrafları yapmamak.

c) Alabildiğine geniş ve zengin kaynaklı bir ülkede her işe büyük ölçüde girişebilmek.

ç) Ham maddelerin çoğunu içerde bulmak, dışardan almak zorunda kaldıklarını da kolayca elde edecek durumda bulunmak.

d) Avrupa'nın en çalışkan ve girişken insanlarından bileşen bir nüfusu olmak ve işsizlik tanımamak. Çünkü ülke Avrupa büyüklüğünde olduğu halde nüfusu ancak dörtte bir oranında idi. Ayrıca akderili işçilerin yaşanmadığı ağır tarım ve maden işleri için gerekli işgücünü «Kara-elmas» denilen zenci kölelerle sağlıyordu.

f) Avrupa endüstri kurarken birçok sosyal güçlükler ve çetin davalarla uğraşmış, feodal düzeni büsbütün tasfiye ederek tam burjuva egemenliğini kuruncıyadek devrimler ve savaşlar yaşamak zorunda kalmıştı. Oysa Amerika tarihe düpedüz bir burjuva demokrasisi olarak girmiş, eski kurumlar, tutucu sosyal sınıflar, ayakbağı geleneklerle vakit ve enerji tüketmek zorunda kalmamıştı.

Bunca elverişli bir durumda, bir kolunu Avrupa'ya ve bir kolunu Asya'ya uzatmış olarak işe girişen Amerika Birleşik Devletleri çok geçmeden

Batı dünyasının en güçlü ve modern ulusunu yoğuracaktı. Kapitalizmin en sağlam ve en büyük kalesi de yine orası olacaktı, çünkü uzun bir barış süresinde, hemen hiç dışpazar aramak ihtiyacı duymaksızın serpilip gelişecek, mal sürümsüzlüğünden doğan bunalımları tanımıyacaktı. Gümrüklerini rahatça kontrol edecek, dengeli ve yeterli bir ulusal ekonomi yaratan Amerika üretim tekniğinde buluşlu ve yaratıcı bir döneme girmekte de gecikmiyecekti Elektrik, telgraf, telefon, motor ve bunların uygulanmasıyla elde edilen teknik ilerlemeler Avrupa'ya oradan gelecekti.

Amerika'nın emperyalizme geçme eğilimi Monroe doktrininin ilânıyla başlar. Doktrinin ekonomikopolitik anlamı bir süre sonra Amerika'nın ihtiyacı olacak sömürge bölgesini Avrupa'lı emperyalistlerden korumak ve kurtarmaktır. Daha sonra bu genişleme Amerika karalarını aşarak Pasifik okyanusuna yayılacak ve orada İngilizleri değilse bile öteki Avrupalıları koğa koğa Filipinlere ve Japonya'nın kapılarına varıp dayanacaktı. Japonya'nın kapısını dünyaya açan denizcinin de bir Amerika'lı olduğunu herkes bilir. Eğer Japonya göz kapatıncıyadek kendini toplayıp aktif bir ekonomi yaratmasa idi Çin gibi Avrupalıların değil, Amerika'nın bir yarı sömürgesi olacaktı.

Yüzyılımızın başında dünyanın en büyük bankaları, en büyük sermaye grupları, tröstler Amerika'da doğmuş, dünya ekonomisi tarihte ilk defa Amerikan finans kapitalinin etkisini kendi üstünde hissetmişti. Tekelci kapitalizm orada en büyük ölçülerde gelişiyor, başlıca oniki kişinin elinde bulunan 112 tane bankasıyla Wall-Street saltanatı kuruluyordu. 1918'de John Adams şöyle diyecekti: «Bizde toplumu yöneten sınıfın birinci aracı paradır. Kan, soy, yetenek, özveri gibi şeyler önemsizdir. Her iki siyasal partinin başlıca ereği servettir, zenginliktir.» Demokrasiden Plütokrasieye geçen Amerika'nın günümüzdeki süregelen dünya-görüşü ve ahlâh felsefesi bu kısa sözde açıkça okunmaktadır. Birinci Dünya Savaşı Avrupa'ya Amerikanın üstünlüğünü iyice sezdirmişti, İkinci Cihan Savaşı ise bilindiği üzere onu tüm kapitalist dünyanın önderi ve koruyucusu haline getirmiştir. Emperyalist denilince bugün İngiltereden de önce Amerika'nın akla gelmesi bu yüzdendir.

J a p o n y a :

Japonya kapılarını Avrupaya açıp endüstrisini kurmaya başladığında dünya gerçi büyük ölçüde bölüşülmüş bulunuyordu ama, Uzakdoğuda onun için yayılma olanakları tükenmiş değildi. 1895 te Formozayı ele geçirdi, 1905 te Rus devini yenerek büyük kurtlar arasına katıldı ve 1910 da Koreyi aldı. Kalabalık, disiplinli, az ücretle çalışmaya hazır bir halkı vardı. Ucuz iş gücü, ucuz ham madde ve pek çetin olmıyan yabancı rekabeti ona çok hızlı bir kapitalist kalkınma sağladı. Yarı sömürge durumuna düşmeden, düşürülmeden kapitalizme geçmek için Japonyanın iç ve dış potansiyeli vardı. Yanıbaşındaki Çin ile Asyanın batı ucundaki Türkiye gibi manifaktör endüstrisinin yabancı kapital eliyle yokedilmesi ve ham madde kaynaklarının kurutulması felâketine uğramamıştı. Uzun feodalizm çağında biriktirdiği servetler yine kendi iç koşulları içinde gelişen yerli burjuvaziye geçerek yatırım sermayesi haline konmuştu. Emperyalizm çağında kapitalizm kampına geçmeyi beceren tek Asyalı devlet olan Japonyayı, özellikle bizim için tears-orantılı bir örnek olarak, ayrı bir yazıya konu yapacağız.

Emperyalistler kulübünün kadrosu artık kesin olarak kapanmıştı. Ama

bu kulübün üyeleri yalnız sömürdükleri, sömürgeleştirdikleri halklara karşı bağdaşıktılar, eğer oralarda kendi çıkarlarına aykırı bir davranış belirirse birlikte ezmeye giderlerdi; ama kendi özel çıkarları birbiriyle çatırsa çekişmekten, şiddetli uyuşmazlıklarda boğazlaşmaktan çekinmezlerdi.

3. Sömürgecilik :

Avrupada endüstri doğmadan önce, yani ticaret kapitalizmi döneminde Avrupanın, Asya ve kuzey Afrikanın irili ufaklı bir sürü ülkeleri arasında alım-satım azdı ve mübadeleye konu olan mallar daha çok pahada ağır, yükte hafif nadir şeyler ve sanat eserleriydi. Daha emekleme döneminde bulunan endüstri gereksindiği ham maddeleri kendi devlet sınırları içinde ya da yakın komşuları içinde buluyordu. Osıra bir ülkenin zenginliği nüfusunun kalabalığına ve niteliğine, topraklarının genişlik ve verimliliğine bağlı olduğundan Fransa, Avusturya-Macaristan, Rusya ve Türkiye gibi bu bakımdan zengin ülkeler Avrupa ekonomisinde başta gelirlerdi. Türkiye ayrıca ham maddelerini ve hiç te az olmıyan endüstri mallarını deniz yoluyla kolayca Avrupa limanlarına çıkarabildiğinden -feodal düzenindeki çeşitli engellere ve içgümrüklerine rağmen- oldukça geniş bir içpazarı da vardı; Avrupaya bağlılık durumundan daha çok uzaktı. Süveyş kanalı daha açılmamış olduğu için Akdeniz ile Karadenizi elinde tutan Türkiyenin transit ticareti de daha oldukça önemliydi. Ama sonra, Avrupada endüstri gelişip gerekli ham maddeleri daha çok denizaşırı yerlerden ve artık işletilmeye başlanılan Amerika topraklarından getirtmeye başlayınca durum değişti. Avrupada o zamanadeğin başlıca ekonomik etmen (Faktör) toprak, üstün sınıf ta toprak ağaları iken, şimdi değer yaratıcı güçler daha çok ticaret sektörüne geçiyor, üstün sınıf ta kapitalist burjuva oluyordu. Fiziyokratların servetin anakaynağının toprak olduğu tezi artık geçerli olmaktan çıkıyor endüstrinin gelişmesiyle birlikte toprak ürünleri eski önemini yitirerek ve geri üretim tekniği yüzünden ağır vergilere dayanamıyarak çöküyordu. Üstelik toprak yaşı Avrupada çoktan yorulmuş ve miras yoluyla ufak parçalara bölünmüştü. Oysa yeni ele geçirilen denizaşırı topraklar hem verimli, hem alabildiğine genişti. Yüzlerce hektarlık toprakları keyfince işletenler ne ağır vergilerle eziliyor ve ne de toprak ağalarına haraç ödüyordu. Bu şekilde elde edilen bol ve ucuz topraküstü ve toprakaltı ham maddeleri yeni çıkan buhar gemileriyle Avrupaya taşımak kolaydı. Eskiden Asyadan ve Osmanlı topraklarından getirtilen mallar yalnız Akdenize kıyısı olan ülkelere çıkarılırken, şimdi yenedünyadan taşınanlar bütün batı Avrupa limanlarına götürülüyordu. Bu koşullar altında Avrupanın yerli tarımı artık yaşama olanağını yitiriyor, bu da ayrıca endüstri sektörüne verilen önemi arttırıyordu. Başlıca besin maddesi olan tahıl bile artık çok uzaklardan ve daha ucuza getirtiyorlardı.

Buğdayı dışarı satmıyan, yalnız içpazar için üreten bağımsız ülkeler gümrük kontroli ile toprak ekonomilerini ağır bunalımlardan ve yıkımdan kurtarabiliyorlardı, ama Osmanlı Türkiyesi gibi gümrük kapıları kapitilasyon hükümleriyle zorla açık tutulan devletler, -hem de tarım malları ihraç ettiklerinden- aynı koruma tedbirlerini alamazlardı. Buyüzden ağır bunalımlara düştüler, yeri doldurulmaz ziyanlara uğradılar. Kaldı ki gümrük bağımsızlığı da bu bakımdan bir işe yaramazdı, çünkü bir malın üretimi az olur da iç pazara yetmezse dışardan gelecek aynı cins mala karşı koruyucu gümrük tedbirleri almak ancak söz konusu olabilirdi.

Bir önemli nokta da, gelir kaynakları azalıp bütçe masrafları çoğalan Osmanlı devleti içeri giren mallara yüzde üçten fazla gümrük resmi koyamazken, hazneye gelir sağlamak için ihracat mallarından yüzde oniki gibi yüksek bir vergi alıyordu. Bu koşullar altında, zaten ilkel bir teknikle toprak işleten Türkiyede tarım ürünlerinin değersizleşmesi, yerli ihtiyaçtan artakalan maddelerin satılamayıp köylüyü yoksulluğa ve borca boğması sakınılmaz birşeydi. Artık az verimli ufak tarlalar ekilmeden bırakılıyor, köylü ihtiyaçlarını kısarak kabuğuna çekiliyordu. Başlıca gelir ve vergi kaynağı toprak ürünleri olan bir devletin tüm halkla birlikte geçim sıkıntısına düşmesi doğaldı. Ama ne hükümet, ne de toprak ağaları köylüyle birlikte sıkıntı çekmiye, yoksul yaşamıya razı olamazlardı; durumun nedenlerini ve sonuçlarını düşünmeden hükümet vergiyi, ağalar zulmü artırdılar. Başka türlü düşünmeye ve yapmaya ne akılları yeterdi ne de güçleri! Türkiye böylece yıldan yıla artan bir hızla çöküyor, bataklı tanzimat hükümetlerini Avrupadan borç alarak geçinmek zorunda bırakıyordu. Biryandan açık gümrük kapılarından girip içpazarda kapitilasyon haklarından yararlanarak satılan yabancı endüstri malları, biryandan da yoksullaşan köylünün pazardan çekilmesi yerli elsanatlarını ve ufak tezgâhları yıkıma sürüklüyordu. Beceriksiz ve hırsız hükümetler «Mültezim ve mütesellimler» ile soyduğu halkın birçok başka gelir kaynağını da borçlarına karşılık serbestçe sömürölmek üzere yabancı kapitalistlere veriyordu, yeniden borç alabilmenin bir şartı da bu idi.

Çeşitli ezgilere, kapıkulu derebeyliğinin bütün namussuzluklarına karşın Tanzimat öncesinde Türk köylüsü oldukça genli ve gönenli yaşamakta idi. Konukseverlik, eliaçıklık, gözü tokluk... erdemler osıralarda gelişmişti. Kapitalist Avrupanın bozucu, dağıtıcı baskısı başlamadan önce içpazarlar, ulaştırma güçlüklerinden ve feodal kısıtlamalardan dolayı, yerli gümrük sınırlarıyla birbirine kapalı bölgelere ayrılmıştı, her bölge kendine yeten bir bütünlükte idi. Köylü ürettiği fazla malları en yakın pazar ve panayırda satarak gereksindiği az sayıdaki malları kasaba dükkânlarından satın alır, ya da malı malla trampa ederdı. Hükümet ve ağa da, genel olarak alacaklarını aynen (mal halinde) aldıklarından köylü borçlanmadan yaşayabilirdi. Dillerde, gelenek ve görenekler bugün de hâlâ silinmemiş olan özellik ve ayrılıklar işte o bölgesel ekonomik düzenin bir sonucudur. Feodal düzen gümrük sınırları dışında mal satımını da, oralarda iş tutmayı da yasak ediyordu.

Tanzimat ile başlayan Batıya açılma, gelecek yazıda göröleceği gibi yabancı kapitalistlere ticaret ve endüstri ayrıcalıkları tanımak şeklinde olduğundan, Türkiyenin liman şehirlerinden içperlere doğru uzatılan kara ve demiryolları o eski kapalı ve bölgesel ekonomi düzenini bozuyor, feodal örgüleri çözüp dağıtıyor, Avrupanın kapitalist ekonomi sistemine bağlı yarı sömürgelik durumunu hazırlıyordu. İçgümrükler kalkıp bölgesel kendine yeterlik düzeni bozuldukça köylü ev ve aile ekonomisinden ayrılıp geniş pazar için mal üretmek zorunda kalıyordu. Toprağı verimli ve bol olan batı ve güney anadolu pamuk, üzüm, incir, zeytin gibi bir ya da birkaç mal üstüne özellik (sipesiyelite) kazanıyordu. Bu hal ilzamanlarda köylüye elverişli gelmiş, eskiden elinde kalıp çürıyen mallar şimdi kolay satılır olmuştu. Türkiyenin daha denizasıırı yerlerden gelmiyen ya da oralarda hiç bitmiyen kendine özgü birtakım ürünleri ve ham maddeleri vardı, Avrupa

bunları arıyordu. Ama bu elverişli durum uzun sürmiyecek, Türkiyenin kendine özgü sayılan ürünleri ve malları da emperyalistlere daha uygun düşen yerlerde yetiştirilecekti. Türkiye ekonomisi dünya piyasasına bağlanırken üretim tekniğinde hiçbir ilerleme olmadığından rekabete dayanıyor, birbiri ardına piyasadan kovuluyordu, devletin, toplumun eski kapalı düzenden kalma düşüncüsü, kurum ve kuruluşları (ideolojik ve kültürel yapısı) değişmiyordu. Kalitesi düşük ve ambalajı kötü mallarımız benzerlerinden çok ucuza gidiyor, ayrıca hep yabancı tüccarlar eliyle toplanıp dışarı satılan bu malların üstüne aşırı aracı kârları biniyordu. Taşıma masrafları çok, normal banka kredileri yoktu. Tefecilik küçük üretmeni öldürüyordu. Bütün bu handikaplar köylünün eline geçen paranın zaten düşük olan dünya fiyatlarının da çok altına düşmesine sebep oluyordu. Bu hal köylüyü yeniden kabuğuna çekilmeye zorladı. Yeniden ürünlerini çeşitlendirip hayvan besliyerek, kendi yününden dokuma, kendi keteninden vağ elde ederek pazardan çekildi. Kadere-kismete bağlanma, dünyadan el-etek çekme, -bir lokma bir hırka- ile yetinme eğiliminde bu dönemde gelişti. Halkın içgüdüleriyle aldığı bu tedbir yerinde idi, çünkü onun için başka çıkar yol yoktu, çıplak canını ancak öyle kurtarabilirdi.

Küçük sanatlarda uğraşan şehir emekçileri için de durum başka türlü değildi. Avrupadaki benzerleri kendi uğraşlarını yitirince endüstriye ve başka iş alanlarına geçip hayatlarını kazanabilir, hattâ ustabaşılığa ve seyrek hallerde patronluğa kadar yükselebilirlerdi; Osmanlı Türkiyesinde ne bu şans vardı, ne de sıkılınca kolonilere göçme olanağı! Konya köylüsünü yoksulluğa düşüren tarım kapitalisti ta Kanada'dan, Adana'lı tezgâh işçisini işsizliğe mahkûm eden endüstri kapitalisti de ta İngilterede bulunuyordu; ne Konyalı köylü Kanadadaki, ne de Adanalı işçi İngilteredeki patrona başvurup iş istiyebilirdi!

S o n u ç :

Oluşum ve gelişimlerini ana çizgileriyle belirttiğimiz çelişme ve çatışmaları bir de, daha çok siyasal sonuçlarını gözönünde tutarak özetliyelim:

Kapitalizm, marksizmin yasa ve kurallarını saptadığı gelişme yollarından giderek dünyayı biryanda geniş emekçi halk yığınları, biryanda da bütün üretim araçlarını elinde toplamış bir avuç kapitalist burjuva olarak ikiye bölmüş olsaydı ve Jak London'un yüzyılımızın başında söylediği gibi «Her ülke elinde satılma ve tüketilme şansı olmıyan bir üretim artığıyla biribiri karşısında dikilip kalsaydı kendini yitirecekti.» Ama endüstri kapitalizmi batı Avrupada yalnız birkaç ülkede gelişip içpazarlara sığmaz olunca bunalıp ölecek duruma gelmiş değildi, dünyanın en büyük kıtaları bu üretim artıklarını yutmaya ve kat kat fazla bedellerle ödemeye hazır buluyordu. İngiltere başta olduğu halde birkaç kapitalist ülkenin zaten önceden kurulmuş koloni imparatorlukları ve oraları yeni kurtlara karşı koruyacak askeri güçleri vardı ötekiler de sahipsiz buldukları yerlere konarak, ya da daha zayıfları yerlerinden kovarak kendi dış pazarlarını yarattılar ve böylece dışarda mal sürümünü sağlayıp kârlarını artırarak kendi dış pazarlarını yarattılar ve böylece dışarda mal sürümünü sağlayıp kârlarını artırarak kendi işçi sınıfları üstündeki ezgiyi azaltabildiler. Kaldı ki bu işçi sınıfları uyanıp sendikalarda örgütlenerek sınıf çıkarlarını savunmayı öğrenmişlerdi, kendilerini eskisi gibi kolay sömürtmüyorlardı. Sermayeler birikip toplulaştıkça büyük birlikler ve ortaklıklar doğuyor, bunlar

pazarları devletin askeri gücünden de yararlanarak, daha çok genişletip hasım kuvvetlere karşı koruyorlardı. Marks'ın enternasyonallerde devrimci bir amaçla birleştirmeye çalıştığı işçi sınıfları emperyalizm geliştikçe enternasyonalizm ruhundan uzaklaşıyor, ulusa'çıklarlar ön plâna geçip sınıf ayrılıklarını arka plâna atıyordu. İngiliz işçisi bir çığ gibi büyüyen ulusal sermayenin kendi emeğinden kesilen artık-değerler olmadığını, nasıl ve neden olduğunu bile düşünmek istemediği dış kaynaklardan oluk oluk akageldiğini seziyor ve görüyordu. Ohalde eski devrimci sosyalizm ideolojisi artık gerekmezdi. Onu yumuşatmalı sınıf kavgası görünüşünden çıkar-malıydı. Sendikalizm ve demokrasi yollarından giderek çalışanların geçim ve kültür seviyesini yükseltmeye bakmalıydı.

Bu örneğe yavaş yavaş öteki emperyalist ülkelerin işçileri de uydular ve sosyalizm dâvasını, kendi sırtlarından kazanılan değil, dışardan sömürülüp getirilen sermaye kârlarından kendileri için daha çok doyumluk ayırtma dâvası kertesine indirgediler. Bu akım gittikçe -yani dıştan gelen kazançlar arttıkça- güçlendi ve Birinci Cihan savaşı başladığı zaman açıkça suyüzüne çıktı. Avrupada ve dolayısıyla bütün dünyada sosyalizm devrimini yapmak için İkinci Enternasyonalde örgütlenmiş olan işçi sınıfları, azınlık gurupların direnmelerine aldırış etmiyerek, emperyalist niteliği açıkça belli bir savaş için kendi kapitalistleri ve hükümetleriyle birleştiler. İşçilerdeki eski sınıf bilinci şaşılacak bir hızla ulus üstünlüğü bilincine (şövenliğe), kapitalizmi yıkma ideolojisi de demokratik isteklerine dönüştü.

Birinci cihan savaşından sonra kapitalizm bir dünya sistemi olarak adamakıllı sarsıldığı, Rusyada devrim gerçekleşip tutunduğu halde bile Avrupa işçi sınıflarındaki ulusçu, hattâ aşırıulusçu ruh değişmedi. Öyle ki, faşizm herşeyi tehdit ederek korkunç bir fırtına gibi kabarırken bile devrimci sosyalizme, yanaşmadı; İkinci Cihan Savaşından sonra ise Marksizmi bir dünyagörüşü olarak bile tutmaktan vazgeçti, onu büsbütün defterden sildi. Böylece açık-seçik meydana çıktı ki: İşçi - İşveren karşıtlığı doldurulmaz bir uçurum, kaldırılmaz bir çatışma değildir; Yeni birtakım etmenler işe karışınca o ikinci plâna düşebilir, hattâ büsbütün ortadan kalkabilir. Bu gerçeği en çığ renklerle gözönüne seren Almanlar olmuştur: Marks'ın dilini konuşan ve birkaç kuşak boyu devrimci eğitim gören alman işçileri Avrupa'yı ve bütün dünyayı bin yıllık bir cermen hegemonyası uğruna fethe çıkan Hitler'in ordularına seve seve katılmakla kalmamış, Sosyalizmin kökünü kurutmak isteğiyle Dünyanın ilk sosyalist devletini har-tadan silecek olan canice saldırıyı üstüne almıştır. Stalingrad önünde çevrilip teslim olmaktan başka hiçbir çare kalmadığını bile bile Hitler'den emir bekliyen alman işçilerinin zihniyeti anlaşılan şu idi: Sosyalizm de bütün öteki dünya hizmetleri gibi biz almanlara yakışır. Sosyalizm benim üstünlüğümü kaldırıp sarı ve kara ırklardan işçilerle eşit yapacaksa ben onu yalnız yadsımakla kalmaz, kendi elimle yokederim! Alman kapitalis-tinin beni sömürmesini istemem, ama bana da pay ayırarak aşağı ırkları sömürmek isterse çok iyi, ona bu işte yardım etmiye ve ulusça efendiliğimiz uğruna canımı vermiye hazırım! Kahraman mı, yoksa canı mı bu işçi?... Dahası var: İkinci Cihan Savaşı oldu bitti ve «Üstün Irk'ın eline birşey geç-medikten başka, anayurdu da yakılıp yıkıldı ve ayrıca ikiye bölünüp doğusu sosyalizm kampına geçti. Ne görüyoruz? Batı Almanya'yı yeniden kapi-

talistlerin hizmetinde kalkındıran işçi sınıfı doğudaki kardeşlerin sosyalizm cehenneminden kurtarmak için fırsat kolluyor.

İkinci Cihan Savaşından sonra İngiltere'de ne görüyoruz? Kahraman Çörçil şanlı partisiyle birlikte iktidardan düşmüş İşçi Partisi cüce lideri Atlee ile işbaşına gelmiş. Bu hükümet bağımsızlık savaşına giren sömürgelerini gönlüyle bırakmak şöyle dursun, Fransız dostlarını Viyetnama, Holandalı arkadaşlarını Endonezyaya yeniden çıkarmak için yardıma koşuyor. Ve yeni Çin, Honkong'u almaya kalkışırsa düpedüz savaş açacağını ilân ediyor!

Demek ki İngiliz işçisi de, İngilterede reformcu sosyalist olsa bile, dışarda emperyalisttir.(1)

Fransız işçileri, -komünistleriyle birlikte- Cezayir'in yedi yıl süren korkunç ve kahramanca kurtuluş savaşını tutmadılar, desteklemediler, neden?

Örnekler tümen tümen. Daha çok saymak dergide boşuna yer doldurmak olur. Bu konuda özet olarak şunu söyleyelim:

Yalnız karnı doyan değil, kendisine «Az gelişmiş» ülkelerin burjuvalarından da daha yüksek yaşama koşulları sağlanmış olan işçi sınıflarının devrimci ideolojilere boşvermesi, eski devrimci eğilimlerini şimdi bir çeşit «çocukluk hastalığı» sayması şaşılacak bir şey değildir. Bugünkü dünyada sınıf kavgası düşüncesi daha zorlu başka çatışmalar yüzünden sönme derecelerine gelmiştir. İşçi sınıfı eğer İngilterede olduğu gibi tarihin ayrıcalık tanıdığı bir ülkede ise, sosyalist olmak, devrimci olmak şöyle dursun; dışarda sosyalist hareketlerini ve kurtuluş savaşlarını boğmaya da hazır olur. Son seçimlerde görüldüğü gibi ulusal parlamentoya da tek bir komünist saylav yollamaz!

Ohalde kaçamak yapmaksızın şu açık gerçeği tespit edelim: Belirli tarihsel gelişme yollarından geçerek bugünkü üstün durumu elde eden Avrupa'da, genellikle bütün ileri kapitalist ülkelerde, işçi sınıflarının kendi burjuva sınıflarıyla anlaşmazlıkları önemsizleşmiştir. Bu dünya (Kapitalist-emperyalist kamp) -burjuvası, köylüsü, işçisi ve aydınıyla birlikte- tümünden emperyalisttir! İdeolojileri, bilimleri, sanatları da ona göredir! Bu gerçek dünyanın hâlâ en büyük koloni imparatorluğunu temsil eden İngiltere'yi dostça bir iktidar tahtaravallisi ile, birlikte yöneten İngiliz işçi sınıfı için değil, günümüzün dolar-atom emperyalizmini temsil eden Amerika Birleşik Devletlerindeki, kuruluştan beri süregelen iki burjuva partisinden birini seçmek durumundan kurtulamayan 50-60 milyonluk işçi kütlesi için de doğrudur.

İşçi sınıfı olmasaydı, sosyalizm ideolojisi hiç doğmazdı, bu belli! Ama işçi sınıfının varlığı her yerde kendiliğinden sosyalizmi doğurmaz ve gerektirmez. Bir ülkenin sosyalizmini başka bir ülkenin işçi sınıfına ezdirmek te olağandır. Sosyalizm zengin kapitalist ülkelerde böyle ulusal bir dava niteliği bağlayınca, devrim hareketleri artık -kapitalizm tümünden yıkılmadıkça ortadan kalkmasına ihtimal bulunmayan- uluslar ve kıtalararası çatışmadan doğacaktır. Nasıl çok gelişmiş ülkelerin bütün sınıfları kendi ulusal çıkarları çevresinde birleşmişlerse, öylece, dünkü tam ve yarı sömürgelerin yerinde doğan bugünkü az gelişmiş bağımsız ülkelerin halkları da -yine az gelişmiş sınıflarıyla birlikte- gerçek ekonomik kurtuluş idealine yönelmelidir. Onlar eski sömürge sistemini yıktıkları gibi, yenisini de yıka-

bildikleri, yani kendilerine yeten endüstriler yaratabildikleri gün sosyalizm Avrupaya yeniden gelecektir.

Son olarak şu soruya da cevap arıyalım: Bu dünya koşulları içinde «Tanzimat» başarı kazanabilir yani Türkiye'yi, gerçekte yaptığı gibi, bir yarısömürge haline getirecek yerde kalkındırıp batılaştırabilir miydi?

Osmanlı tanzimatçılarının dünyada olupbitenden gerçi haberleri bile yoktu, ama olsaydı başlıca iki nedenden ötürü Türkiye'yi yine kalkındırmazlar ve dolayısıyla batılaştıramazlardı. Çünkü:

Avrupa Emperyalizmi yalnız Türkiye'yi değil, dünya nüfuzunun yüzde yetmişini, tüm Asyayı ve kuzey Afrikayı da içine alan koskoca bir âlemi, sömürge sistemine sokmuş ve kopmaz bir şekilde sermaye anayurtlarına bağlamıştı. Dört büyük emperyalist devletin (İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya) amansız bir yarışma ve boğuşma alanı olan Yakındoğuda Türkiye'nin kalkınıp kurtulması (batılaşması) şöyle dursun, «Hasta Adam» olarak yaşayabilmiş olmasına gerekirdi - eğer bunun, ölünün mirası üzerinde anlaşılamamaktan ileri geldiğini bilmeseydik!

Ama anlaştıkları bir nokta vardır: Hastayı diriltmemek!

Bunun için Avrupa dışı yerlerde kendilerine rakip olabilecek başka hiçbir ülkenin kalkınmasına (endüstri kurmasına) meydan vermiyorlar, makina patentlerini ve teknik bilgileri, şimdiki atom sırrı gibi, saklıyorlardı. Makinelerin dışarı satılması bile yasaktı. Endüstrinin orta Avrupaya bile bunca geç gelmesi biraz da buyüzden olmuştu. Türkiye kapitülasyonlar ve ağır askeri yenilgilerden sonra kabul edilen ağır bağlantılar olmasaydı bile, ancak yüzyıl sonra endüstri çağına ayak basacak durumda olacaktı. Avrupa dışı ülkelerin, hattâ bağımsız bile olsalar, endüstri kurma çabalarını engelleme politikası bugün de dolambaçlı yollardan yürütülmektedir.

Bir ülke ham madde kaynağı olarak önemini yitirse bile, emperyalistler yine orada bağımsız bir ekonominin yaratılmasına gözyumarlar, çünkü o ülkeler pazardışı kalsalar bile o hallerinde metropollere zarar vermezler. Ama endüstri kurarak kapitalist yoldan bağımsızlığa kavuşurlarsa, biryandan sürüm pazarı olmaktan çıkarlar, biryandan da giderek yarışmaya katılırlar. İngiltere üçyüz yıl ağalık ettiği Hindistanda, hattâ İngiliz sermayesiyle endüstri kurulmasına meydan vermemiştir. Tıpkı onun gibi, Osmanlı Türkiye'sinde de gümrüklerin yükseltilmesine kapitülasyon haklarına dayanarak engel olmuştur.

Bu politika uzun süre sökmedi tabii. Yüz milyonlarca aç ve sefil halkların barındığı geniş kıta ve ülkelerin geçim kaynakları kuruduğu zaman alım-güçleri de kalmaz ve birkaç dev endüstrili kapitalist ülkenin ürettiği mallar bile sürülemyerek dünya çapında ekonomik bunalımlar doğururdu, bu da giderek tüm kapitalist düzeni tehdit ederdi. Bütün bilim ve teknik, endüstri ve sermaye bir yanda (Avrupa) toplanıp öbür yanda yokluk ve yoksulluktan başka birşey kalmazsa bir kısır-döngü meydana gelir ve ondan sonra nice çabalansa o lânet daireden dışarı çıkılamazdı. Buyüzden kapitalist sisteme bağlı ülkelerde artan mallar ve ürünler yokedilirdi de ödeme gücü olmıyan halklara ve insanlara verilmezdi. Ayrıca sömürge ve yarısömürgelerde aracı burjuvazinin elinde para birikse de bu fırsat buldukça dışarı kaçar, zahmetli yatırım işlerine girişmezdi.

Kapitalizmin dünyada aynı zamanda ve eşit olarak yayılıp geçmemesinden doğan gerginlikler ve çatışmalar her ülke için aynı önemi taşımaz ve hepsi birden tek bir ülkede de bulunmayabilir. Bundan gerek sınıf ideolojilerinde, gerek ulusal dâvalarda görülen farklar doğuşur. İnsanlar kenlerini ençok ilgilendiren çatışmayı abartırlar ve onu tüm topluma ve dünyaya maletmek isterler. Devrimci eğilimler ve tezler de onun için ayrı biçimlere bürünür. Ama derinlere bakmayı bilen bilgin gözü bunların hepsini bir ve aynı köke, global kapitalizmin özüne, çatışkan niteliğine indirgeyebilir.

Sözkonusu çatışmalardan Türkiye için başta geleni şüphesiz ki sermaye anayurtları (metropoller) ile sömürge ve yarısömürgeler arasındakiidir. Buna şimdi Gelişmişler ile Az gelişmişler arasındaki dengersizlik dâvası deniyor. Ohalde bizim ideolojimiz ancak bağımsız devlet, ulusal ekonomi (yerli endüstri), anti-emperyalizm temeli üstünde kurulabilirdi - Şimdi de böyle. Batılılaşmak ancak elle tutulur, toplum gerçeklerimize uygun bir dâva olarak ortaya konulursa başarı kazanabilirdi - Şimdi de öyle! Yoksa «Tanzimat» iddiaları havanda su dögmekten başka bir anlam taşımazdı - Şimdi de taşımaz!...

AZ GELİŞMİŞ EKONOMİLER

Arslan Başer Kafaoglu

1.

«Eylem»in geçen sayısında, Az Gelişmiş Ülkelerin sınıfsal yapısı üzerinde durarak, gerilikten kurtulma savaşındaki olanakların incelenmesini bu sayıya bırakmıştık.

Az gelişmiş ülkelerin yaşama düzeylerini yükseltme yolunda girdikleri çabalar bir yandan bu ülkelerin tek kalkınma yolları olan endüstrileşmeğe karşı çıkan ileri endüstri ülkelerinin egemen sınıfları öte yandan da bu çıkarılara aracılık eden toprak ağaları ile işbirliği halindeki aracı ticaret erbabının direnciyle karşılaşır. Bu üç çıkarıcı zümrenin elele vererek ve diğer bazı zümreleri de türlü yollarla kandırarak kurup sağlamlaştırdıkları «yerinde sayma koalisyonu» kapital kıtlığının yanısıra gelişip ilerlemeğe en büyük engeli çıkarırlar.

Feodal düzende ve bu düzenin üretim tarzı içinde en kudretli sınıf olan toprak ağaları bundan birkaç yüzyıl önce ilerlemeğe engel teşkil eden yani topluma zararlı üstünlüklerini kaybetmiş, burjuva denilen tecim ve endüstri çevrelerince zararsız hale getirilmişlerdi. Ancak bu sınıf, bugün dış ülkelerdeki çıkar ortaklarınca son derece bilinçleştirilmekte, bu sebeple kuvvetle akılın elele verdiği bu koalisyon yenilmez hale gelmektedir. Endüstrileşmenin durdurulduğu ile işçi sınıfının hem sayıca artışı önlenmekte ve hem de bu sınıfın devrimci nitelikleri aşınarak düzeni gelişme yönüne çevirecek nitelikleri sınırlandırılmış olmaktadır.

Görülüyor ki, az gelişmiş ülkelerdeki feodal ve zayıf bir kapitalist sistem karışımı olarak görünen «yerinde sayma» durumu kendine özel nitelikleriyle ortaya çıkmaktadır. Tabiatıyla bu düzene karşı yapılacak ilerleme savaşı da bu özellikler gözönünde tutularak ve sosyal olguların içinde bulunduğu koşullar tartılarak bulunacak yöntemlerle başarıya ulaşabilir.

2.

Az gelişmiş ülkelerdeki kapitalist gelişme yolu daha doğrusu yerinde sayma düzeni, daima yabancı ülkeler yararına işleyen ve az gelişmiş ülkeleri geriliğe mahkum kılan bir düzendir. Feodal ve kapitalist nitelikli bu düzen bu şekliyle nüfusun pek azını içinde barındıran mutlu bir azınlık dışında bütün bir ulusun fakirlik ve gerilik nedenidir. Başka şekilde anlatırsak, kapitalizmle ilerlemiş ülkelerde, ulusal gelirin artmasının, hatta sosyal bazı sakıncalara aldırılmazsa hızla artmasının olanağı vardır. Ama az gelişmiş bir ülkede bu akla çok uzak bir varsayım olabilir. Örneğin İngiltere, hatta emperyalizm yoluyla dış ülkeleri sömüren bir kolaylıktan yararlanmasa bile, kendi işçi sınıfının emeğinden yararlanarak kalkınıp ilerleyebilir. Tabiatıyla kapitalist gelişmenin önüne de çıkan büyük engeller vardır, hele gelişmenin ileri dönemlerinde bu engeller daha da artar, ancak bu gibi ülkelerde kapitalist düzen özellikle ilk döneminde gelişmenin hızlanmasını mümkün kılmıştır, sadece bu büyük fedakârlıklar ve haksızlıklar bahasına olmuş, kapitalist bir sınıf kendi yurttaşları olan işçi sınıfını köle gibi çalıştırmıştır. Sonradan demokrasinin yararları işçi sınıfına da intikal edince kendi iç sömürmesini sürdüremeyen kapitalizm süregidebilmek için son bir çare olarak emperyalizme başvurmuştur. Şu durumda ileri endüstri ülkelerinde iç ve dış sömürmenin meyveleri yurdiçinde kaldığından yatı-

rimlara sevkolunabilmekte gelişme sürüp gitme olanağını bulabilmektedir. Oysa gelişmemiş ülkelerde sorun oldukça farklıdır. Bu ülkelerde sömürme- den en büyük payı alan dış sömürücülerin kârları yurddışında kullanıldı- ğından yurdiçi yatırım olanağı azalmakta olduğu gibi, iç sömürücülerde paylarını ya yurd dışına kaçırıp (Capital Flight) ya da yurdiçinde prestij harcaması denilen lüks harcamalarda kullandıklarından kalkınma ve ser- maye birikimi imkânı elden çıkmaktadır. Yani ulus hemen hemen bütü- nüyle sömürüldüğü halde aynı zamanda geri kalmaya mahkûm bırakılmak- tadır. Şu durumda sorunların ağırlık merkezi sınıfsal plândan ulusal plâ- na çıkmış bulunmaktadır.

Sorunların ağırlık merkezinin sınıfsal plândan ulusal plâna çıkışı kal- kınma ve sosyal adalet yolunda yürütülecek çalışmaların niteliğini de de- ğiştirmektedir. Sömürülen ve geri kalan bütün bir ulus -sınırlı bir toprak ağaları, bürokrat ve aracı tüccar sınıfları topluluğu dışında- olduğundan kalkınma çabaları bir ulusal kurtuluş savaşı niteliğine girmektedir. Tabia- tıyla bu çalışmalarda tutulacak yol ve izlenecek yöntemlerin de bu niteliğe göre tesbit edilip ele alınması gerekmektedir.

Zamanımızda geri kalmış toplumlar, kalkınma yolundaki ulusal kur- tuluş savaşlarının nitelik ve yöntemlerini gereği gibi kavrayarak, çalışma- larını bu olumlu yola dökmeyi başarmışlardır. Bu noktayı değerli Amerikan toplumcusu Paul Sweezy şöyle anlatmaktadır :

«Böylece sömürgelerde ki (1) bütün sınıflar, toprak ağaları ve emper- yalist yönetimin aslında ajanı olan küçük sayılabilecek bazı gruplar hariç, (2) bir ulusal bağımsızlık savaşına itilmiş olurlar. Burada emperyaliz- me..... geri kalmış bölgelerde ki «milliyetçi karşı koyma» ortaya çıkmakta- dır. (3) Diğer bir yazar daha da genel bir inceleme plânı içinde bütün ekonomi biliminin Milliyetçilik temeli üzerinde kurulmuş olduğunu anla- tıyor :

«Ortadan kaybolan, tekrar ortaya çıkan, birbirini tartaklıyan, halkın lâayıkıyla anlayamadığı bütün bu ekonomik doktrinlerin temel olarak ele alınabilecek esasları nedir? Ve bunlardan hangi siyasal kurallar doğup ge- lişmiştir?»

Bütün bu karışıklıkların ortasında, sadece bir tek sağlam değişmeyen ve temel bir ideoloji vardır. Bu ideoloji o kadar karşımızda ve o kadar ta- biidir ki onu biz çok seyrek olarak anırsız: Milliyetçilik.

Ekonominin öz niteliği Milliyetçilik üzerine oturmasıdır. Uygulamayla ilgili olmayan konular ekonomide ilgilenmeye değmez..... fikirler (bir) po- litika sorununa ışık tutmadıkça asla gelişmez, geliştirilemez. Politika ise uygulayacak bir otorite olmadıkça anlam kazanamaz. Otorite ise Millidir. Ekonomi özünden gelen bir zorunlulukla millî kavramlar ve ölçüler içinde çalışır. Marxisme de temel kuramında evrensel olsa bile Millî kâıplara dö- külmelidir. Gelişen ulusların istekleri yiyecek ekmekten çok, ulusal bağım- sızlık ve uluslarına saygıdır.» (4)

Gerçekten kurulup işlenişi başlangıçta daha çok sınıfsal esasa daya- nan Marxisme dışında, bütün ekonomik kuramlar aslında millî bir ihtiyacı karşılamak için ya da bu ihtiyaçların itışıyle kurulup gelişmişlerdir. Millî bir plânda uygulanmak gerekince her ulus Marxisme'e de kendi ulusal özel- liklerinden gelen bazı yeni şeyler ekleyerek, kuramı hem zamanın gidişine göre temel esaslar aynı kalmak üzere, daha aktüel çözümler getirecek şek- le sokmuşlar ve hem de onu eyleme uygun hale getirmişlerdir. Bazılarının zannettiği gibi ulusal özelliklerin gerektirdiği eylem için gerekli ek çalış-

malar Marxist'lerce bir temel yöntemler bütününü ulusal sorunlara çözüm getirecek şekilde uygulamak şeklinde anlaşılmıştır. Örneğin Marxist uygulamada ihtilâl olarak nitelenen Mao Tse Tung'un bazı cümleleri de yukarıda eserinden bir kısım alınan İngiliz yazar Joan Robinson'la tam bir uygunluk halindedir.

«Soyut bir Marxisme asla mevcut değildir. Tek Marxisme somut olanıdır. Somut Marxisme denilen kuram milliyetçi bir biçim almış, Çin'in somut koşullarına uygulanacak bir Marxisme'dir..... Çin'in özellikleri dışında bir Marxismden söz edenler, soyut ve boş bir Marxisme'den hareket etmektedir...» (5).

İngiliz ekonomi bilgini Robinson'un kaleminden eksik deyim bulan nokta daha fazla bağımsızlık savaşı ile daha fazla ekmek savaşının birbirinden farklı şeyler gibi görünmesidir. Siyasal bağımsızlığa kavuşan ülkeler bile ekonomik kalkınmalarını tamamlamadıkça tam anlamıyla hür birer ulus olamazlar. İç ve dış politikalarında yabancı emperyalistlere hizmet eden iktidarlar alınan her dış ve iç politika kararında ulusun yararına olmayacak etkiler altındadırlar. Bunun gibi gerçekten bağımsız bir politik kişilik taşımayan eylemler ve politikalar da ekonomi alanında kalkınmayı başaramazlar.

Ulusal bağımsızlık savaşı ekonomik bağımsızlık tamamlanıncaya kadar süregider. Ekonomik bağımsızlık ise, endüstrileşmede derece derece ilerlenip, yurdiçinde ulusal birleşme denilen «National İntegration» gerçekleşince olanak içine girer. Demek oluyor ki ne bağımsızlık çabasını kalkınma çabasından ve ne de kalkınma çabasını bağımsızlık çabasından ayrı olarak düşünmeye imkân vardır.

Ancak yukarıda özetlediğimiz ulusal bağımsızlık-ulusal kalkınma ilgileri pek genel bir görünüşdür. Genel olduğu için de uygulama sırasında çok temel de olsa bir yön vermekten ileri gidememek durumundadır. Az gelişmiş ülkelerin bu günkü ekonomik ve toplumsal yapılarının şekillenmesinde etkin olan sınıflar yerine, değişiklik ve kalkınmada yararı olacak sınıfları ikâme etmenin yolları bulunmadan yukarıda belirtilen ilgi sadece bir ışık olabilir. Ulusal ve ekonomik kalkınma çabaları bu ışık altında yürütülürse başarı şansı kazanabilir. Ama bu ışık altında dahi, çözülmesinde kafa yormak gereken sınıfsal sorunlar fazlasıyla vardır.

3.

Az gelişmiş ülkelerdeki yarı feodal düzenin bütününü o ülkenin zararına oluşu, yöntem olarak önemli olmakla beraber, her gelişme gibi bu düzenden kurtulma da sınıfsal çıkarların anlaşılması ve sınıfsal çıkarlarını anlayanların eyleme geçmeleri ile mümkün olabilecektir. Başka bir açık deyiş kullanmak gerekirse, az gelişmiş ülkelerdeki «Dış kapitalist-Aracı çevre-Toprak Ağası çıkar koalisyonu»nı değiştirmek, gine yurdiçi bir sınıfsal uyanışla olanak içine girer. Bu sınıfsal uyanış olmadan, amaçların ulusal bağımsızlık ile direkt ilgisi oluşu bile başarılı bir kalkınmaya zemin hazırlayamaz.

Ancak çabaların ulusal nitelikteki amacı, toprak ağaları ile küçük bir mutlu aracı azınlık dışında bütün ulusun sağlam bir ulusal koalisyon içinde birleşmesini kolaylaştırır. Bu suretle ilerleme ve bağımsızlık savaşında dış kapitalistlerin sömürmesini kolaylaştıran sınıflarla (Toprak Ağaları, bürokratlar, aracı tüccar) bunlar dışında kalan bütün grup ve sınıfların çıkarları karşı karşıyadır: İşçiler, köylüler, orta sınıf denilen-aslında sınıf niteliği olmayan-grup ve zümreler, hattâ endüstriyeller. Çünkü bu sınıf ve

grupların endüstrileşme ve onun sonuçları olacak ekonomik bağımsızlık ve kalkınma ile durumları iyileşecek, buna karşılık toprak ağaları ve aracılardan durumunda ise iyileşme olmayacaktır.

Demek oluyor ki kalkınmaya karşı çıkacak sınıfların genel nüfusa oranı oldukça düşüktür. Bu oran hiç bir az gelişmiş ülkede genel nüfusun %1 ine ulaşamaz.

O halde nüfusa oranla bu kadar az bir zümre nasıl oluyor da bağımsızlık ve kalkınma çabalarına engel olabiliyorlar? Bunun nedenlerini iç ve dış sömürmeyi yürüten ve dışardaki beyinleri ile gayet iyi yönetilen zümre ve sınıfların çıkarlarını korumaktaki uyanıklığı ve bilinçliliğinde aranmalıdır. Bu uyanıklıktır ki bu sınıflar çıkarlarını en uzaktan zedeliyebilecek gelişmeleri daha çekirdek halindeyken önleyebilirler. Bunun bazı örneklerini Eylem'in geçen sayısındaki yazımızda vermiştik (Bilim adamlarının ve işçi liderlerinin bürokrat haline getirilmesi gibi). Gine bu uyanıklık ve bilinçlilik ile bu sınıflar «yerinde sayma»da hiç bir yararı olmayan zümre ve grupları kendilerinin çekirdeğini teşkil ettikleri daha geniş bir koalisyona doğru çekebilmişlerdir.

O halde bu sınıfların egemenliğine karşı çıkacak en büyük kuvvetlerden biri bilgi ve eğitimidir. Az gelişmiş ülkelerde eğitim düzeyinin, okumuş yazmış oranının düşüklüğünün en büyük nedeni budur. İşin iç yüzünün şöyle bir kenarından görülmesi bile gidişin savunulacak tarafı olmadığını derhal ortaya çıkacaktır. Bu nedenle egemen sınıf ve zümreler halkın aklını karıştıracak, köklü eğitime engel olacak ırksal ve dinsel ayrılıkları körükleyecek yollara sık sık başvururlar. Bunu Myrdal şöyle anlatıyor :

«Bir bakıma, sömürgeciliğin en önemli sonucu sömürgecinin etkili olarak bir ulus haline gelmesini ve o ulusun bir millî ekonominin dengeli olarak gelişmesinin yürütecek yapıcı adımları atmak zorunluluğunu duyacak kendinin hükümetine sahip olmayışı şeklindeki olumsuz durumdur,..... ülke ve halk sömürgeci ülkenin çıkarlarına göre ayarlanmış piyasa kuvvetlerinin oyunları karşısında savunmasız kalmışlardır. Bu olgu tek başına bile kişisel girişimleri yok eder, halkın ortak çıkarlarından hareket eden bir siyaseti önler. Bütün bu nedenlerle sömürgecilik her şeyden önce ulusal ve uluslararası plânda eşitsizlik yönündeki bütün piyasa kuvvetlerini arttırma anlamındadır.....

O bu çalışmalarında sömürgelerde kendine yardımcı kurumlar bulur: kast sistemi, ırkçı ve dinci ayrılıklar, ... Bu kurumlar yukarda da açıkladığımız gibi sömürgeci ülkelere sömürgeciliği ayakta tutmak üzere birer lütuf gibidir ve bu ülkelerce teşvik edilip şiddetlendirilirler (6)».

O halde ulusal bağımsızlık ve ekonomik kalkınma yolunda, bu amaçların gerçekleşmesinde yararı olacak sınıfların bilinçleşip aynı çaba için birleşmelerinde en büyük görevlerden biri az gelişmiş ülkeler aydınlarına düşmektedir. Bir ulusun çok dar sınırlı bir mutlu azınlık ve dış ülkeler lehine sömürülmesinin anlaşılması için aydınların çıkar sınıflarınca kendilerine yapılacak nimet vaadleri ve korkutmalara aldırnamaları yeterlidir ve gereklidir.

4.

Gerçekten yarı feodal ve emperyalist bir yönetim altındaki az gelişmiş ülkelerde aydınlar özel bir önem kazanırlar. Sayısı az olan ülke aydınları buralarda çoğunluğa göre iyi sayılabilecek yaşama koşulları içine girdiklerinden, devrimci olmak lüzumunu duymayanlar çok olabilir. Ancak aydınların gerçeği görebilenleri ve halkı uyandırmaya çalışanları, son derece bü-

YİRMİBİR

yük baskılar altında tutulurlar. Çünkü egemen sınıflar bilirler ki devrimci aydınlarla başlayan bir ileri davranış olmadıkça yararlandıkları «yerinde sayma düzeni» değişmez. Az gelişmiş ülkeler aydınlarının, uluslarını uyarma yolunda giriştikleri çabaların karşılaştığı direnç, yirminci yüzyılın uygarlığına şeref getirecek bir görünüşte değildir. Bunları anlatmaya bu incelemenin sınırlı ölçüsü elverişli olamaz.

Ama burada da az gelişmiş ülke aydınını bekleyen bir yetişiş ve davranış çeşidi vardır. Bu yetişiş ve davranış tarzına uymayan bir az gelişmiş ülke aydını ne kadar bilgili ve iyi niyetli de olsa yurduna ve halkına olan görevini yapmış, borcunu ödemiş sayılamaz. Yapacağı ışıktandırma çabalarında karşılaşılacak güçlükleri her an gözönünde bulundurmayan, kendini buna göre yetiştirmeyen, davranışlarını buna göre ayarlayamayan az gelişmiş ülke aydını, cesaret ve bilgi düzeyi ne olursa olsun, savaşın sert koşulları içinde kaybolur. Hem kendine hem de ülkesine, ulusuna yazık olur. Bu yetişiş ve davranış tarzı nedir?

Az gelişmiş ülke aydınının yetişiş ve davranış tarzından uyması gereken temel ilke gerçekçi olmaktır. Bilgiler toplumsal alanda uygulanabilme olanağı ile değer kazanırlar. Kitlelere, yığınlara ancak uzun bir eğitim aşamasından geçildikten sonra anlatılabilecek gerçeklerin, bu aşamadan geçmeden aşılarmaya çalışılması fikir ve devrim tarihinde tatlı izler bırakır, hayran anıları canlandırır ama eylem için bir yarar sağlamaz. Hatta gerçeklerin bir süre yayılmasını geciktirir. İnsanların ilerleme ve kalkınma aşamalarından herbirinde, herkese anlatılabilecek olumlu, faydalı ve devrimci fikirler vardır. Eylemi meydana getiren, fikrin değeri kadar kitlelere maledilebilme yeteneğidir de... Gerçekçi olmak, fikirleri zamanında ileri sürmek hiçbir zaman lüzumsuz çekingenlik ve akan zamanı yavaşlatmak şeklinde de alınmamalıdır. Cesaret kadar çekingenlik de gerçekçi ölçüler içinde olmalıdır.

Gerçekçi olabilmek için aydın mutlaka hayatın içinde olmalıdır. Bu da hayatta inceleme dışında, bir başka işe yarama ile olanak içine girebilir. Yetişmiş bir ülkenin aydını kendini sırf kuramsal çalışmalara verebilir. Toplum hakkında elde olunan ve sık sık tazelenen istatistik ve anket çalışmaları onun içinde bulunduğu toplumla ilgisini sürdürmeğe yetiştirir. Ama az gelişmiş ülke aydını hayatın içinde yer almadıkça eyleme uygun, gerçekçi bir düşünce ve yaşantının dışında kalır. Hayatın içinde bulunmak, kendisi bir ikinci işe yaramış olabilmek, az gelişmiş ülke aydınına, aynı zamanda, türlü baskılar karşısında direnme ve moralini sürdürme yeteneğini de verebilir. İşe yarayan bir insanı toplumda yapılacak baskılar daha zor ezebilir. Ekonomik baskıları da ikinci bir işe yarayan bir insan kolaylıkla boşa çıkarabilir.

Yurdunu, yerinde saymadan kurtarma çabaları içinde bulunan bir aydının gerçekçiliği, bir ulus kadrosu içinde yaşanıldığının ve bu ulusun hoşuna gitsin gitmesin, bazı inançları, gelenek ve saplantıları bulunabileceğinin unutulmamasını da gerektirir. İnançlar ve gelenekler aslında teker teker değiştirilmek olanağı bulunmayan davranışlardır. Ve tabiatıyla ekonomik bünye ve sosyal tabakalaşmanın nedenleri değil sonuçlarıdır. Onlara vücut veren «az gelişmişlik yapısını» değiştirmeden bu davranışlarla çatışmaya girmek aydınları ve toplumları çıkmaza sürükleyebilir. Dinsel ve geleneksel inançlar ancak «az gelişmiş»likten kurtulup endüstri toplumu haline gelindiğinde, iyiye doğru giden gelişmeyi hızlandırmak üzere ele alınabilir. Aydınların ulusal kadrolar içinde bulunuşu aslında onun kuvvetidir de.

Özellikle sömürge halklarının bilinç kazanıp ulusal kurtuluşunun düzeni değiştirmekte bulduğu çağımızda ilerleme ile milliyetçilik aynı anlamlara gelmektedir. «Yerinde Sayma Düzenini» sarsan insanlar gerçek milliyetçidir. Bunun dışındaki milliyetçilik anlamı boş lafların kutsal bir kelime arkasında gizlenmesinden başka bir şey değildir.

5.

Kendisini gerçekçi bir temelle yetiştirmiş ve davranışlarını ona göre ayarlayıp sun'i bağları ve baskıları etkisiz hale getirmiş bir aydın kitlenin halka «yerinde saymadan kurtulma» ve «tam bağımsızlığa kavuşma» yolundaki çabaları kolaylıkla anlatabileceği kanısındayız. Bu çabalar ne olabilir?

Az gelişmişlik dış endüstricilere bağlı ve içerde Toprak Ağaları ile Aracı Ticaret ve Bürokrasi çevrelerinin elele verip kurdukları bir çıkar koalisyonu temeli üzerindedir. Bu temelin en kuvvetli unsuru toprak ağaları, en bilinçli unsuru dış endüstri çevreleri ve onların çıkarlarını koruyan Emperyalist Hükümetlerdir. Demek oluyor ki, çıkar koalisyonunun kudreti toprak ağalarında, bilinci dışarıdadır. Kudretle bilinç arasındaki köprüyü ise çoğunca Aracı Ticaret Çevreleri bazan da bürokrasi sağlamaktadır. Öyleyse bu koalisyonu çözmenin yolları şu şekillerde olabilir :

1 — Derbeylik düzeninin kalıntısı toprak ağalığı kurumunu bir kuvvet olmaktan çıkarmak. Toprak ağalarının bütün kudreti, çalışan en kalabalık sınıfın çalışma ve hayat koşullarını düzenlemesinden ileri gelmektedir. Öyleyse yapılacak bir toprak reformu bu kuvveti bu sınıfın elinden almağa yetecektir.

Bu yüzüyle Toprak Reformu, amacı siyasal olan bir reformdur. Tabiatıyla bu ön amaç yanında verim artışı ve daha adaletli bir gelir dağılışı da sağlanmış olur.

2 — Kudretle bilincin bağıni koparmak. Bunun için de Dış Ticaret kesimini devletleştirmek. Dış ticaret aracıları devletleştirme yoluyla aradan çıkınca, toprak ağası dışardaki bilinçli endüstricilerden akıl alma olanağını bulamayacaktır.

3 — Dış Politikada büyük endüstri ülkelerinin etkisinden çıkarak ekonomi politikasını bilinçli dış endüstricilerin etkisinden kurtarmak.

Yukarıda açıklanan üç adımın son ikisi de, ancak siyasal karar mekanizmasında bir değişiklik yapılabilmesiyle olanak içine girer. Siyasal karar mekanizmasını direkt olarak etkileyecek adım ise ancak birincisi yani toprak reformudur. Toprak reformu nedir, ne değildir?

Toprak reformu, feodal düzenin sona erdirilmesine yarayan bir reformdur. O halde bu amaca yaramayan adımlar toprak reformu sayılamaz. Yani toprak ağalarının toprağının topraksız çiftçiye verilmesi sonucunu doğurmayan hiçbir adım toprak reformu olamaz.

Kalkınma ve tam bağımsızlık kazanma yolunda ilk ve kaçınılmaz adım Toprak Reformudur. Toprak reformunun incelenmesi bu reformun hayatlarında değişiklik yapacak tarım sektöründe çalışanları sınıf ilişkilerinin incelenmesini ön plâna çıkarmaktadır.

Toprak mülkiyetinin ve üretim araçlarının dağılışına göre tarımdan gelir elde edenler; az gelişmiş ülkelerde aşağıdaki sınıflara ayrılabilir :

1. Büyük Toprak Sahipleri :

Bu kimseler ya federal düzenin kendilerine sağladığı soyluluk (asalet) nedeniyle ya da başka şekillerde büyük topraklara sahip olmuş, çoğu kentlerde yaşayan kimselerdir. Toprağı endüstriyel yöntemlerle işleyen, ya da

YİRMİÜÇ

köle gibi kullandığı işgücünden faydalanan bu sınıf «toprak ağası» adıyla anılan sınıftır. Bu sınıfın sayısı genel olarak tarımda çalışanların binde birine ancak ulaşır.

2. Küçük Toprak Sahipleri :

Bunlar, ya köyde yaşarken aşağıda anlatılan toprak sahibi köylüler sınıfından bu sınıfa yükselip sonra gelip genel olarak şehre yerleşmişlerdir, ya da köyde toprak almış küçük tacirler ve memurlardır. Bunlar, Eylem'in geçen sayısında anlatılan orta grup ve zümrelerin gelişmeye karşı en çok ayak direyen kısmıdır. Sayısı büyük toprak sahiplerinden fazla olan bu sınıf da fakir ve topraksız köylüleri sömürürler ve genel olarak yerinde sayma düzeninin üyesi ve yardımcısıdır.

3. Toprak Sahibi Köylüler :

Bunlar da üçe ayrılabilir. Birinci kategori, geçimine yetecek kadar tarım ürünü elde ettikten başka, ilk kapitâl birikimi yapacak kadar küçük de olsa fazla bir ürün elde eder. Bunlar sınırlı ümitler peşindedirler, yöneticilerden olduğu kadar düzen değişmelerinden de korkarlar, bütün mutlu düşünceleri, biriktirdikleri ile bir gün küçük toprak sahibi sınıfına terfi edip kentlere yerleşebilme olanağıdır. İkinci kategori de aynı sınırlı ümit ve mutlu düşünceler içinde olmakla beraber, toprak ve ürün durumları küçük ölçüde birikim sağlamalarına bile elverişli değildir. Bu nitelikleriyle bu kategori birinci kategoriden ayrılır, her kese ve her yeniliğe yana veya karşı olmamak ve düzen değişmelerinde tarafsız kalmakla yetinir. Üçüncü kategoriyi durumları yıldan yıla kötüleşen toprak sahipleri teşkil eder. Eski günlerinin iyi yaşama koşullarını anarlar, geçim durumları toprak işlerine göre elverişli olsa da kendilerini gitgite fakirleştiren düzene taraf olamazlar. Bunlar Eylem'in geçen sayısında anlatılan Orta grup ve zümrelerin devrimci sayılacak kanadındadırlar.

4. Toprağı Yetmiyen Köylüler :

Tarım kesimi içinde oldukça kalabalık bir sınıftır. Az gelişmiş ülkelerde köylülerin %40-70 i bu kategorideki çiftçilerdir. Bunların hayat koşulları çok geri ve zordur. Topraklarında geliştirdikleri ürünler kendilerini doyurmaya ve yaşatmaya yetmediğinden, ya başkasının toprağında ya da tarım dışında çalışma zorunda kalırlar. Geçinmeişlerinin nedeni sadece üretim yetersizliği değildir. Bu çiftçiler rekolte yılının ortalarında geçinebilmek için yüksek faizle para alırlar, ürünleri çıkınca alacaklıları el kor ve yok bahasına elinden alırlar. Yeterli ürün elde etse bile bu yolla sömürülme ekonomik yeteneğini azaltır.

5. Yarıcılar :

Bunlar başkalarının topraklarını kiralayıp, kendi üretim araçları ile ekip biçerler, ürün yılı sonunda da ürünün yarısını alırlar. Bunun yanı sıra, kümes hayvancılığı balıkçılık gibi ikincil gelirlerle yaşama koşullarının gerektirdiği ek geliri elde etmeye çalışırlar. Hayatları zor, yerinde sayma düzeyine bağlılıkları yoktur. Aksine bu kategori köylüler yerinde saymanın karşısındadırlar.

6. Fahri Köylüler :

Bunlar yarıcılardan da zor geçinirler. Onların üretim aracı var, bunların yoktur. Borçları yıldan yıla büyür. Düzendeki, yaşamadan bıkmış gibidirler.

7. Tarım İşçileri :

Yaşama koşulları yurd içinde en kötü olan sınıf bu sınıftır. Ne toprakları, ne üretim araçları, ne de bu günden yarına harcıyacak paraları var.

dır. Çalışma süreleri uzun, kazançları gülünç, çalışma koşulları elverişsiz, iş güvencilikleri yok gibidir. Durumları, endüstri işçilerine göre de çok geri olan bu sınıf, toprak reformunun şüphesiz en çok destek bulacağı sınıftır.

Şuraya kadar ki açıklamalar gösteriyor ki, tarımda geçinenleri bütünüyle bir sınıf olarak kabullenip onun devrimci ya da devrime yatkın olma niteliklerini bir bütün olarak incelemenin bilimsel yöntemle ilgisi olamaz. Hattâ, tarımdan geçiminin tamamını sağlayanları köylüler diye adlandırmak da bu üretim kesiminin bütünüyle gözönüne alınmasına engel teşkil eder. Dahası var, toprak ağaları, toprak sahibi, toprağı yetmiyen ve topraksız köylüler ayrımı da sınıfsal ilişki ve bağlantıları gözlerde ve zihinlerde tam olarak canlandıramaz. Çünkü, topraksız köylüler arasında da üretim aracına sahip olup olmamak, sahip olunan üretim araçlarının yeterliliği ya da yetersiz oluşu ayrı sınıfsal ve toplumsal koşullar ve bağlantılar meydana getirmektedir.

Yukarıdaki kısa incelemenin ortaya çıkardığı diğer bir gerçek, toprak reformuna karşı koyacak sınıfların sadece toprak ağaları olmadığıdır. Ancak toprak ağaları dışında kalan öteki toprak sahipleri reforma bir zaman karşı olsalar bile bunlar zamanla eğitilerek ve yayınlarla, reformdan kaybolacak çıkarlarının büyük olmadığı ve ulusal kalkınma yolunun bu reformdan geçtiği anlatılarak, toprak ağaları siyasal plânda yalnız bırakılabilir. Toprak ağaları dışındaki, tarımdan geçinen küçük toprak sahipleri ile toprak sahibi köylülerin birinci kategorisini toprak ağalarıyla kader birliğine itecek adımlardan sakınılmalıdır.

Kaldı ki toprak reformunu destekliyecek sınıflar ve gruplar sadece tarım kesimi içinde kalmaz. Toprak reformu ve onu izleyecek bağımsız dış politika ve dış ticaretin devletleştirilmesi diğer emekçi, orta grup mensupları hatta bir kısım kapitalistlerden de destek görecektir.

Gelecek yazıda bu konuyu inceleyeceğiz.

(1) Burada sömürge deyimi, emperyalizmin ticaret mekanizması yoluyla sömürülen bütün az gelişmiş ülkeler için kullanılmaktadır.

(2) Aracı ticaret çevreleri ve bürokrat sınıf.

(3) Sosyal Adalet, (aylık) sayı 7, sayfa 41.

(4) Joan Robinson, *Economic Philosophy*, London, 1962 s. 124.

(5) Stuart Schram, «Mao Tse Toung» *Textes Traduits et Presentes*. Paris. Arman Colin, 1963 s. 125.

Ayrıca bk., Gilbert Ettienne, *La Voie Chinoise*, Collection Tier-Monde Paris. 1962 s. - 20.

(6) Gunnar Myrdal, *Economic Theory And Under-Developed Regions*, 1959 London s. 59-60.

İKTİSADİ İKTİDARIN OLUŞMASI

Dr. Mehmedcan KÖKSAL

Batı son yüzyılda ne türlü değişiklikler geçirdi, ortada. Bu değişikliklerden, Devlet/Toplum ilişkileri yönünden çıkarılacak çeşitli sonuçlar vardır. Özellikle, daha önceki sürelerde uzun uzadıya tartışmaları yapılan, Devletin iktisadî hayata müdahalesi konusunda. Müdahalenin bir oran mı, yoksa bir tümlük mü biçiminde olacağı başlıca sorun olarak çok değerlendirildi. Tartışmaların içinden dipdiri çıkan bir yan vardır: Devlet, yalnızca bir yönetim ya da daha geniş olarak bir siyaset iktidarı değil, üstelik bir iktisat iktidarındır da. Açıklama kesinleştirilebilir: Daha öncelerden bu yana bu böyledir de, olsa olsa nitelendirilememiştir, denebilir.

Sonuç, değişikliklerden sonra, şunu ortaya koydu: Devletin iktisadî hayata müdahalesi, ne oranda olursa olsun bir iktisat iktidarının siyaseti olmuştur. Olacaktır da. Doğuda daha açık ve geniş olan bu durum, Batıda kuvvetli bir etkileniş ve sırasında karşı koymalar ile bir benzeyişe kadar gitti. Öyle ki, bugün çağdaş Devlet başka türlü olamayacağı için, müdahalecidir. İktisaden kuvvetli olmayanlar Devletin uzlaştırıcı arabuluculuğuna gerek duydukları gibi, bu konularda ondan teminat da beklemektedirler. İktidar, iktisat alanına çoğunlukla karşılıklı zıt kuvvetleri -sırasında- oyalayarak girmiş olmasının yanında, bir de emeğin ve sermayenin etkisi altında ezilen sendikaların karar organlarını korkutmamaya bakarak, hattâ, onlarla bir türlü anlaşmaya vararak, bu alana sokulmuştur.(1)

Bunların bile, toplumsal ve iktisadî gerçekler karşısında biçimsel kalacağı, yüzeyden derine inemeyeceği açıktır. Devlet/Toplum ilişkileri daha çok kamu hizmetlerinin artması ile, bu artışın da iktisadî alanlara varışı ile açıklanabilir. Devletin doğrudan doğruya işletmeler kurması ve üretimi topluma sunması bunun olagan bir sonucudur. Kamu teşebbüsleri işte bu anlamda olarak, iktisadileşen siyasî iktidarın belli ve toplumcu bir yanını ortaya koymaktadır. Gerçekte, Rivero'nun iktisadî işletmeleri, kamu hizmetlerinin bir nitelik kazanması ile açıklaması buna dayanmaktadır.(2)

İktisadî hayata uzlaştırıcı, düzenleyici yollardan müdahale eden Devlet, bunlarla ve bu kadarı ile kalmayıp, doğrudan doğruya işletmecilik yolunu seçerken, bir takım zorunluklar karşısında bulunuyordu. Siyasal etkenler kadar, bunda gerçek ve toplumsal aşamaların da payı vardır. Her iki yönde, rejiler, imtiyazlar, uzun süreli kiralar... bunun başlangıçta olduğu kadar, bugün de başlıca örnekleridir. Zamanla, Devletlerin milletlerarası ilişkilerde başlıca öznellik kazanması, (sujet olması) Devletleri işletmecilik konusunda daha da yaklaştırmıştır. Devletler, konuyu iyiden iyiye benimsemiş, onu faydalı ve gerçekçi bulmuşlardır. İktisadî kalkınma iş-

(1) CLUB JEAN MOULIN : L'Etat et le Citoyen, Ed. du Seuil, Paris 1961, sa : 35 - 36.

(2) RIVERO (J.): L'Evolution du Pouvoir: Hypertrophie ou Décadence? Revue de l'Institut de Sociologie de Bruxelles, Bruxelles 1952, No. 2.

lemlerinde toplumu, kamu hizmetlerinden faydalanan ortam olarak, eşit koşullara sahip kılmak, iktidarları bu yöne iletmiştir.(3) Bu bakımdan, iktisadî Devlet idaresine yöneltilecek bir çok eleştiri değersiz sayılacak kadar, gerçeğin dışında kalmaktadır. Bu durum özel teşebbüse öncelik tanıyan davranışların, peşin hükümle sakatlanmış olduğunu yeterince ispatlar sayılmaktadır.(4) Çünkü Devlet, büyük bir müteşebbis olarak genellikle iktisadî dalgalanmaların dışında kalmakta ve kamu hizmetlerini topluma rakipsiz bir biçimde, daha geniş çapta ve ucuz sunmaktadır.

Bu aşamalarda demokratik ilkeler hiçbir zaman zedelenmiş değildir. Bu bakımdan da, eleştiriler gene yerini bulamamıştır. Nasıl bulsun ki, aksine geniş halk kitleleri tarafından kullanılması henüz yeni bir evrim olan iktisadî hak ve özgürlüklere de tümüyle uygun olan bir gelişim görülmektedir. Bu uygunluk öncelikle, Devlet işletmelerinin yönetimini üzerlerine alan kurallarda, işletmelerde çalışanların, Devlet ve tüketicilerle birlikte yer alması ile sağlanmak istenmiştir. Üzerinde yapılan tartışmalarla zedelenmeyen, bu yönetimde birleşim denklemi, üç başlı bir biçimde fakat iki başlı doğrudan doğruya topluma bağlı olarak gelişmiştir. Öyle ki, yönetim ancak bu yoldan gidilerek, kendisini etkileyen siyasal koşulları biryana itmiş ve hukuken tümü ile demokratik bir yöne eğilimlenmiştir.(5) Bugün için Türkiye'de de Kamu iktisadî teşebbüslerine Yönetim (Müdürler) Kurullarında, işçi temsilcileri yer almaktadır. Ne var ki, kurula girmek konusundaki seçim yollarının ayrıntısı kanun teminatından uzak tutulduğu için, uygulamanın bizdeki gelişiminden, çok umutlu bulunmamak gerekir. Bunun yanı sıra işçiyi, arkadaşlarının artık çıkarlarından koparıp, onu sendikasının çaba araçlarından kolaylıkla uzaklaştırabilen ve onu patronu bulunan bir Devlet bürokrasisi ile kaynaştıran bir yolda olabilir, bu. Ancak, gene de yönetimini içinde genç işçileri yetiştirmek faydasını yadsımamak gerekir. (6)

Böylece iktisadî bir nitelik kazanan toplumsal demokrasi, müdahaleciliği esas almış görünmekte ve sonunda, gene geniş anlamında demokratik ilkelere gerçekçi bir biçimle bağlı kalmaktadır. Müdahalecilik Devletin, «bırakınız yapsınlar» görüşüne karşı davranışlarının bir toplamı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan, çalışmanın düzenlenmesi, millî gelirin dağılımı, toplumsal güvenlik konularında da yansımalar yapması olagandır. Fakat, kesin olarak deyimlenebilir ki, temelini kapitalizmin gelişme imkânlarına paralel olarak gelişen bir karşı akım niteliğinde bulmaktadır. Esasen Dünya üzerinde her yerde Kamu sektörünün açık genişleme eğrileri çizimleri de ancak bununla açıklanabilir.(7)

(3) PELLOUX (R) : Le Citoyen devant L'Etat, Presse Universitaire de Paris, 2 e Ed. Paris 1963, sa: 58 vd.

(4) GARDELLINI (R.) ve COUALLIER (P.): L'Intervention de L'Etat dans le Domaine Economique, Revue Administratif, Paris 1952, sa: 244-454.

(5) RAMADIER (P.) Les Socialistes et L'Exercice du Pouvoir, Problèmes de l'Age Atomique, Ed. Laffont, Paris 1961, sa: 225-232.

(6) HAURIU (A.) : Cours de Droit Constitutionnel Etranger, Droit Public Complément du Cours de 1960-1961, Paris 1961-1962 sa: 89.

(7) BAUCHET (P.) : Propriété Publique et Planification, Ed. Cujas, Paris 1962, sa: 45 vd.

Çok defa toplumdan kopmuş ve genel fayda ile ilişkilerini kesmiş özel işletmeler ve bunların yanısıra teminatsız kalan bireysel tercihler, tasarruflarını bir benzeşme ya da etkilenme yolu ile ülkenin üretici olmayan alanlarında toplamaktadırlar. Özellikle ancak bu durumlardır ki, Devleti doğrudan doğruya yatırımlar yapmağa ve bunun yanısıra toplumca yatırımlar yapılmasına belli hukuk metinleri (Plân, program,...) ile yönler vermeye iletmektedir. Netekim Az gelişmiş ülkelerde, toplumsal sâbit sermaye yaratacak böyle bir düzleme akış, Devletin iktisadî hayata müdahalesinin bir başka yanını ortaya koymaktadır.(8)

Bugün az gelişmiş, ya da geri kalmış diye adlandırılan ülkelerde, Devletin yapısı, siyasaldan toplumsal ve iktisadiye doğru hızla dönüşmektedir. Bu bakımdan konunun ağırlık merkezi, siyasal ve hukuksalda kalakalan idare örgütünde de toplumsal ve iktisadî yöne dönmek zorunda bulunmaktadır. Yalnızca soyut hak ve özgürlükler tanımakla yetinip, bunların toplumdaki özlü yansımalarını sağlayamadığı için, yetersiz kalan siyasal demokrasinin, geri kalmış ülkelerin sorunlarını çözmeye yetmeyeceğini tarihsel olaylar da göstermektedir.(9) Bu gözlemin burada yenilenmesinin önemi, Toplumsal ve iktisadî demokrasinin, Devlet örgütünü de geniş çapta etkilemekte olmasıdır. Özellikle Devlet işletmeleri bakımından, kamu hizmetlerindeki genişlemeyi işaretleyen bu gözlem, çalışan sınıfların Devletin iktisadî siyasetindeki yerini belirtmekle daha da artan bir değer kazanmaktadır.

Kamusal olsun, genel olsun fayda sorunu, burada hareket noktasını ortaya koyacaktır, kanısındayız. Çünkü, kamu iktisadî teşebbüslerinin eylemlerinin sonuçlarından faydalanan, yalnızca Devlet olamaz. Bu teşebbüslerin faydaları, onun yönetiminde uzak, yakın ilgisi - payı olan topluma ait kılınmak, bağlanmak gerekir. İktisadî ve toplumsal demokrasi Mossé'nin de deyimlediği gibi (10) yönetim konusunda alınan kararlara herhangi bir hizmeti gören ve o hizmetten faydalananların katılmaları demek olduğuna göre, yönetim kurullarının da buna göre örgütlenmesi gerekir. Ancak bu sosyalist formülün Kamu işletmelerinin Devletin olan bağıntılarını da koparacağı sanılmamalıdır. Çünkü kamu iktisadî ilkelerine uygun kuruluş kanunları bir yana, bağımsızlığı da taşıdıkları özellikle (muhtariyet) karıştırmamak gerekir. Devletin, teşebbüs ve işletmeler üzerindeki denetini de (geniş plânlı iktisat düzeninin ışığında) burada işaretlemek durumu, daha da aydınlığa çıkaracaktır. (11).

(8) KINDLEBERGER (C.P.) : Economic Development, New York, N. Y. 1959 sa: 36.

(9) KÖKSAL (Mdc.) : Toplumsal Demokrasi ile Çağdaş Devlet İdaresi, Eylem 7.

(10) MOSSE (R.) : Democratie Economique et Transformation des Entreprises Publiques et Privées, Bruxelles 1961, sa: 79 vd.

(11) KÖKSAL (Mdc.) : Plânlı İktisat ve Kamu Teşebbüsleri, Milliyet 25 Ağustos 1964.

TOPLUMCU HAREKETLERİMİZDE İŞÇİ SINIFI, YOKSUL KÖYLÜLER VE TOPLUMCU AYDINLAR

Muvaffak Şeref

IV.

İŞÇİ SINIFI :

İşçi sınıfının özellikleri, Eylem'in 7 inci sayısında yayımlanan üçüncü yazıya alınan metindeki üçlü soyutlamada toplanır: 1) Üretim araçlarına sahip olmamak, 2) kapitalistler yararına artık-değer yaratmak, 3) sınıf bilincine varmış ve işçi sınıfına düşen tarihsel ödevi kavramış olmak. Birbirini tamamlayan bu üç koşuldan hiçbirisi, aşağıda görüleceği gibi biçimsel değildir, bir hukuk kuralı katılığına ve kesinliğinde değildir. Sonuna götürülmüş bir soyutlama olduğu için de her bir ögesinin ayrıca açıklanması gerekir. İşçi sınıfı gerçeğine iyice yaklaşmak o zaman mümkün olur.

1 — Üretim araçlarına sahip olmamak :

Üretim araçlarına sahip olmayanlar, kölelik ve derebeylik aşamalarında da, toprak mülkiyetinin hükümdara ait olduğu asyatik toplumsal kuruluş modelinde de vardır. Sınıflar zaten, üretim güçleri gelişerek üretim araçlarının özel mülkiyet konusu olmasına imkân verecek bir düzeye gelmesi sonucunda meydana çıkmıştır.

Üretim araçlarına sahip olmamak, kapitalist toplumlarda da mutlaka işçi sınıfından olmayı gerektirmez. Kapitalist toplumlarda, özellikle bizimki gibi azgelişmiş ülkelerde, daha önceki aşamalara özgü ilişkilerin kalıntıları da vardır. Kapitalist üretim tarzına geçmemiş tarımsal üretim, geleneksel küçük sanatlar gibi. Buralarda çalışanların çoğu üretim araçlarına sahip değildir. Yine bir örnek olarak, devlet hizmetleri ile özel hizmetlerde çalışan maaşlı ve ücretliler de gösterilebilir. Kısacası «üretim araçlarına sahip değilsen işçi sınıfındansın» denilemez. Bu koşulun zaten öteki iki koşulla tamamlanması gerekir.

Şu var ki, bu koşul, özellikle kapitalizm aşamasında, yine de, işçi sınıfını öteki sınıf ve tabakalardan ayıran en önemli öğelerdendir. Bilindiği gibi, kapitalist ilk-birikim, daha çok mülkiyetsizleştirme yoluyla olmuş, elyapımına, sonra da endüstri üretimine, çoğu topraklarından kovulan ve emek güçlerinden başka birşeyleri kalmıyan emekçilerin yarattıkları artık-değer birikimleriyle geçilmiştir. Bu süreç bizde de aynı şekilde olmuştur. Şehirlerimizin gecekondulu mahallelerini doldurup taşıran, iş peşinde Avrupa'ya taşan işçilerimizin çoğu, işledikleri topraklardan olmuş, ya da nüfus artışı sonucu topraklarının ürünüyle yaşayamaz duruma gelmiş yoksul köylüler, onların çocukları, torunlarıdır. Üretim araçlarına sahip olmayan emekçiler olmaksızın ne kapitalizm, ne kapitalist, ne de işçi sınıfı olur, bilimsel toplumculuğun kurucusu, kapitalizmin hangi koşullarla doğduğunu anlatmak için şöyle der :

«... İşin ürününün mal haline gelebilmesi için belli tarihsel koşulların yerine gelmesi gerekir. Örneğin, ürün, sırf üreticisinin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretildiği sürece, mal haline gelmez (...) Öte yandan, paranın sahneye çıkması için mal mübadelesinin, mal dolanımı biçimini kazanması şarttır (...) Sermaye için bu da değil. Sermayenin tarihsel olarak meydana çıkması, mal ve para dolanımıyla birlikte olmamıştır. Sermaye, üretim ve yaşama araçlarını ellerinde tutanların, piyasada işgüçlerini satmaya gelmiş serbest emekçilerle karşılaştıkları zaman doğar. Ve bu biricik tarihsel koşul yeni bir dünyayı içinde saklar. Toplumsal üretimin bir dönemi olarak sermaye o andan başlayarak kendini ortaya kovar.»

İşçilerin, üretim araçları mülkiyeti açısından durumlarını iyice açıklayabilmek için, sadece üretim araçlarına sahip olmadıklarını söylemek yetmez. Sahip olma olanağını, hattâ umudunu sonuna kadar yitirdiklerini de eklemek gerekir. Kapitalizmden önceki aşamaların üretim araçlarına sahip olmayan emekçileri, ozamanki basit üretim âletlerinin kolaylıkla yapımı yada edinilmesi mümkün olduğu için, her zaman bu umudu taşırlar. Kölenin bir gün âzadedilmesi, bir dükkâncık uydurup ya da bir parçacık toprak üzerinde kendi emeğinin ürünleriyle yaşaması mümkündür. Serf, elde ettiği ürünün belli oranda bir kısmını derebeyine verir. Angaryaya da katlanır, ama yine de kendi emeğinin ürünüyle yaşar. Reaya için de böyle. Çırak ve kalfa gerekli uğraklardan geçip loncadan icazet alarak bir gün dükkân sahibi olacağı, usta olacağı umuduyla, belki düşüyle çalışır, yaşar. İşçiler için böylesi bir düş bile sözkonusu değildir. Metindeki serbest (özgür) deyimini, özgürlüğün böylesini anlatır. İçinde bulunduğu düzen için kaybedilecek düşü bile olmamak, işçi sınıfının bilincini belirleyen başlıca koşullardandır.

2 — Kapitalistler yararına artık-değer yaratmak :

Birinci ve üçüncüyle birleşince bu da, işçi sınıfını öteki sınıf ve tabakalardan ayıran çok önemli bir koşul olur. «Kapitalistler» kaydı bu koşula ayrı bir önem kazandırıyor. Çünkü, bilindiği gibi, artık-değer daha önceki aşamalar için, bu arada asyatik üretim tarzı için de sözkonusudur. Bilimsel toplumculuğun kurucusuna göre, asyatik toplumsal kuruluşlarda artık-değer, aynı vergi (bizdeki âşar) ve angarya biçimini alır.

El-kitaplarında, en basit şekliyle «üretilen malların değeri ile bunların üretilmesi için ödenmiş olan ücretlerin değeri arasındaki fark» olarak tanımlanan artık-değer soyutlamasını, kapitalist üretim tarzında da her somut duruma uygulamak kolay değildir. Hele sınırları ekonomi bilimi değil, ahlâkı, keyfi, hattâ dini ilgilendiren alanların sınırlarıyla katışık hizmetler kesimi için. Örneğin parti uygulamalarında artık-değer ölçütü kullanılmaya kalkışıldı mı, öyle durumlarla karşılaşılır ki bilirkişilere başvurmaktan başka çare kalmaz. Hele bizde bu konular için bilirkişisi bulmak da kolay değildir. Değer ve artık-değer soyutlamaları, ilk bakışta basit gibi görünmekle birlikte, oldukça karmaşık konulardandır. Bizde kendilerini bilimsel toplumculuğun bilginleri sanan aydınlar bile bu konularda şaşılacak yanılgılara düşmekte, değeri belirleyen «iş»in ölçülmesi imkânsız bir

soyutlama olduğu söylenince, ellerindeki kalemi uzatarak «şimdi bu kalem--de kaç iş var? ölçülmez olur mu?» diyebilmektedirler. Bu konuda bilimsel toplumcu ünlü bir ekonomistle tartışmaya girişmeyi bile göze almışlardır. Oysa, bilimsel değer kuramının sahibi, bu türden yanılgıları önlemek için:

«...Gördük ki, bir malda billûrlaşmış zorunlu iş miktarı, bu malın değerini belirler. Ama, bu değer kavramını uygularken, örneğin on saatlik bir iş gününün değerini nasıl tesbit edebileceğiz? Bu iş gününün içinde kaç tane iş var? On saatlik iş. Eğer on saatlik bir iş günü, on saatlik işe eşittir, ya da içinde bu kadar iş vardır, dersek bu bir geneleme (tautologie) ve, bunun da üstünde, bir saçmalık olur.»

Demek oluyor ki, değer gibi, iş gibi, artık-değer gibi bilimsel soyutlamaları şuraya buraya gelişigüze uygulamaya imkân yoktur. Ama, ne bu yanı, ne de daha önceki aşamalarda da sözkonusu olması, artık-değerin, işçi sınıfı gerçeğine yaklaşmak için çok önemli bir ölçüt olma değerini azaltmaz. Kapitalist üretim tarzını öteki tarzlardan ayıran, üretimin yalnızca artık-değer üretimine dayanmasıdır. Bilimsel toplumculuğun kurucusu, bu gerçeği de şu sözleriyle yansıtmıştır :

«Kapitalist üretim tarzını öncelikle ayırt eden, âni sonucunun ve belirleyici, itici gücünün artık-değer üretimi olmasıdır. Sermaye esasta sermaye üretir, bunu artık-değer ürettiği ölçüde yapar.»

Üretim araçlarına sahip olmayan işçilerin başında endüstri işçileri geldiği gibi, en belirgin ve katıksız şekilde artık-değer yaratanlar da şüphe yok ki endüstri işçileridir. Artık-değeri fabrikalarda toplu bir şekilde yarattıkları, endüstri şehirlerinin işçi mahallelerinde, gecekondu mahallelerinde toplu bir şekilde yaşadıkları ve hâkim sınıfların hayatlarını gözleriyle izleyebildikleri için de sınıf bilincine en çabuk varmaları gerekenler onlardır. Grevler ve çetin pazarlıklarla sonuçlandırılan toplu iş sözleşmeleri, işçileri sınıf bilincine, sermayenin karşısına tam bir dayanışma içinde çıkarlarsa güçsüz bireylerin nasıl bir güç olabileceği bilincine götüren en etkin yollardandır. Politik bilince varan yol da buradan geçer. Bu imkân da, başta endüstri işçileri gelmek üzere daha çok şehir işçilerinin elindedir. Ama bu ölçütü dar anlamda almak çok yanlış olur. Asya, Affrika, Güney Amerika plântasyonlarında Amerika ve öteki tekelci sermayelere artık-değer yaratan işçiler, ne üretim araçları, ne artık-değer, ne de bilinç açısından endüstri işlerinden farklı değildirler. Bizim tarım işçilerimiz de. Mâden işçileri, kara ve deniz ulaştırma işçileri, hizmet kesimlerinde artık-değer yaratan işçiler için de böyle. Sınıfı belirleyen en önemli öge bilinç olduğuna, bilinci belirleyen etkenler arasında çalışma koşullarından başka birçok etkenler bulunduğuna göre, işçileri zaten şu ya da bu şekilde derecelendirmeye kalkmak dogmacılık, hem de dogmacılığın en uygunsuzu olur. İşçi sınıfının kapsamı öyle genişlemiştir ki, «proleterya» sözcüğünden daha çok şehir işçileri anlaşıldığı için, «tarım proleteryası» deyimini kullanmak zorunlu olmuştur.

3 — Sınıf bilincine varmış ve sınıfa düşen tarihsel ödevi kavramış olmak

Genel olarak bilinç, özellikle sınıf bilinci konuları üzerine Eylem'in 7

inci sayısında yayımlanan yazıda fazlasıyla durulmuştu. «Bilim biricik yol göstericimiz ve silâhımızdır» dedikten hemen sonra, tam bir metafiziğe vararak «insan iradesi dışında toplumsal kanunlar»dan sözaçan kimi aydınların görüşlerinin tersine, toplumsal gelişimin bütün alan ve aşamalarında biricik itici gücün insan bilinç ve istemi olduğu da ısrarla belirtilmeye çalışıldı. Bundan ötürü bu konular üzerinde daha fazla durmayacağız. Yalnız şu da var ki, yansıttığı gerçeğin sınırları dışına taşırılan her düşünce gibi, bilinç ve istemin gücü de sınırsız büyültülürse saçmalığa kadar varılabilir.

İşçi sınıfının tarihsel ödevi, sosyalizmin kurulmasına devrimci bir sınıf olarak öncülük etmektir. Bilinç ve istemin gücü ile işçi sınıfının devrimciliğini dogmalar haline getirerek devrim sözcüğünü saçmalığa kadar götürülenler ötedenberi çıkmıştır. Bilimsel toplumculuğu kuranları devrimci olmamakla itham edenler bile olmuştur. 1849-50 yıllarında, toplumcu hareketi dar bir azınlığın istemine bağlayan ve bilimsel toplumculuğu kuranları devrimci olmamakla itham eden kimi Alman toplumcularının eleştirilerine karşı söylenenleri de buraya aktarmalıyız :

«... Bir azınlık, maddeci anlayışın karşısına, dogmatik bir görüşü, idealist bir anlayışı çıkarıyor. Bu anlayışa göre istem, tarihinin itici gücü olarak, gerçek koşulların yerini almalıdır. Biz işçilere: sadece yaşama koşullarını değiştirmek için değil, kendi kendinizi değiştirmeniz ve iktidarı kullanma yeteneğini kazanmanız için on yıl, yirmi yıl, elli yıl savaşmak zorunda kalacaksınız diyoruz. Siz ise: İktidarı hemen ele geçirmeliyiz, yoksa gidip yatmalıyız diyorsunuz! Biz ki Alınan proleteryanın dikkatini yeterli olgunluğa erişmediği üzerine çekiyoruz. Siz ise Alman işçilerinin millî duygularından en yakışık-sızlarını ve sınıf önyargılarını övüyorsunuz. Bu davranışınız şüphe yokki size kolay bir itibar kazandırıyor. Demokratlar «halk» sözcüğünü kutsal bir sözcük yaptılar. Siz de «proletarya» sözcüğü ile aynı şeyleri yapıyorsunuz ve demokratlarda olduğu gibi, sizin için de sözcükler gerçeklerin yerine geçiyor.»

Bilimsel toplumculuğun kurucuları, devrimciliğin mâceracılık demek olmadığını eniyi bilenlerdi. Ütopyacı hayalperestliğini ve mâceracılığını ömürleri boyunca önlemeye çalışmışlardır. Emekçi kitlelerin çabasına, bilinçli çabasına dayanmayan devrimler üzerine, bizim yakın tarihlerimizde de yeteri kadar öğretti vardır.

Bilimsel toplumculuğun kurucusunun yukarki metni yazılabildiği yüzonüç yıl olmuştur. O günlerden bu yana kapitalist batı toplumlarında çok önemli değişiklikler oldu. Ama, sosyalizme varan devrimler olmadı. Sosyalizm 1850 dolaylarında akla gelmiyen ülkelerde gerçekleşmiş ve gerçekleşmektedir. Emperyalizm döneminde, endüstriyel batı işçilerinin bilinçlerini körleştiren, buna karşın az gelişmiş ülkeler emekçilerini hızla bilince götüren koşullar incelenince, bu sonucun bilimsel toplumculuğu zedelemek şöyle dursun, tersine doğruladığı görülür.

Kapitalistler :

İşçi sınıfı kavramının üçlü soyutlamasını tersine çevirmekle kapitalistler kavramına varılabileceği akla gelebilir. Üretim araçlarına sahip

olmak, kendi yararına işçilere artık-değer yarattırmak, sınıf bilincine varmış ve sınıfın tarihsel ödevini kavramış olmak. Kapitalistleri bu yolla kavramak mümkün değil.

1) Üretim araçları denince karşımıza sadece fabrikalar, mâden işletmeleri, kapitalist girişim konusu ulaştırma araçları, içinde tarım işçilerinin çalıştığı traktörlü, biçerdöverli kapitalist tarım işletmeleri çıkmaz. Atelyeler, dükkânlar, atlı arabalar, kayıklar, cüce tarım işletmeleri vb. de çıkar. Sınırlarını belirlemek de mümkün değildir. Orta sınıf, ya da orta sınıflar kavramı ilkin buradan çıkar.

2) Dükkânında çırağı ile, küçük tarlasında ırgatıyla birlikte çalışan küçük sanat ustası, orta hattâ sırasında küçük topraklı köylü vb. de artık-değerden yararlanır. Sınır çizmek bu açıdan da mümkün değildir. Bu noktada da yine orta sınıflar kavramıyla karşılaşılır.

3) Sınıf bilinci konusunda da öyle. Zaten kapitalistler, burjuvazi, tarihsel ödevini yaparak devrimciliğini yitirdiği için, kapitalistler açısından tarihsel ödev bilinci, tarihin akışını elden geldiği kadar durdurmaya, yavaşlatmaya çalışma bilinci olarak belirir. Bu noktada da orta sınıf kavramıyla karşılaşılır.

Ortalara doğru belirsizleşmekle birlikte, en geniş anlamıyla emekçilerin yarattıkları artık-değerlerin büyük payını alan ve paylarını boyuna yeniden üretime sürerek sermayelerini durmadan arttıran ticaret, endüstri, banka sermayecilerinin büyük rantıye ve faizcilerin asıl kapitalistleri meydana getirdiklerinde şüphe yoktur. Gözle görülebilecek kadar belirgin oldukları için, hassas ölçütleri uygulamaya da yer yoktur.

Orta sınıflar :

Eylem'in 5 inci sayısında yayımlanan yazıya Jules Moch'un kitabından şu parça aktarılmıştı :

«Önce birbirine karşıt iki sınıf kavramını ele alalım. Bugün birbirinden bıçakla kesilmiş gibi ayrılmış iki sınıf gerçekten var mıdır?»

diyordu Moch. Orta sınıflar konusuna girerken, bilimsel toplumcuların hiçbir zaman böyle bir iddiada bulunmadıklarını belirten bir metni buraya almadan geçemeyeceğiz. Okurlarının karşısına sosyalist kılığıyla değil, açıkça burjuva düşünürü olarak çıkan Raymond Aron'un kitabından aldığımız şu metni :

«İyi anlaşılmı: bilimsel toplumculuğun kurucusu, burjuvazi ve proleterya olarak iki sınıftan başka sınıf olmadığını hiçbir zaman söylemedi. Hattâ toplum üyelerinin biryandan üretim araçlarını elinde tutan burjuvazinin, biryandan proleteryanın etrafında gruplaşacağını da kesin olarak söylemedi. Yalnız ekonomik sosyal evrimin, toplumun iki sınıf etrafında kutuplaşmasını kolaylaştıracağını sanmıştır.»

İki yanda kutuplaşma! Bu gerçeği görebilmek için emperyalizmi kavramak zorunludur.

En belirgin bir sınıf olan işçi sınıfı ile varlıkları gözle de görülen ka-

pitalistler arasındaki çeşitli tabakalar «orta sınıflar» deyiminin kapsamı içine girerler. Bizim konumuz işçi sınıfı, yoksul köylüler ve toplumcu aydınlar olduğu için köylülerle aydınlar dışındaki tabakalar üzerinde durmayacağız. İyice geniş ve ayrı bir konu. Orta sınıflar kapsamına giren tabakaların, yukarda da değinildiği gibi, gerek üretim araçlarına sahip olup olmamak, gerek kapitalistler yararına artık-değer yaratıp yaratmamak, gerek sınıf bilinci açılarından ortada olduklarını, koşullara göre işçi sınıfından, emekçilerden yana olabilecekleri gibi, kapitalistlerden yana da olabileceklerini belirtmekle yetinelim.

Yoksul köylüler :

«Yoksul köylüler» deyimini sıkça kullanılmakta ise de, sınırları iyice belirsiz bir deyim. Topraksız köylülerle, topraklarının ürünü biyolojik açıdan bile yaşamalarına imkân vermiyen küçük topraklı köylüler anlaşılıyor. Birçoklarının zihinleri, ekonomik ve toplumsal gerçeklerden çok iş mevzuatına takıldığı için, pamuk, tütün, incir, üzüm, turunçgiller gibi kapitalist üretim tarzına geçmiş tarım işletmelerimizin işçilerini hâlâ «yoksul köylüler» kapsamı içinde görüyorlar. Kanaatimizce bu yanlıştır. Yukarıda da açıklamaya çalıştığımız gibi, az gelişmiş ülkelerde geniş kitleler meydana getiren bu emekçiler, hele bilinç koşulu da yerine gelince, emperyalizme karşı en etkin güç oluyorlar. Kapitalist üretim tarzı içinde kapitalistler yararına artık-değer yaratan topraksız köylüleri işçi sınıfından saymak, bu durumda, gerçeklere en uygun yoldur. «Yoksul köylüler» deyimini, bu açıdan orta sınıflardan olup topraksızlaşma ve nüfus artışları yüzünden işçi sınıfına durmadan yeni unsurlar katan ve nüfusumuzun sayıca geniş kitlesini meydana getiren az topraklı köylüleri yansıtmalıdır.

Köylü meselesinin, bilimsel toplumculuğun kurucuları tarafından değil, geçen yüzyılın sonlarına doğru ortaya atıldığı sanılır. Gerçekte ise, bu meseleye de ilk değinenler, bu mesele üzerinde önemle duranlar, onlar olmuştur. Bilimsel yöntem ve kuramın temellerini attığı ilk yıllarda, 1843 de toprak ağalarının politikasını bütün açıklığıyla açığa vurarak sömürülen köylülerin bilinçli ilk savunmasını yapan, bilimsel toplumculuğun kurucusu olmuştur. Büyük toprak sahipleri ve zengin köylüler tarafından sömürülen, ağır vergi yükü altında ayrıca ezilen Mozelle bölgesi köylülerinin durumlarını açıklayan bir yazı yüzünden 1843 başlarında dergileri kapatılmıştır. 1850'de yazılan bir eser tamamen bu konuya ayrılır. Yine o tarihlerde bütün uygulama yazılarında, köylü meselesi, üzerinde önemle durulan konulardandır. Bu eserlerden birinde Almanyada Anayasa mücadelelerinde küçük burjuvazinin rolü anlatıldıktan sonra :

«Ama, küçük burjuvazinin arkasından, onun tarafından kendi yararına girilen hareketi yenileyen öteki sınıflar, harekete daha kararlı, daha enerjik bir nitelik verir ve mümkün olursa tamamen ele almaya çalışırlar: Bunlar işçi sınıfı ile köylülerin büyük bir kısmıdır.»

denir. Yine 1850 de yayımlanan bir eserde, o zamanki Alman köylüsünün çeşitli tabakaları şöylece açıklanır :

«Küçük köylülerin -çünkü büyükleri burjuvaziye dahildir- çeşitli türleri vardır. Bunlar ya derebeyliğe bağlı köylülerdir, daha kibar sen-

yörlerine yapacakları angarya hizmetleri henüz bitmemiştir. Burjuvazi bunlara karşı olan, toprak kulluğundan ve angaryadan kurtarma görevini yapmakta tereddüt ettiği için, bunları işçi sınıfından başka bir sınıftan kurtarıcı hareket beklemelerine artık imkân kalmadığı hususunda ikna etmek çok zor olmayacaktır. Yahut ta kiracılar (...) toprak kirası öylesine artmıştır ki, köylü, ailesiyle birlikte, iyice hasat yıllarında giyinip kuşanabilir. Kötü hasat yıllarında ise, hemen hemen açlıktan ölmekten başka birşey gelmez elinden. Toprak sahibine kirasını ödeyemez olur ve onun eline düşer. Bu tür köylüler için, burjuvazi sıkıştığı ve zorlandığı zamanlarda birşeyler yapar. Bunlar, kurtuluşu işçilerden başka kimlerden bekleyebilirler? Geriye kendi küçük topraklarını işleyen köylüler kalır. Bunlar ipoteklerle öyle ezilmişlerdir ki, kiracının toprak sahibine olduğu kadar, bunlar da faizciye tâbidirler. Bunların ellerine de emeklerinden küçük bir para geçer. Bu da, iyi yıllar gibi kötü yıllar da olmasından ötürü iyice şüphelidir. Burjuvaziden asıl hiçbir şey beklememeleri gerekenler bunlardır. Çünkü bunları sıktıkça sıkıran burvazidir, faizci sermayecilerdir. Ama, çok zaman, aslında kendilerine değil, faizcilere ait olan topraklarına dörtelle sarılırlar. Bununla birlikte, bunlara da, ancak halka bağlı bir hükûmetin kendilerini faizcilerin elinden kurtarabileceği anlatılabilir (...) Bunu da yalnız işçiler yapabilir. Büyük ve orta toprak mülkiyetinin hâkim olduğu yerlerde, tarım ücretlileri en geniş sınıfı meydana getirir. Bütün kuzey ve doğu Almanya'daki durum budur. Ve oraldadır ki şehirli endüstri işçileri en geniş ve en tabii müttefiklerini bulurlar. Endüstri işçisi için sermayeci ne ise, tarım ücretlileri için de büyük toprak sahipleri, büyük çiftçiler odur. Endüstri işçileri (...) ham maddeleri, makine ve cihazları, aynı zamanda üretim için gerekli ihtiyaç maddelerini, toplumun mülkiyeti, yani kendileri tarafından ortaklaşa yararlanılacak kendi mülkiyetleri haline getirmedikçe kurtuluşa erişemezler. Bunun gibi tarım işçileri de, herşeyden önce, başlıca iş nesneleri olan toprak, büyük köylülerin ve bunlardan da büyük olan derebeylerinin ellerinden alınıp, sosyal mülkiyet haline getirilerek, tarım işçileri kooperatiflerince onlar hesabına ortaklaşa işletilir hâle getirilmedikçe, katlanılamaz sefaletlerinden kurtulamazlar.»

Yukarki metni böylesine uzun uzun almamız, sadece konumuzu aydınlattığı için değil, bilimsel toplumculuğun kurucularının, yalnız kuram ve yöntemi bulmakla kalmayıp somutlara da nasıl eğildiklerinin bir örneğini daha vermek içindir.

İşçi sınıfının öncülüğü, köylülerin, hattâ küçük burjuvazinin ittifakı sağlanmadan bir adım bile atılamıyacağı da yine aynı yıllarda, o yılların olaylarına dayanan somut delillerle ispat edilmiştir. 1850 lerden bu yana dünyada emperyalizm gibi, başlarda Türkiye, millî kurtuluş hareketleri gibi ve nihayet az gelişmiş kimi ülkelerin bile sosyalizme geçmesi gibi nitelendirilmesi eski «muazzam» sözcüğümüzle de mümkün olmayacak olaylar olmuştur. Kuramsal olarak açıklamaya çalıştığımız işçi sınıfı ve yoksul köylüler kavramını da, toplumcu aydınlar kavramıyla birlikte sözkonusu olaylar içinde değerlendirmek gerekir.

Tarımımızın başlıca sorunları

ve

TARIMSAL KALKINMA

Bahattin CAN

«Ulusal ekonominin temeli tarımdır. Bunun içindir ki, tarımda büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar uzanacak, yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeği kolaylaştıracaktır. — Atatürk —

I — G İ R İ Ş

Yurdumuz genel durumu ile bir tarım ülkesi olarak bilinmekte ve görünmektedir. Nüfusumuzun yüzde yetmişten fazlası birer tarım bölgesi olan köylerde yaşamakta, ürettiğimiz tarım ürünleri insanlarımızı besliyemekte, bu bakımdan yiyeceğimiz ekmeğin buğdayının bir kısmını dışardan satın almak zorundayız. 27 Mayıs Devriminden sonra giriştiğimiz plânlı kalkınma çabaları politik tutumların aynı hız ve çabayı göstermemesi yüzünden gereken hedef ve amaca varmakta gecikmektedir. Bu bakımdan daha gerçekçi bir tutum ve davranışla plânlı kalkınmanın hedef ve amaçlarına uygun olarak yapacağımız genel bir tarım devrimi ile tarımsal kalkınmayı gerçekleştirmek durumunda ve zorunluyuz. Bizi bu yönde hızlı bir atılıma zorlayan güçlü nedenler var :

1 — Nüfusumuzun büyük çoğunluğu tarım alanlarında yaşamaktadır. Bu insanların çoğu her türlü teknik tarım bilgi, araç ve gereçlerinden yoksun bulunmaktadır.

2 — Özellikle bir tarım ülkesi olan ülkemiz kendi yiyeceğini bile yetiştirme olanaklarından yoksundur. Topraklarımız verimsiz, cılız; insanlarımız ise, topraktan daha çok ve daha kaliteli ürün yetiştirmede yetersizdir. Nüfusumuz yılda %3 gibi yüksek bir oranla hızla çoğalmaktadır. Artan insanlarımızı topraklarımız besliyememekte ve barındıramamakta, bu yüzden de köyden kente doğru bir nüfus akımı olmakta ve kenar semtleri her türlü sağlık ve yaşama koşullarından yoksun olan gecekonduyla dolup dolup taşmaktadır.

3 — Genel nüfusumuzun %80'inin çalıştığı tarım kesiminden ulusal gelirin ancak %40'ı karşılanabilmektedir.

4 — Köy nüfusumuzun dörtte üçü (15 milyon) atalarından kalma kara saban kullanmakta, çeki mgücü olarak at ve öküzden yararlanmaktadır.

5 — Yurdumuz toprakları yıldan yıla çoraklaşmaktadır. Bundan kontrolsüz orman tahribi ile geçmiş yıllarda hızla artan traktörlerle ölçüsüz olarak bozulan çayır ve meraların yağmur ve esen (rüzgâr) erazyonuna uğraması baş neden olarak gözükmektedir. Çayır ve meraların bozulması ile ekilen toprakların miktarı 14,5 milyon hektardan düzensiz bir artışla 25,5 milyon hektara çıkmıştı. Her yıl ekilmiyen veya sürekli olarak bitki örtüsü

ile örtülü olmıyan topraklar yağmur ve esen tarafından kolayca sürüklene-
rek toprakların çoraklanmasına neden olmaktadır. Toprakların bitki yetiştirme-
ye elverişli olan kısmı, üstündeki 15-20 cm. lik kısımdır. Bu da aşınma
nedeni ile denize dökülünce, topraklar çoraklaşmakta ve ekilen topraklar
verimsiz bir duruma gelmektedir. Böylece, her yıl bir ilimizi içine alabile-
cek miktarda olan bir milyona yakın verimli topraklar denize akıp gitmek-
tedir. Bir zamanlar bir kıyı kenti olan Tarsus'un sahilden 27 km. gene aynı
durumda bir kıyı kenti olan Efes'in kıyından 6 km. içerde kalması Anado-
lunun nasıl bir erazyon tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Görülüyor ki, bu tehlikeli gidiş önlenmiyecek olursa topraklarımız
büsbütün çoraklaşarak yurdumuz üstünde yaşanamıyacak bir ülke duru-
muna gelecektir.

6 — Yurdumuz topraklarının %13 ü ormanlıktır. Bununda üçte ikisi
verimsiz çalılıklarla kaplıdır. Oysa, bir ülkenin ormanlardan beklenen ya-
rarı sağliyabilmesi için topraklarının %30 unun verimli ormanlarla kaplı
olması gerekmektedir. Bu durumda ormanlarımızın en azından bugünkünün
en az iki misline çıkarılması gerekmektedir. İskandinav ülkelerinde orman-
ların kapladığı alan yurt topraklarının %30 unu aşmaktadır.

7 — İçinde yaşadığımız çağda modern tarımın baş ilkesi, az emekle ve
masrafla çok ve kaliteli verim almaktır. Onun içindirki, küçük Hollanda
avuç içi kadar az denecek topraklarından kendi ihtiyacını karşıladıktan
başka, diğer ülkelere tarım ürünü satabilmektedir.

Bizim topraklarımız bire beş verimi güç verirken ileri ülkelerde verim
bire yirmiye düştüğü zaman tedbirler aranmakta ve alınmaktadır. Bizim
ineklerimiz günde 1-2 litre sütü anca verebilirken gene ileri ülkelerde bir
inekten kolayca 20-30 litre süt alınmaktadır.

8 — Tarım kesiminde çalışan insanlarımız ancak yılın yüz gününde ça-
lışabilmekte, geri kalan zamanı boş geçmektedir.

9 — Tarım kesiminde çalışan insanların %70 i okuma-yazma bilme-
mektedir.

10 — Çalışan köy nüfusunun verim gücü 25 yıl içinde bir ilerleme gös-
termemiş, sabit kalmıştır. Bundan da anlaşılacağı üzere 25 yıl içinde ta-
rım kesiminde adam başına düşen ortalama gelir hiç bir artış gösterme-
miştir.

Bütün bu nedenler daha da çoğaltılabilir. Oysa, bunlar bile yeni bir an-
layış, yeni bir hız ve düzenle ülkemizde bir TARIM DEVRİMİ yapılarak
tarımsal kalkınmayı gerçekleştirmek zorunluğunda olduğumuzu anlatma-
ğa yeter sanırım.

II — BEŞ YILLIK KALKINMA PLÂNINDA TARIM

a) Tarım politikasının amaçları:

1 — Enflasyon yaratmadan, ulusal gelirden %7 kalkınma hızını sürdür-
mek, aynı zamanda tarım üretimini çoğaltarak sanayileşmeyi gerçekleşt-
irmek için ihracatı geliştirmek ve sanayinin artan ham madde ihtiyacını
karşılama.

2 — Beslenme seviyesini düzeltmek için diyetle, proteinli, özellikle hay-
vansal proteinli besinleri artırmak.

3 — Plânın sosyal amaçlarını gerçekleştirmek, tüketimdeki artışı; gelir
farklılığının giderilmesi amacına hizmet edecek şekilde düzenlemek; işsiz-

liğin giderilmesine hizmet etmek, köyden şehire işçi akımının yarattığı düzensiz şehirleşmeye engel olmak, genel olarak tarım ve toplum kalkınması atılımlarını (hamlelerini) geliştirmek.

4 — Arazi dağılışımda uzun süreli dengeyi sağlayarak plânın uzun süreli amaçlarını gerçekleştirmek. Bu husus yalnız kaynakların saklanması değil, aynı zamanda kaynaklardan en iyi biçimde yararlanmayı hedef tutmaktır.

b) Genel kalkınma politikasının tarım kesimine etkileri :

Tarım politikası ile genel kalkınma politikası biri birine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bakımdan tarım kalkınması politikası bu genel çerçeve içinde düşünülmüştür.

2 — Gelir seviyesindeki büyük farkların giderilmesi politikası; tarım reform ve tarım ürünleriyle öteki emtia ürünleri arasındaki ilişkiler bu politikayla ilgilidir.

c) Tarım kalkınmasının ilkeleri :

1 — Tedbir ve çalışmaların birbirini tamamlayacak şekilde yürütülmesi:

Böylece tek üretim amaçlı kısmî plânlar yerine, girdilerin biri birini tamamlayıcı bir şekilde kullanılması esas alınmıştır.

3 — Geniş anlamda bir tarımsal kalkınma plânının başarısı, yönetici örgütün gelişmesi, teşvik edici faktörlerin muhafaza, pazarlama ve kredi gibi önemli hizmetlerin sağlanması ve toplum kalkınması çabalarının organize edilmesi gibi uzun süreli tedbirlerin alınmasına bağlıdır.

III — TARIMSAL EĞİTİM

«Efendiler milletimiz çiftçidir, milletin çiftçilikteki emeklerini çağdaş, ekonomik tedbirlerle azamî haddine çıkarmalıyız.» — Atatürk —

Tarımsal kalkınmanın koşullarından biri, yaygın ve etkin bir tarımsal eğitimin uygulanmasıdır. Ülkemiz gerçeklerine uygun, yaygın bir tarım eğitimi uygulanmadıkça tarımsal kalkınmanın gerçekleşmesini düşünmek hayal olur. Tarımsal kalkınma bir bakıma tarım eğitimi demektir. Ülkemizde en çok önem verilmesi gereken bu konu en az ilgi gösterdiğimiz, ve hiç önem verilmiyen bir sorun olarak ortada durmaktadır.

Tarımda eğitim konusu iki yönden ele alınabilir :

A) Teknik eleman yetiştirmek:

«Üretim ve yapımı artırıcı unsurlar yetiştirmek Türk eğitiminin temel ödevi olmalıdır.» — Atatürk —

Nasıl ki, tarımsal kalkınmanın gerçekleşmesi yaygın ve etkili bir tarım eğitimine bağlı ise, tarımsal eğitimin gerçekleşebilmesi de ilkin teknik tarım elemanı yetiştirmede çaba ve başarımıza bağlıdır. Tarımsal kalkınma konusunda yetişkin teknik tarım elemanının önemi tarımsal kalkınmanın temelini meydana getirir. Bu konuda şimdiki tutum ve durumumuz hiçte güven verici görünmemektedir. Bu günkü tarım okullarımızın sayısı ve mevcut teknik tarım personeli girişilmesi gerekli bir tarımsal kalkınma çabası için yeter sayıda değildir. Sayıları 13 olan orta dereceli tarım uzmanlık okullarından 7 tanesi ilkokula dayalı olan Teknik

Tarım Okulları olup bunun da iki tanesi Teknik Bahçevanlık okuludur. Bu okullara ilkokul mezunu köy çocukları alınmakta ve  yıllık bir eēitimden sonra mezun edilmektedir. oēunlukla yoksul ailelerden gelen bu çocuklar, hayata atıldıkları zaman verilen imknların yetersizliēi yüzünden geçimlerini saēlyaaamamakta, bu yüzden de kendi meslekleri dışında başka yerlerde geçimlerini çıkarmak ve çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bundan dolaydır ki, bu okul çıkışlı kızlardan %90 ı, erkeklerden ise ancak %30 kendi meslekleri ile ilgili işlerde çalışabilmekte geri kalanlar ise, mesleēi dışında işlerle uērařmaktadır. Kuruluşundan bu yana 9063 mezun veren bu okul ıkışlılardan 5438 kişi kendi mesleēi ile ilgili işlerde çalışmakta, geri kalan 3625 kişi ise mesleēi dışı işlerde çalışmaktadır. Bu sayının içine dahil olan 2923 Bahçevanlık okulu mezununun daha çok kent ve kasabalardaki park ve bahçelerde alıřtıēı düşünülecek olursa, geriye orta dereceli teknik okul mezunu köylerde çalışan tarım elamanı sayısı 2515 e düşer ki, bu da ortalama olarak 15 köye bir tarımcı dřtēn ifde eder. Bu kadar az bir tarımcı kadrosu ile de tarımsal kalkınmanın gerekleēeēini sanmak dş olmaktan öteye gidemez.

Görülüyor ki, bir yandan bu okulların sayıları ihtiyaç ölçüsünde arttırılırken, diēer yandan da bu okul ıkışlıların kendi mesleklerinde çalışmalarını saēlyacaktetbirlerin alınması gerekmektedir. Bu okulların tarımsal kalkınma, gerekse toplum kalkınması çalışmalarımızın hedef ve amaçlarına uygun olarak yeniden örgütlenmesi gerektiēi kanısındayım. Bu gün okullarda 2546 erkek ērenci ile 397 kız ērenci ēretim yapmaktadırlar. Kız ērenci sayısının da en az erkek ērenciler oranında olması ve her köye en az bir kız, bir erkek elaman gönderme olanaklarının saēlanması gerekir. Böylece, Anayasamızın 2. ci, 10. cu ve 50. ci maddeleriyle devlete yüklenen görevler ve vatandaşlara verilen haklar yerine getirilirken, tarımsal ve toplum kalkınması çabalarımızın gerekleēmesi de hız ve g kazacaktır. Bu okullar yeniden örgütlenirken kooperatifçilik, Ev ekonomisi, Biçki-dikiş-nakiş Hayvan saēlıēı kollarınının da açılması düşünülmelidir. Bir defa, eskiden olduēu gibi bu okullara devletin ilkokul sonrası eēitim kurumlarında okuma olanakları saēlanmamıř olan köy çocuklarından ērenci alınması bu okullardan beklenen hizmetlerin amacına daha uygun olacaēı gibi, Anayasamızın bir buyruēu olan sosyal adaletin de gereēidir.

Ülkemizde tarımla uērařan, tarım kesiminde çalışan, ve tarımı kendisine zanaat edinmiş olan insanlar genel nüfusumuzun %80 ini kapsamaktadır. Bu insanların bütün yurt yüzeyine yayılmış olması, tarım atalarından kalma ilkel yöntem, görgü ve bilgilerle yapmaları sonucu ilgili uzmanların 50 milyon insanı barındırabileceēini söyledikleri topraklarımız bu gün 30 milyon insanımızı besleyemez duruma gelmiştir. Bu gün kendi topraklarımızda rettiēimiz ürünlerle geçinemez duruma gelen insanlarımızı beslemek, gerekse yılda %5 gibi hızlı bir artışla yakın bir gelecekte 50 milyona varacaēı tasarlanan nfusumuzu kendi yurt topraklarımızda yetiřtireceēimiz ürünlerle besliyeabilmek için çok sayıda ērenim görmüş teknik tarım elemanı yetiştirme sorunu ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Yurdumuzda tarım bilgisi veren ve teknik tarım elemanı yetiştiren okulların ilk basamaēını ilkokula dayalı ve  yıl süreli teknik Tarım Okulları teşkil eder. Sayıları yok denecek kadar az olan bu okullar, Beydere-Manisa, Koçaş-Aksaray-Niēde, Konuklar-Sarayönü-Konya, Gkhy-Amas-

ya, Ulaş-Sivas olmak üzere beş tanedir. Bu sayıya Alat-İçel, Çayırova-Gebze'deki iki Bahçevanlık okulunu da eklersek yediye çıkmaktadır.

Tarım kesimine eleman yetiştiren diğer bir okul da Bölge Tarım okullarıdır. Orta okula dayalı olan bu okullardan çıkanlar daha çok kasaba ve kentlerde çalıştıklarından bürokrasi havasından kurtulupta pek köylere uğramak ve görmek fırsatı bulamamaktalar ve dolayısı ile gereken yarar da sağlanamamaktadır. Sayıları beş tane olan bu okullar İstanbul, Bursa, Adana, Malatya ve Erzincan illerindedir.

Beş yıllık Kalkınma Plânının getirdiği yeni ruh ve anlayışı politik ve yönetici kadroların da benimsemesi ile tarım teknisyenlerinin bürokrasi çemberinden çıkarılarak çiftçilerin içine girmeleri sağlanırsa kuşkusuz ki, kalkınma çabamız hedefe giden yolda büyük bir boşluk kapatmış olacaktır.

B) Tarım kesiminde çalışan insanların eğitimi :

«Memleketin her tarafında çiftçinin görüp faydalanabileceği örnek çiftlikler kurulmalıdır.» — Atatürk —

Ortalama olarak Türkiye nüfusunun %80'inin yaşadığı tarım kesiminden ulusal gelirin ancak %40 kadarı sağlanmaktadır. Bu sonucu doğuran nedenlerin başında tarım kesiminde çalışan insanların teknik bilgi ve görgüden yoksun olmaları ile bu yoksunluğun doğurduğu etmenler gelir. Toprağın verimsiz, susuz, gübresiz, çok parçalanmış veya toprak dağılımının dengesizliği (toprak feodalitesi), kalitesiz tohum ile bitki hastalıkları ile gereken savaşın yapılmamasını da bu nedenler arasında saymak gerekir.

1 — Beş yıllık kalkınma plânında tarımsal eğitim :

«Tarım hizmetlerinde istenilen gelişmelerin sağlanması, yalnız bu günkü personelden daha çok yararlanmakla mümkün görünmemektedir. Bu bakımdan Tarım Bakanlığı usta ve orta derecede teknik personel yetiştirmek üzere eğitim programını düzenleyecektir. Yeni okullar açılması yatırım programında dikkatle alınmıştır.

Tarım sektöründe beklenen gelişmelerin sağlanması, geniş ölçüde tarım eğitimi gerekli sayıda ve nitelikte eleman yetiştirmedeki başarısına ve halkın tarım konusunda eğitilmesine bağlıdır.

«Bunun yanında tarım bölgelerindeki genel eğitim kurumlarının programlarında tarım konusuna özel bir yer verilmesi gereklidir. Bu bölgelerde eğitimle görevlendirileceklerin uygun metotlarla yetiştirilmesi şarttır.»

Beş yıllık kalkınma plânında tarımsal eğitimin hedef ve amaçları böylece saptandıktan sonra eğitim ve işçi yetiştirilmesindeki genel politika hakkında da şöyle denilmektedir :

a) Eğitim ve işçi yetiştirilmesinde genel politika :

1 — Ders programlarının tarım kesimindeki özel meselelere uygun olarak hazırlanması.

2 — Tarım öğretimi ve yayımı ile tarım sanatları ve el sanatları eğitimine önem verilmesi.

3 — Niteli işçi ve her seviyede teknik personel yetiştirilmesinin düzenlenilmesi.

4 — Tarım dışı çalışma konularında kurslar açarak tarımdan ayrılmak isteyenlere imkân hazırlanması.

«Tarımdaki gelişmenin ve üretim artışının temel koşullarından biri, bu sektörde çalışan insanların rasyonel çalışma usûllerini benimsemesini ve uygulamasını sağlamaktır. Bu bakımdan eğitim, tarım eğitimi, yayın işleri ve özellikle kooperatifleşme hareketi, bu sektörde gelişmenin sağlanması için gerekli unsurlar olarak kabul edilmelidir.

Tarım kesiminde çalışan insanların tarımsal bilgisini, görgüsünü artırmak üretim tekniklerini düzeltmek, ortaklaşa çalışmalarını sağlamak üzere gerekli tarımsal eğitim ve örnekleme çalışmalarını yurt ölçüsünde geliştirmek ve gerçekleştirmek.

Her çeşit eğitimle halkın çalışmalarında daha verimli olmasını sağlamak, üretkenliği ve üretimi artırmak.» olarak gösterilmiştir.

Beş yıllık kalkınma plânında tarım kesiminde çalışan insanların eğitimi konusunda ön görülen ve yapılması gereken işler, aradan iki yıl gibi uzun bir zaman geçmesine karşılık henüz ne gerçekleştirilmiş, ne de uygulama alanına çıkarılabilmektedir. Bundan dolayı beş yıllık kalkınma plânında ön görülen %7 kalkınma hızına geçen yıl doğanın cömert davranıp hava koşullarının iyi gitmesi yüzünden ulaşılabilmiştir. Ancak, bu yıl hava koşullarının iyi gitmemesi ile Kıbrıs olayları yüzünden hükümet kalkınma plânının öngörülüşü yatırım ve eğitim çalışmalarını tam olarak gerçekleştirememiş, dolayısı ile de %7 kalkınma hızının %3,7 yi aşamayacağı ilgililerce belirtilmiştir.

Tarımsal kalkınmanın gerçekleşmesi, yatırımlar, adil ve dengeli bir toprak dağılımı, sulama ve gübrelemenin geliştirilmesi ile birlikte geniş ölçüde tarımsal eğitimin yaygın ve etkin olarak uygulanmasına ve gerçekleştirilmesine bağlıdır. Tarımsal eğitim tekniği bu gün olduğu gibi yalnız kulağa değil, göze de seslenmelidir. Tarımsal eğitimin yalnız sözle, edebiyatla olacağını sanmak bir düşünce olur ve bizi başarısızlığa gitmekten alıkoyamaz. Bununla tarımsal eğitimde kulağa seslenmenin gereksiz olduğunu değil, yetersiz olduğunu, ancak göze eğitimi ve uygulama çalışmaları ile desteklenirse, bir yarar sağlayacağını belirtmek istiyorum. Rasyonel bir tarım eğitimi bir yandan kulağa seslenirken, öte yandan işle, eylemle, pratik ve deneysel uygulama çalışmalarını gerektirir. Bunun için de başta Teknik Tarım ve Bölge Tarım Okulları olmak üzere, haralarda, şeker fabrikalarında, devlet üretme çiftliklerinde, tohum ıslah istasyonlarında, arıcılık ve tavukculuk istasyonlarında, devlet orman ve meyve fidanlıklarında, örgütlü tarım kredi kooperatiflerinde, başarılı özel tarım işletmelerinde yaygın ve etkin bir tarımsal eğitim çalışmalarına girişmelidir. Bu yönde izlenecek yoğun bir tarım politikası ile önder çiftçiler yetiştirilmesi, tarım kesiminde çalışan ve tarımı kendine uğraşı edinmiş teknik tarım bilgisi ve görgüsü ile donatılmış üretmen ve yetişkin çiftçiler yetiştirilmesi amaç edinilmelidir. Böyle yoğun bir çalışma tarımsal kalkınmamızın eğitimi yönünden olan boşluğunu kapatarak tarımsal kalkınmanın gerçekleşmesinde güçlü ve etkili bir manevilâ görevi yapacaktır.

Bu çalışmalar içinde köy okulunu da ele almak ve düşünmek zorundayız. Köy okullarını Orta Çağın klâsik okulları durumundan kurtararak kapılarını çevresinin gerçeklerine açmalıdır. Köy okullarında yapılan eğitim ve öğretimin ayağını havadan yere indirmesi, çevresinin yaşama savaşına katılması ve etkili olmasını sağlamak zorundayız. Köy okullarının eğitim ilkeleri ve çalışmalarını tarımsal eğitime etkili olacak ve tarımsal kalkın-

mayı destekliyecek yönde örgütlenmesi gerekir. Köy okulları bu günkü eğitim ilkeleri ve örgütüyle köyün ve çevresinin kültürel ve ekonomik gelişmesinde gerekli olan kaldıraç görevini yapamadığından çevresine bir etkide bulunamamaktadır. Bu nedenlere köy okulu mezunu köy çocuklarının ilkokul sonrası devletin okullarında okuma olanaklarının sağlanmamış olması da eklenince köylünün okula karşı ilgisizliği ve güvensizliği ile karşılaşmaktadır. Bu yüzdendir ki, otuz-kırk yıldan beri okulu olan bir köyle hiç okulu olmayan bir köy arasında okulun etkisinden gelen bir toplumsal değişim ayrılığı yaratılamamıştır. Oysaki, çağdaş modern okulun tanımı yapılırken «yaşanan hayatın bir parçası, hattâ ta kendisidir» deriz. Bu tanımdan okulun çevresinin yaşama kavgasının içinde bulunduğu ve çevresini ileri bir yaşama düzeyine erişmesinde görevli ve sorumlu olduğu gerçeği ortaya çıkar. Görülüyor ki, bilgilerimiz ve inançlarımızla, eylemlerimiz, davranışlarımız ve çabalarımız arasında çok büyük çelişme ve çatışmalar vardır. Köy okulunda yapılan eğitime yaşanan hayatın bir parçası, varmak istediğimiz ve varmak zorunluğunda olduğumuz ileri ve aydınlık bir hedefe doğru açılan yolda savaşçı bir ülkü eri kimliğini vermek, kazandırmak zorunda olduğumuz unutulmaması gereken bir gerçektir. Yoksa, köy okulu ile hayat, çevre halk arasında kurulması gerekli olan köprüyü kuramıyacak, aradaki uçurumların daha da açılmasını önleyemeyeceğimiz gibi, köy okulu bu günkü durumu ile kaldıkça nimeti olmıyan karşılıksız bir külfet olmaktan da kurtulamıyacaktır.

Yukarıda sayılan tüm bu nedenlerin acı bir sonucu olarak, köylü köyünde yapılan camiye %50 ölçüsünde bir yardımla katılırken gene köyüne yapılan okula ancak, %05 bir ölçüyle katılabilmektedir. Kuşkusuz bu acı sonucu doğuran nedenler arasında köylünün hayat felsefesi de etkili olmaktadır. Ancak unutmamalıdır ki, hayat felfeselerini de hayat ve eğitim kazandırır.

Eğer, tarım kesiminde çalışan insanlarımızın üretim gücü yirmi beş yıl içinde bir ilerleme göstermiyerek duragan (sabit) kalmışsa, içinde yaşadığımız feza çağında halâ 3 milyondan fazla işletmede kullanılan gücün 1/4 ünü at, 3/4 ünü de öküzle sağlayıp 5 bin yıl önceki atalarının kullandığı kara sabanı kullanıyorlarsa, genel nüfusumuzun %80 inin çalıştığı tarım kesiminden ulusal gelirin ancak %40 ı sağlanabiliyorsa, bir tarım ülkesi olmamıza karşılık yiyeceğimiz ekmeğin buğdayının hepsini kendi topraklarımızda üretemiyorsak, köylerde yaşayan 3 milyondan fazla insan gücünü değerlendiremiyor boşa akıp gitmesine seyirci kalıyorsak, tüm bu acı sonuçların nedenlerini tarımsal eğitime gereği kadar önem veremeyişimizde aramalıdır.

Bilmeliyiz ki, topraklarımız yüz yıllardan beri ekile ekile, yağmur ve esen (rüzgâr) etkisiyle aşına aşına verim gücünü yitirmiş, cılız bir duruma gelmiştir. Topraklarımızdan daha çok ürün almak, daha iyi ürün yetiştirmek eğitim görmüş yetişkin insan gücünün doğa ile başarılı savaşma yeteneğine bağlı bulunmaktadır. Cılız ve verimsiz topraklardan yüksek ve kaliteli ürün almak teknik bilgi ve hünerle donatılmış güçlü insanlarla olabilmektedir. Ancak bu nitelikte güçlü bir eğitim ve çaba ile tarımsal kalkınmanın gerçekleşeceğine; böylece topraklarımızın daha verimli bir duruma gelerek daha üstün kaliteli, daha çok ürünler yetiştirilebileceğine, bu ürün-

lerin insan beslemesine daha yararlı bir biçimde değerlendirilebileceğine inanmak gerekir.

Beş yıllık kalkınma plânı tarım kesiminde çalışan halkın yapılan yatırımlara en az %50 oranında katılmasını öngörmektedir. Bu gün için halkın yatırımlara katılma oranı çok düşüktür. Bu oran :

- 1 — Köy içme sularında : %4,
- 2 — Köy ilkokullarında : %5,
- 3 — Köy yollarında : %30,
- 4 — Köy camileri için : %50 dir.

Yatırımlara halkın katılma payını artırabilmek için kalkınma plânının hedef ve ilkelerine uygun olarak halkın eğitilerek uyarılması ve yetiştirilmesi gerekir. Kalkınma plânının toplum kalkınmasında yöntem olarak kabul ettiği (Kendi işini yapanlara yardım) ilkesi böyle bir eğitime bağlı olmadıkça beklenen sonucu vermeyecektir. Yukarıdaki rakamlardan da anlaşılacağı gibi, problemlerin ve çözümü için yapılacak girişimlerin halktan gelmesini bekleyecek olursak çoğu zaman halk işe ikinci, üçüncü derecede ihtiyaçlardan başlayacaktır. Halk arasında şöyle bir deyim vardır. Derler ki : (Kızını kendi bildiğine bırakacak olursan ya davulcuya varır, ya da zurnacıya). Bunun gibi, problemlerin seçim ve çözümünde ilk atılım ve çabanın halktan gelip bunu devlet yardımları ile desteklemeyi düşünecek olursak, çoğu zaman halk karşımıza camisinin onarılmasını, veyahutta köyüne yeni bir cami yaptırma isteği ile çıkacaktır.

Sonuç olarak, tarımsal kalınmanın gerçekleşmesini sağlayacak koşulları özetliyecek olursak: teknik personel, eğitim ve yatırım olarak üç kelime ile sıralayabiliriz.

C) 4 — K Kulüpleri: Aslında bir Amerika buluşu olan bu kulüpler bizde onların taklidi olarak uygulanmaktadır. Kendi koşullarımıza uyduramadığımız ve gereken ilgiyi gösteremediğimiz için göstermelik olmaktan başka bir işe yaradıkları yoktur. 5 Haziran 1964 tarihli Milliyet gazetesinde bu konu ile ilgili bir hikâye yayınlandı. Konu ile ilgili olduğu için aynen buraya alıyorum.

«Uzunköprü'lü bir öğretmen eşi ile birlikte otobüs yolculuğu yapıyordu. Pencere kenarında oturan öğretmenin eşinin gözü bir ara yol kenarına dikilmiş üzerinde yeşil yonca yaprağı ve «4 - K» yazısı bulunan beyaz levhalara takıldı. «4 - K» adı verilen tarım çalışma gruplarının faaliyet sahalarını gösteren bu levhaların ne olduğunu kadın bilmiyordu. Merak ettiği için kocasına sordu :

— Bu «4 - K» lar nedir? Kocasını okuduğu dergiden başını kaldırıp cevap verdi :

— Haa onlar mı? Köylünün Kalkınması Kıyamete Kaldı demek!...

IV — TOPRAK REFORMU

«Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğini, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus sıklığına ve toprak verim derecesine göre sınırlamak lazımdır.»

— Atatürk —

Toprakla köylü arasında tarihin başlangıcından beri sürüp gelen çok

sıkı bağlar vardır. Köylü yiyeceğini, giyeceğini türlü zorluklara katlanarak birçok güç işleri yapıp topraktan çıkarır. İçinde oturacağı, hayvanlarını barındıracağı yerler için gerekli olan ilk maddeleri de gene topraktan çıkarır. Köylünün toprakla olan bu savaşı beşikten mezara kadar sürer. Toprağa bunca yaşamsal güçlü bağlarla bağlanmış olmasına karşılık, köylü ne toprağın durumunu, niteliğini değiştirebilir, ne de toprağın verimini arttırabilir. Çünkü, bunları yapabilmesi için gerekli olan bilgi, görgü ve teknik gücü ona kazandıramamışızdır. Yaşayışı boyunca tüm varlığı ile toprağa bağlı olan bu insanlar bilgisizlik, görgüsüzlük yüzünden toprağı gereğı gibi işleyip verimi arttıramadıklarından ister istemez doğanın tüm güçlük ve yasalarına boyun eğmek zorunda kalırlar. Oysa, insanlar doğa ile yaptıkları savaşı kazanabildikleri ölçüde ondan yararlanabiliyorlar. Toprağın dizgin vurulmaz sırlarını bilgisiz, teknik tarım araçlarından yoksun, aciz insanlar çözmek gücünü gösteremiyorlar. Bu insanlar doğayı yenemedikleri sürece yaşamlarını onun gereklerine göre uydurmak zorunluğunda kalıyorlar. Doğanın kendilerine cömertce vermediklerini yapma önlemlerle almağa çalışanlar, doğa ile çetin bir savaşa girmek zorundadırlar. Bunun da bir sınırı vardır. Bu sınır aşılamıyacak olursa, mukadderata boyun eğilir. Oysa, modern kişinin en önemli özelliklerinden birisi de, kolay kolay mukadderata boyun eğmemesidir.

Her alanda olduğu gibi, toprak reformu konusunda da yol göstericimiz Atatürk, yolumuza ışık tutacak da Atatürk İlkeleridir. Ne yazık ki, ülkemizde aydın geçinen, politikacı geçinen kime sorulsa derhal Atatürkçü olduğunu söyler gerine gerine. Bu sözde Atatürkçülüğü demogojiden öteye gidip uygula alanına çıkamamaktadır. Sahte ve yalancı Atatürkçülerin Atatürkçülüğü uydurma sözlerden kurtulup eylem durumuna geçemediği içindir ki, ülkemiz Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyine varabilmiş, ne de yüz ağartıcı bir duruma erişebilmiştir. Artık, kimlerin gerçek Atatürkçü, kimlerin yalancı Atatürkçü olduğunun ortaya çıkarılması ve durumlarına göre puanlandırılıp değerlendirilmesi zamanı gelmiştir.

Köylümüzün yüz yıllardan beri sürüp gelen sefalet nedenlerinden biri de topraksızlık ve toprak ağaları ile toprak şeyhleri tarafından durmadan sömürülmüş olmasıdır. Yıllardır Orta Çağ artığı bir düzenle (feodalite) topraklarımız işlenip gelmektedir. Doğuda bir veya birkaç köyün mülkiyetine sahip ağa ve şeyhler, Batıda binlerce dönüm toprağa sahip çiftlik ağaları mülkiyet hakkının adaletin baş düşmanları olarak Orta Çağ mirası düzenlerini sürdürüp gelmişler ve yaşatmak istemektedirler. Mülkiyet belgelerinin temeli çok kere silâh, bilek cehalet içinde bulunan halkımızın batıl inanç ve itikatlarla kandırılmasından ibaret olan bu şeyh ve ağalar, mideleri ile bağlandığı iktidarlarla, gene mideleri ile kendilerine bağlı olan uşakları yardımı ile kurdukları toprak düzenini yaşatabilmişlerdir bu güne dek.

Bizde toprak reformunu gerektiren ve zorlayan güçlü nedenler vardır. Bir kere - başta da belirtildiği gibi - Devlet Plânlama Teşkilâtı rakamlarına göre tarımla uğraşan 16 milyon insandan 12 milyonu topraksız veya toprağı yetersizdir diğer 1/5 i çalıştığı topraklar üzerinde kısmî hak sahibidir. Ekime elverişli topraklardan %70 i genel çiftçi ailesinin %25 ine, %29 uda %75 in elinde bulunmaktadır. Bu rakamlar da göstermektedir ki, Türkiye'mizde toprak dağılımında büyük bir dengesizlik ve adaletsizlik vardır.

Toprak dağılımındaki bu dengesizlik gelir dağılımındaki adaletsizliğe neden olmaktadır. 1961 yılında, çalışan köy iş gücünün %87 sini kapsayan küçük toprak sahibi nüfus tüm köy gelirinin ancak %58,32 sini kazanarak çalışan nüfus başına 1.100 TL. gelir sağlamıştır. Öte yandan çalışan köy nüfusundan %1 de azını içine alan 80.000 kadar büyük toprak sahibi köy gelirinin %20 sini kazanmış ve bu suretle kişi başına 47.000 TL. gelir sağlamıştır.

Ülkemiz gerçeklerinin bir ifadesi olan bu rakamlardan ortaya koyduğu sonuç şudur: Bu zamana dek söylenenlerin karşısı olarak bu gün Türkiye-mizde üzerinde önemle durulması ve çözülmesi gereken bir toprak ağalığı (toprak feodalitesi) düzeni vardır. Yapılması gerekli olan toprak reformu yalnız toprak ve gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermekle kalmıyacak, aynı zamanda tarım kesiminde üretim artışını da sağlayacaktır.

Bizde toprak reformu konusundaki çalışmalar Atatürk zamanında 1935 yılında başlar. Atatürk 1936 yılı Meclisi açış konuşmasında «Toprak Kanunun bir neticeye varmasını Kamutayın yüksek himmetinden beklerim. Her Türk çiftçi ailesinin geçineceği ve çalışacağı toprağa sahip olması behemal lâzımdır. Vatanın sağlam temeli ve imarı bu esastadır.» diyerek değerini bu günde koruyan sözlerle toprak reformunun önemini anlatmıştır. 1937 yılında Uluslararası İş Bürosunun Toprak Reformu Dairesi Başkanı Olindo Gorni'ye toprak reformu konusunda bir rapor hazırlattırılmıştır. Atatürk aynı yıl T.B.M.M. açış söylevinde bu konunun sınırlarını çizerek saptamıştır :

«Ulusal ekonominin temeli tarımdır. Bunun içindir ki, tarımda kalkınmağa büyük önem vermekteyiz. Bu hayati işi isabetle amacına ulaştırabilmek için ilk önce, ciddi etütlere dayanan bir tarım siyaseti tesbit etmek ve onun için de her köylünün ve bütün vatandaşların kavrayacağı ve severek uygulayabileceği bir tarım rejimi kurmak gerekir. Bu siyaset ve rejimde önemli yer alabilecek noktalar başlıca şunlardır :

Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilecek toprağın, hiç bir sebep ve suretle, bölünmez bir mahiyet alması, büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğini, arazinin bulunduğu memleket bölgesinin nüfus sıklığına ve toprak verim dercesine göre sınırlamak lâzımdır.»

1937 yılında hazırlanan toprak kanunda 500 dönümden fazla topraklar topraksız çiftçilere dağıtılacaktı. Nihayet on yıl süren çalışmalardan sonra 11 Haziran 1945 tarihinde (Çiftçiyi topraklandırma Kanunu) çıkmıştır. Atatürk zamanında yapılan hazırlıklarda 500 dönüm olarak saptanan toprak bütünlüğü, bu kanunla 5.000 dönüme çıkarılmıştır. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunun çıkış tarihi olan 11 Haziran tarihini izliyen pazar günü özel bir kanunla (Toprak Bayramı) olarak kabul edilmişse de, aradan geçen yıllar hep toprak ağalarının yararına işlemiş, bu yüzden Atatürk zamanında ak düşüncelerle başlayan çiftçiyi topraklandırma konusundaki çalışmalar, kara düşüncelilerin elinde başarısızlığa uğramış; Toprak Bayramının da adı bile anılmaz olmuştur.

Bu günkü Toprak Reformu Kanun Tasarısına göre çok ileri olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa göre, 5 bin dönümden fazla araziler kamulaştırılıyor, düzenli işletmeler için hudut 2 bin dönüm olarak saptanıyordu. Hemen hemen tüm ağaların topraklarının kamulaştırılmasına olanak sağ-

lıyan bu kanun, ödeme biçimini de devletin malî gücüne göre ayarlamıştı. Kamulaştırılan arazi bedelleri 20 yıl vadeli bonolarla ödenecekti.

İlk toprak reformu çalışmalarından bu yana otuz yıla yakın bir zaman 27 Mayıs'dan sonra başlanan çalışmalardan ise, dört yılı aşan bir zaman geçmiş olmasına rağmen sonuçlar ve bu konudaki tutumlar hiçte umut verici bir gelişme göstermemektedir. Bu bakımdan hükümetin bu günlerde ele alacağı söylenen Toprak Reformu Kanun Tasarısının Meclisten gereken nitelikte çıkacağı -eğer çıkabilirse sanılmamaktadır. Bizi bu şekilde düşünmeğe yöneltten bir çok nedenler var :

1 — 15 Ekim 1961 seçimlerinden önce Devrim Hükümeti Tarım Bakanı olan Prof. Osman Tosun'un Başbakanlığa sunduğu (Toprak Reformu Kanun Tasarısı Gerekçesi)'nin son paragrafı şu cümlelerle bitmektedir: «...Toprak reformu hiç bir gurup ve zümrenin aleyhine olmayacak, kimsenin menfaatlerini haleldar etmeyecektir. Toprak statüsünü ve işleme üsül ve sistemlerini düzenlemek üzere alınacak bütün tetbirlerden bütün cemiyet faydalanacaktır. Milletimizin refah ve bekası acil olarak böyle bir reformun yapılmasını zaruri kılmaktadır.

2 — Yeni Toprak Reformu kanun Tasarısına göre 5 bin dönümden fazla ölçüyle adil ve dengeli bir toprak dağıtımı yapılamaz.

3 — Toprak reformu yapılabilmesi için kadastronun yapılmış olması gerekmiş. Zaten herkesin toprak sahibi olmasına madden imkân yokmuş.

4 — Bu konu da sayın Cumhurbaşkanı C. Gürsel yaptığı bir konuşma: «İki yıldanberi iktidarda olan hükümetler bir toprak reformu kanunu bile çıkaramadılar. Bu konuyu her sorduğumda binbir dereden su getiriyorlar. Reformların hiç biri gerçekleşmiyor. Partiler ve partiler oy almak için taviz vermeyi marifet sayıyorlar. Oysa, hakikatı görmek ve memleketi iyiye doğru götürmek lâzımdır. İleriye doğru gitmek yolunda tavizle iş olmaz.

Bu günkü politikacıların bu donmuş, taşlaşmış hareketlerini değiştirmeye imkân yok. Ancak politikaya yeni nesiller geldikçe ve bunlar bu günküler tarafından dejenere edilmedikçe memleket iyiye doğru gidecektir.

5 — Plânlı kalkınma devresinin ikinci yılını yaşıyoruz. İlk beş yıllık kalkınma plânında toprak reformu için her yıl için 10 milyon lira olmak üzere 50 milyon lira ayrılmıştır. Buna rağmen bütçeden bu iş için hiç para ayrılmadığı gibi, hiç masraf da yapılmamıştır.

6 — Toprak reformu çalışmalarına başlanılalıdan bu yana dört yıl geçtiği halde, henüz bir toprak reformu kanunu bile çıkarılamamıştır. Bu tutum ve gidişle çıkacağı da benzememektedir.

7 — Mayıs ayı sonlarında M.T.T.B. nin Eminönü Öğrenci Lokalinde düzenlediği (Kalkınma, Reformları ve Demokrasi) konusundaki açık oturumda konuşan Tarım Bakanı Turhan Şahin: «Toprak reformu pilot bölge sistemi ile uygulanacaktır.» Dedi. Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi, toprak reformu konusu bir gerçekleştirme işi değil, oyalama politikası olarak yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

8 — Tüm bu nedenlerin en kötüsü olarak -sayın Cumhurbaşkanımızın da belirttikleri gibi- bu günkü politikacıların ve hükümetlerin toprak reformu yapacak ruh ve nitelikte olmamalarıdır. Bunun en güzel örneklerinden birisi 15 Haziran 1964 tarihli Milliyet gazetesinde yayımlanan şu ilginç haberdur.

(«Elazığ -A.A.- C.H.P il kongresinde konuşan Devlet Bakanı Nüvit Yetkin: «Toprak Reformu toprak sahiplerinin elindeki arazilerin dağıtılması değildir. Toprak Reformu işlenmiyen ve %80 Hazineye ait olan arazinin işleyecek şahıslara dağıtılmasıdır. Bu demektir ki, Türkiye'de şimdi ekilen miktar, reformdan sonra sekiz misli artacaktır.»)

Yukarıdaki sözler bir Hükümet üyesi politikacıya aittir. Bu sözler toprak reformunun gelecek akıbetinin ne olacağını göstermektedir.

Şimdi bir de aynı konu da uzmanların sözlerine bakalım. D. P. T. ve uzmanlara göre: 1945 den bu yana Türkiye'de ekilen topraklar suni bir zorlama ile hemen hemen iki misline yakın bir artış göstererek 14 milyon hektardan 25,5 milyon hektara çıkmıştır. Çayır, mera ve ormanların bozulmasıyla meydana gelen bu artıştan sonra bu gün için Türkiyede ekilen arazinin arttırılması değil, eksiltilmesi söz konusudur. 25,5 milyon hektar olan ekilen arazi miktarını en az 20 milyon hektara düşecek miktarda azaltmak gerekmektedir.

Şimdi bir de beş yıllık kalkınma plânının toprak reformuna ait bölümüne bakalım :

«Dağıtılacak toprak»

«Toprak dağıtımında yalnız devletin olan ya da devletin hükmü ve tasarrufunda bulunan topraklar üzerinde durulmayacak; aynı zamanda tayin edilecek azami sınırın üstündeki özel mülk toprakları da, kamulaştırılarak dağıtılacaktır.»

9 — Gene bizi bu konuda karamsarlığa ve güvensizliğe götüren bir olay da, Cumhurbaşkanının vetosuna rağmen, toprak reformunu engelliyecek ve güçleştirecek nitelikte olan özel kişilerin ellerinde bulunan devlet topraklarının özel kişiler üstüne tapulanmasına müsaade eden Tapulama Kanununun Mecliste kabul edilerek çıkmış olmasıdır.

Burada üzerinde önemle durulması gereken nokta, plâncılarla politikacıların karşı karşıya olmalarıdır. Bir yanda «Millet plân değil, pilav istiyor». «Toprak reformu demek, toprak sahiplerinin elindeki arazilerin dağıtılması değildir», «Hükümet plâncılara değil, plâncılar Hükümete bağlı kalmalıdır». Tezlerini savunan ve yalnız kendi çıkarını düşünen politikacılar, öte yanda, plânlarını ulusun ve toplumun yararına kurmaya çalışan politikacılar. Şimdiki durumda politikacılar güçlü ve ilerde görünmektedirler.

Çıkarıcı politikacıların çok yurt ve yurtdaş sever (!) oluşlarının sonucu olarak, (Gün çarığı, çarık ayağı sıkar.) durumunda yaşamalarına devam etmek düşmektedir yoksul halka.

TOPRAK REFORMUNUN ESASLARI

Kaynağı Ortacağın feodal düzenine kadar uzanan toprak ağalığını kaldırmayı amaç edinecek, toprak mülkiyetini yurdun çeşitli bölgelerinin özelliğine göre sınırlandıracak, toprağı, üstünde çalışan insanların öz malı durumuna getirecek, toprak ve gelir dağılımındaki adaletsizlikle dengesizliği giderecek ve üretimi arttırıcı koşulları beraberinde getirecek bir toprak reformu başlıca dört bölümde ele alınabilir :

1 — Yurt toprakları verim durumuna göre sınıflandırılarak bir yurt toprakları haritası yapılması.

Atatürk'ün 1937 yılı Meclisi açış konuşmasında sınırlarını çizdiği toprak

rak reformunun esasları konusundaki sözler aradan yirmi yedi yıl geçmiş olmasına karşın, halâ gerçekleştirilememiş ve tazeliğini, önemini korumaktadır. Toprak reformu çalışmalarının ilki yurt topraklarının verim durumuna göre sınıflandırılarak reformun uygulanacağı bölgelerde işlenecek toprak ünitelerinin miktarı saptanmak olmalıdır.

2 — Büyük topraklar parçalanmalı, küçük topraklar birleştirilmelidir: Birinci bölümdeki çalışmaların bir sonucu ve devamı olarak bu konuda yapılması gerekli ikinci iş, büyük toprakların saptanan ünitelere göre birleştirilmesi ve bölüne bölüne işlenemez duruma gelmiş olan toprakların birleştirilmesi olmalıdır. Nasıl, toprağın az sayıda kişilerin elinde toplanması toprak dağılımındaki dengesizliğe ve gelir dağılımındaki adaletsizliğe neden oluyorsa, toprağın çok küçük parçalara ayrılması da, toprağın verim derecesinin azalmasına, zaman ve iş gücü kaybı ile maloluş değerinin yükselmesine neden olmaktadır.

3 — Toprağın değerlendirilmesi:

Üzerinde yaşadığımız topraklar doğa koşullarının uygun olması yüzünden üzerinde yaşayan insanlara cömert davranmış, dünyanın birçok yerleri daha buzlarla kaplı iken Anadolu ve kuşağındaki topraklar üstündeki insanların rahatca yaşamalarına ve uygarlık kurmalarına elverişli bulunuyordu. Tarihin ilk çağlarından bu yana birçok uygarlıklara ve uluslara yurtluk etmiş olan bu topraklar, binlerce yıldan beri sömürüle sömürüle verim gücünü yitirmiş, bugün üstünde yaşayan insanları doyuramaz duruma gelmiştir. Bu yaşlı ve yorgun toprakları yeniden güçlendirmek ve bitek bir duruma getirmek görevi ve zorunluğu ile karşı karşıya bulunmaktayız.

Toprağın değerini koruyacak, artıracak olan ormanlar yüz yıllardan beri bozula bozula yurt toprakları örtüsüz kalmıştır. Örtüsüz kalan topraklarımızın üst verimli kısımları aşınarak çoraklaşmış ve bitekliğini yitirmiştir. Tüklenen ormanların bir sonucu olarak toprağın verimini artıracak olan tezek (hayvan gübresi) yakacak olarak kullanılmaktadır. Gene ormansızlığın bir sonucu olarak çoraklaşan topraklar kuraklık tehlikesi ile de karşı karşıya gelmiş, üstünde yaşayan insanların çabası ekilen toprakların ancak %4 ünü sulamaktan öteye geçememiştir. Ekilen topraklarımızın 2/3 ünü kapsayan İç Anadolu Bölgesi kuraklık ve susuzluğun acısı içinde kıvrılmaktadır. Bunların en kötüsü olarak da tüm bir yokluk ve güçlüklerle savaşılan tarım kesiminde çalışan insanlarımız, topraktan en üstün verimi en iyi kalitede çıkaracak güçten, bilgi ve görgüden yoksun bulunmaktadır.

Tüm bu neden ve görünüşlerin bir sonucu olarak, genel nüfusumuzun %80 inin çalıştığı tarım kesiminde çalışan dört kişi tarım dışındaki bir kişiye beslemekte güçlük çekerken, ileri ülkelerden Amerika'da genel nüfusun %7 sinin çalıştığı tarım kesiminde bir kişi tarım dışında çalışan ondört kişiye rahatça beslediği gibi, tarım fazlası ürünlerinden başka ülkelere de satmak olanağına sahip bulunmaktadır. Tarımdaki bu başarısını (Yeşil Devrim) olarak niteliyen Amerika'nın bu başarısının sırrı, teknik araç ve yöntemlerle çalışan yetişkin insanların topraktan en iyi ürünü, en yüksek verimle yetiştirebilme olanağına sahip olmasında aramak gerekir.

Görülüyor ki, yüz yıllardan beri işlene işlene çoraklaşan topraklarımızın verim gücünün arttırılması, kurak topraklarımızın geniş ölçüde sulanması, örtüsüz olan topraklarımızın ağaçlandırılması, tezeğin yakıt olarak

yakılmasının önüne geçilmesi, çok pahalı olan yapma gübrenin ucuzlatılması, toprak ürünlerinin kalitesinin arttırılması, tarım kesiminde çalışan insanlarımızın topraktan en yüksek verimi alabilecek güce kavuşturulması ve gerekli olan araçlarla donatılmasına bağlı görünmektedir.

4 — Tarım üretim kooperatifleri kurulması:

Toprak reformu konusunda önemle ele alınması gereken bir sorun da (Tarım Üretim Kooperatifleri) kurulmasıdır. Yapılacak toprak reformu ile belli ölçüde büyük toprakların parçalanması, küçük toprakların birleştirilmesi, üretim kooperatifleri durumunda işletilmesi ve bu kooperatifler adına tescil edilmesi ile değer kazanacak; üretim artarken, zaman ve iş gücü kaybı ile maloluş değeri düşmüş olacaktır. Bu suretle aynı zamanda reform yapılmış toprakların tekrar parçalanması veya bir elde toplanması önlenmiş olacaktır.

Anayasamızın 51.ci ve 52.ci maddeleri de Devleti bu konularda tetbirler almak görevi ile yükümlü ve sorunlu kılmıştır. Anayasamızın 51.ci maddesi: «Devlet kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tetbirleri alır.» demektedir. 52.ci maddesi ise, «Devlet, halkın gereği gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını sağlamak, toprağın kaybolmasını önlemek, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tetbirleri alır.» diyor.

Reforma uğrayan toprakların Tarım üretim Kooperatifleri adına tescilli yapılarak birer işletme ünitesi durumuna gelen toprakların veraset ve satış yolu ile parçalanmadan el değiştirebilmesini -ortaklık payları ile- de sağlayıcı tedbirler alınmış olmalıdır.

Bugün tarım kooperatifleri konusunda en yaygın olanı Tarım Kredi Kooperatifleridir. 2836 sayılı özel kanuna göre kurulan bu kooperatiflerin sayısı 1631 tanedir. Ortalama olarak bir kooperatife 24 köy düşmektedir. Bu kooperatifler sayıca, örgütce ve gerekse elaman ve fonksiyonları itibarı ile yetersizdirler; Çiftçiye gereken yararı sağlayamamaktadırlar. Tarım Kredi Kooperatifleri Ziraat Bankasının simsarlığını yapmakta, ondan %5 faizle aldığı paraları %8 faizle ortaklarına dağıtmaktadır. Geri kalan yüzde üçlerle de kendi genel giderlerini ve personel masraflarını karşılamaktadır. T.K. Kooperatifleri Ziraat Bankasından aldığı paraları ortaklarına yüksek faizle dağıtmakla, çiftçilerimizin tarımsal ve ekonomik kalkınmasına bir yarar sağlamamaktadır. Verilen krediler kontrol edilemediğinden gayesi uygun yerlere sarf edilmemektedir. Küçük çiftçilere verilen krediler pazar harcı olmakta nüfuzlu ve büyük çiftçilere verilen büyük krediler de daha çok ticaret işlerinde kullanılmaktadır. Bu bakımdan T.K. Kooperatifleri Ziraat Bankasının vesayetinden kurtarılarak en az her köyde bir tane bulunacak biçimde örgütlenerek çok yönlü bir hizmet olanağına kavuşturulmalıdır. Üretim kooperatiflerinden yoksun bir tarımsal kalkınma düşünülemez.

Kooperatiflerden çoğu ehil ellerde değildir. Hâlâ kooperatif personeli yetiştirilecek bir kooperatif meslek okulu bile açamadık. Bugünkü kooperatif yöneticilerinin çoğu ilkokul mezunu, kooperatifçilik ülkü ve formasyonundan yoksun kişilerdir. Küçük İsviçre'de köylünün kalkınmasına hizmet eden 11.570 tane tarım kooperatifleri bulunmaktadır. Bu kooperatiflerden 2.934 ü sütçülük ve peynircilik, 1.520 si hayvan bakıcılığı, 285 i elektrik ve hava gazı, 244 ü inşaat ve mesken edinme, 434 ü köyleri suya

kavuşturma, 369 u hastalık ve ölüm hallerinde yardım, kalanları da üretim, tüketim ve kredi kooperatifleridir. İsviçre'de bu kooperatiflerden başka 54 şubesi, 438.245 üyesi bulunan (İsviçre Köylüleri Derneği), 36 şubesi ve 117.667 üyesi olan (İsviçre Tarım Derneği) gibi kuruluşlarda köylülerin ve çiftçilerin kalkınmasına hizmet etmektedirler.

Arabistan çölünde tarım yapan ve Avrupa ülkelerine tarım ürünleri satan İsrail'in tarımsal kalkınmasında üretim kooperatiflerinin de ne derece etkili olduğu göz önünde tutulursa bizim bu alanda da ne kadar geri kaldığımız görülür.

Kooperatif işletmelerin tarımsal kalkınmanın gerçekleşmesine destek olmasından başka diğer bir üstünlüğü de, çalışan insanların emeğinin karşılığı bir gelir sağlaması, çalışmayan insanların beleşden kazanç sağlamasını önlemesi, demokratik bir düzenle yönetilecek kişi özgürlüğüne ve adalet ilkelerine bağlı kalarak saygı göstermesidir. Bu bakımdan Anayasamızın kooperatificiliğin geliştirilmesi hakkındaki ilkelerinin gerçekleştirilmesi, tarımsal kalkınmanın gerçekleşmesini sağlayacak, yurdumuz gerçeklerine uygun bir kooperatif örgütünün kurulması, gerçekleştirilmesi gereken bir sorun olarak ilgilileri beklemektedir.

V — TARIM ÜRÜN VE HAYVAN TÜRLERİNİN ISLAHI VE DEĞERLENDİRİLMESİ :

«Köylünün çalışmalarının netice ve semeresini kendi menfaati lehinde azamî haddine yükseltmek, ekonomik siyasetimizin temel taşıdır.» — Atatürk —

Genel olarak ürünlerimiz ve hayvanlarımız kalitesiz ve verimsizdir. Köklü bir tarım devrimi konusunda ele alınacak sorunlardan birisi de tarım hayvan ve ürünlerimizin ıslahıdır. Yapılacak toprak reformu ve topraklarımızın değerlendirilmesi sorunlarına ek olarak tarım ürün ve hayvanlarımızın ıslah edilerek kalitelerinin artırılması sağlanmadıkça köklü bir tarım reformu yapıldığından söz edilemez. Topraklarımızda en kaliteli ürünü en yüksek verimde yetiştirmek, hayvan cinslerinin ıslah edilerek et, süt, yumurta ve güc bakımından en yüksek verimin alınmasını sağlamak tarımsal kalkınmanın koşullarından biridir.

Denizli ve Isparta çevresinde yaptığım bir gezide birbirinden çok büyük ayrılıklar gösteren iki durum gördüm. Isparta ilinin Baladız ve Gönen bölgesi topraklarındaki binlerce ahlat ağacı armuda aşılansın ve bu bölgeye ekonomik bir etki yapmıştı. Daha armutlar olgunlaşmadan tüccarlar çiftçiye armutlarını kendilerine satması için para dağıtıyorlardı. Armut ağaçlarının kırmızı başaklar içindeki duruşu tadına doyum olmıyan bir görüşte idi. Denizli ile Çivril arasında Baklan ovası var. Burası Isparta - Baladız ovasından daha geniştir. Orada olduğu gibi, bu ahlatlar tüm olarak aşılansa bölgenin bir gelir kaynağı olacak durumdadır.

İç Anadolu ve Ege Bölgelerinde gezip gördüğüm ve yakından tanıdığım yerlerde akarsu boylarında kilometrelerce uzayıp giden topraklarda kuru tarım yapılarak arpa, buğday ekilmektedir. Uzayıp giden akarsu boylarında üç-beş soğut ağacından başka bir yeşillik de görünmemektedir. Oysa,

akarsu kıyılarındaki bu topraklarda meyve yetiştirmek, sulu tarım yapılarak bol ve çeşitli ürün kaldırmak olanakları var.

Yurdumuzun çeşitli tarım bölgelerinde tür tür meyve yetiştirilmektedir. Bu meyvelerin kalitesiz oluşundan veya köylünün bu meyveleri değerlendirme yollarını bilmemesinden ekonomik bir yarar sağlanamamaktadır. Çiftçilere iyi cins meyve ağacı yetiştirmenin, kaliteli olmaları için ıslahı öğretilirken, bir yandan da bu meyveleri değerlendirme yollarının öğretilmesi gerekir.

Hayvan durumumuz da aynı; yüz güldürücü değil. Bilhassa sığırlarımız çok kalitesiz. Günde bir litre sütü anca veren ineklerimiz masraflarını karşılayamamaktadır. Hara ve inekhanelerin çalışmaları kısır kalmaktadır. İhracatımızın %80 ini karşılayan tarım ürünlerimize karşı bu derece ilgisiz kalmamız akıl ve mantık dışı bir tutumdur.

VI — ORMAN DURUMUMUZ

«Ormansız bir ülke vatan değildir.» — Atatürk —

Bugün tarımımızın ana sorunları arasında başta gelenlerden biri, belki de ilki orman ve ağaç sorunudur. Günden güne eksilen ormanlarımız gelecek için çok acı ve onarımı çok güç günler getiriyor. Ormanlarımızı yok etmeğe çalışan yangın, keçi ve balta gibi üç ağaç ve orman canisi karşısında içi burkularak titremiyen bir aydın ve yurtsever düşünülemez. Bu üç canı karşısında tetbirler almakta çok geç ve yaya kalıyoruz. Tarihte kurulup yıkılmış nice uygarlıkların ormanlarla birlikte yok olduğu görülmektedir. Orman konusu, varolmak veya olmamak sorunudur. Nitekim bugün bile insanların çok sık yaşadıkları yerler ormanca zengin olan yerlerdir. Buna karşılık insanların az yaşadıkları, hattâ hiç yaşamadıkları yerler ise, Büyük Sahra, Arabistan çölü gibi ağaç ve ormandan yoksun olan yerlerdir. Bilindiği gibi, Orta Asyadaki ilk Türk uygarlığı da kuraklıkla birlikte dağılıp gitmiştir.

Yurdumuz hızla kuraklık ve çoraklaşma tehlikesine doğru sürüklenmektedir. Bu tehlikeli gidişin önüne bir gelecekte geçmek zorundayız. Bu tehlikeli gidişin önü alınmayacak olursa bu topraklar bize yurt olmayacaktır. Orman politikamızı değiştirmek, yeni bir yön ve hız vermek durumundayız. Bizi böyle bir çabaya zorlayan nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

1— 32 milyon dünya keçi sayısının 30 milyondan fazlası Türkiye ormanlarında barınmaktadır.

2 — Bir ülkenin orman ürünü ihtiyaçlarını kendi topraklarından karşılayabilmesi için ülkesinin en az %30 u verimli ormanlarla kaplı olması gerekmektedir. Türkiye topraklarının ancak, %13 ü ormanlıktır. Mevcut ormanlarımızın ise, %60 ı verimsizdir.

3 — Ormanlarımızın dağılışı dengesizdir. Mevcut ormanlarımızın %75 i sahil şeridi üzerinde bulunmakta, geri kalan iç ve doğu bölgelerimiz ormandan yoksundur.

4 — Ormansızlığın neden olduğu erazyon yüzünden her yıl 400,000 ton tarıma elverişli topraklarımız denize dökülmektedir. Bu yüzdendir ki, topraklarımızın tarıma elverişli olan 5-20 cm arasındaki verimli kısmı sürekli olarak denizlere dökülmektedir. Denize dökülen topraklarımızın miktarı

her yıl bir ilimizin topraklarını içine alacak durumda olduğu ilgili uzmanlarca belirtilmektedir. Çok yerlerimizde ormansız dağların toprakları aşına aşına kayaları meydana çıkmış, toprak diye bu dağlarda birşey kalmamıştır. Toprak erazyonu dolayısı ile Kleopatra zamanında bir kıyı kenti olan Tarsus bugün denizden 27 km, gene bir zamanlar bir kıyı kenti olan Efes de denizden 6 km içerde kalmıştır.

5 — Her yıl 600. bin dönüm ormanımız yanarak yok olmaktadır. Yangınların çoğu tarla açmak düşüncesiyle orman içi köylülerce çıkarılmaktadır.

6 — 7.000 den fazla köyümüz orman içinde iskân olmuştur. Bu köylüler geçimlerini kaçak olarak tahrip ettikleri ormanlarımızdan çıkarmaktadırlar.

7 — Yurdumuzda ekilen toprakların miktarı 1950 den önce 14,5 milyon hektar iken düzensiz ve plânsız bir artışla 25,5 milyon hektara çıkmıştır. İlk aşamada bu toprakların 20 milyon hektara düşürülerek geri kalanın ağaçlandırılması gerekmektedir.

Görülüyor ki, yangın, balta ve keçi gibi üç ağaç canisinin pençesinde eriyip gitmekte ve can çekişmektedir. Tedbir olarak; ekim ve dikim yoluyla orman alanlarını genişletmek, bu iş için, ordudan, iş mükellefiyeti yolu ile halktan, okullar ve gençlikten, hapislerden yararlanma olanakları düşünülmelidir. Öte yandan, orman içi köylerin orman dışı yerlere boşaltılması, bu insanların yaşama yerleşmeleri için kolaylıklar gösterilmesi ve rekor durumda olan keçi sayılarını azaltarak ormana zarar vermesinin önüne geçilmelidir.

Kereste olarak kesilen orman katliamını önlemek için, perafabrikasyon tipi evlerin yapılmasına geçmek, ormanı korumakla görevlendirilen Orman Koruma Teşkilâtını orman tahripçilerinin ortakcısı olmaktan kurtararak daha koruyucu tedbirler alınmalıdır. Orman koruma teşkilâtında görevli kişilerden bazılarını kısa bir zamanda büyük para kazanarak - orman kaçakçılarıyla ortaklıktan kazandıkları paralarla - taksi, otobüs, fabrika sahibi oldukları bilinen gerçeklerdendir.

Köylerimizin çoğunda ısıtma aracı olarak kullanılan odun ilkçağdan kalma ocaklıklarda yakılmakta, bu ise fazlaca odun israfına yol açmaktadır. Odunun yakacak olarak kullanılmasının önüne geçmek için halk tipi sobalar yapılarak köylünün bu sobaları kullanması teşvik edilmelidir. Kömür nakliyatının köylere kadar ulaştırılması ve halka ucuz kömür dağıtılması da alınacak tedbirlerdendir. Gene elektriğin köylere kadar götürülmesi ve köylerde ısınma işinde elektrik ve gazdan yararlanması düşünülmelidir.

Görülüyor ki, tarımsal kalkınma bir bütündür. Gerçekleşmesi ise, tarımın çeşitli dallarında yapılacak reformlara bağlı görünmekte ve genel bir Tarım Devrimi yapmayı gerektirmektedir.

MARKSİZM VE FRANSIZ DÜŞÜNCESİ

Çağdaş düşüncenin yeni gelişmeler gösterdiği günümüzde, batı uygarlığının çeşitli anlayışlar içinde de bir şematizme düşmeyi reddettiğini görüyoruz. Anlayışlar kendi kendilerini eleştirmede geçen onyılların çekingenliğini bir yana bırakıp dogmatizmin sınırlarını parçalayabiliyorlar.

Çağdaş düşüncede çok önemli bir yeri olan H. Lefebvre, okuyacağınız yazıda II. Dünya savaşından sonra Marksizmin Fransız düşüncesindeki durumunu inceliyor.

1956 sonunda Polonya'nın Tworcoze dergisinde yayımlanan bu yazı Jean-Paul Sartre'm yönetiminde Les Temps Moderne dergisindeki fransızca metinden çevrilmiştir.

HENRI LEFEBVRE

Çev : Süha ÇİLİNGİROĞLU

Bugün Fransa'da marksizmin durumunun genel felsefi durumdan, genel felsefi durumun ekonomik ve siyasi şartların değişiminden ayrılamıyacağı tabiidir.

Bir marksist, burada, burjuva düşüncesinin yavaş, fakat önüne geçilmez çözülüşünü, marksist düşüncenin bütün üstünlüğüyle ağır bastığını; gücü tutumu, aydınlığıyla gözleri kamaştırdığını; genel kuruyuşun sathından sıyrılıp çıktığını, neticede özet olarak geleceği gösterdiğini yazmak ve ilân etmek ister.

Ne yazık ki durum bu değil. Bu noktada resmî tez, marksist bakımdan diğer tarafın resmî tezi, burjuva ideolojisinininki kadar saçma ve yanıltıcı. Her kamp kendi methiyesinin ve zaferinin şarkısını söylemekte. Her kamp sistematik olarak diğerini inkâr etmekte. Anti-Marksistlere göre, eskiden bir marksist düşünce vardı, amma artık yok. Buna karşılık, resmî marksist dergilere göre, karşı tarafta yalnız kokuşma halinde kadavralar var.

Eğlendirici, gülünç olan, her iki «kamp»da gerek kapalı gerek açıkça, basitleştirici ve gerçeğe birşey katıcı tarafıyla, iki kamp teorisini kabul etmekte. Dünyanın geri kalan kısmında olduğu gibi, Fransız düşüncesinde de iki yöneliş, iki zıt eğilim olduğu doğrudur: biri marksist, diğeri değişen şartlara göre az yada çok marksisme karşı yönelmiş, marksizmden temalar, problemler ve kavramlar alan marksizm dışı eğilim. Birkaç yıl önce, bazı sözde marksistler bu kompleks durumu teorileştirdikleri zaman, canlı bir uzvu kestiler, köprüleri attılar. Aynı zamanda çelişiklikler ve birlik arzedenden bir bütün harekete lojik ve ideolojik bakımdan kopukluklar soktular. Şematize ederek, açıkça Marksizm-Leninizm ve onun Stalin tarafından devamı lehine taraf tutmıyan düşünürleri ve insanları aynı «kampa» koyarak ve uzağa iterek tahrip edici bir operasyon yaptılar. Satıhtaki aydınlık, içinden çıkılmaz bir bulanıklık meydana getirdi. Bir yandan herşey yolunda gidecek, herşey iyi, verimli mükemmel olacak, (Bu resmî yalan

ELLIÜÇ

daha birçokları gibi gülünç oldu) diğer yandan, herşey çöküş, iflâs halinde olacaktı. (bu havadan beyan hemen endişe yarattı.)

Burada durumun daha sıhhatli, daha sağlam bir analizinden hareket etmek istiyoruz.

Bu alanda, oniki yıldan beri olup bitenlere geriye doğru bir göz atarak başlayalım :

İkinci dünya savaşındaki kurtuluş hareketi, Fransadaki entellektüel hayatın temel donnelerini, düşünce temalarını, problemleri, kavram ve davranışları değiştirdi :

İdeolojinin kondanse özeti, kültürün temel anahtarı olarak görülen felsefe alanında, ikinci dünya harbinden önce büyük önemi olan düşünce akımları, pratik olarak, kayboldular. Harp bunları birden durdurdu, sonra da eski güçlerini tekrar elde edemediler. Bu felsefî akımların başlıca temsilcileri kayboldular. (léon Brunschvicg, Bergson, daha sonra Alain). Fakat özellikle bunların tanımladıkları davranışlar olayların şokuna dayanamadığı gibi yeni problemlere cevap veremediler.

Léon Brunschvicg'in Entellektüalizmi büyüklük ve vakardan yoksun değildi. Dreyfûs hâdisesi zamanındaki fransız entellektüellerinin adaletsizlik, yalan, baskıya karşı duydukları nefretin felsefî dilde tercümanı oldu. Bu derin duygular, aynı zamanda, diğer felsefî ve edebî araştırmaların temeli ve kökü oldular. (Özellikle Roger Martin du Gard'ın son derece önemli eserinin.) Bu rasyonalist akım, kaba kuvvetin her türlü müdahalesine karşı, bireysel yargının hürriyetini ve bağımsızlığını koyuyordu. Şu halde, konsept felsefelerine, tarih felsefelerine (Marksist diyalektik materyalizme olduğu gibi Hegel diyalektiğine de) karşıydı. Aslında bireysel yargıyı basit bireyciliğe de terketmiyordu. İlimlerin, öncelikle matematiğin, matematik fiziğin ve bilginin geliştirilmesi etüdünde bireysel yargıya bir temel vermeğe çalışıyordu.

Alain'in de bireysel (olay ve değer) yargısını ilgilendiren meselelerde benzer bir tavrı vardı. Fakat ilimlere ve bilgiye daha az dayanıyordu; basit bireyciliğe ve eserlerinde denemeciliğe yönelmişti. Daha büyük bir başarı ve etki elde etmesinin yanında doktrininin daha çürük olmasının nedeni budur.

Bu iki filozof, politik bakımdan radikalizmi temsil ediyorlardı: radikalizm, demokrasinin muhafazasını ve hattâ derinleştirilmesini içtenlikle dileyen, fakat reaksiyoner sağla müfrit solun devrimci işçi hareketinin arasında, orta yolda «tarafsız olarak» duran orta sınıfların davranışındır.

Alain'in entellektüalizmi olayların baskısına pek dayanamadı, daha harpten önce eğildi. Bu durum, doktrinin iç zorunluluğu olmamasına rağmen, devam edebilmek için zorunlu sosyal temele ve işleme sahip olmamasındandır.

Alain'in partizanları ve onların yol göstericileri demokrasinin düşmanları önünde haddinden fazla geri çekildiler. (Barışçılık ve pasif mukavemet bahanesi altında, sadece iç hürriyetlerini ve vicdan sırlarını muhafaza ederek, tavizleri kabul ettiler.

Léon Brunschvicg'in ve onu izleyenlerin davranışı bütünüyle çok cesur ve vakur oldu. İlme dayanan entellektüalizm taviz vermemelerine olanak

sağladı; kurtuluş hareketi kahramanları arasında, Brunschvicg'in öğrencileri olan, iki matematik profesörü, Cavaillès ve Lautman da vardır. Bununla beraber, en soyut ilimlere dayanması doktrini tarihî ve sosyal ilimlerden koparıyordu. Böyle bir sınırlama, kurtuluş hareketinden sonra, doktrinin tesirinin büyük bir kısmını yok etti. Entellektüalizmin ve bireyci rasyonalizmin, tarihin gün ışığına çıkardığı problemler önünde, analiz aracı eksikti. Diyalektiği reddetmesi onun için kötü oldu.

Akla karşı güvensizlik, entüisyon (önsezi) üzerine kurulmuş Bergson felsefesi ise alman irrasyonalizmi «Lebensphilosophie» ile belli belirsiz akrabalığından durakladı. Bu durumdan güçlkle sıyrılabildi. Hattâ irrasyonalizm ozamandan beri Fransa'da yeni ifade şekilleri aramak zorunda kaldı.

Fransız düşünce tarihi, bu devrede, derin bir orijinallik arzeder. Lukacs'nın Almanya ile ilgili olarak, fakat analizinin sonuçlarını marksist olmayan her düşünceye mübalâğalı bir şekilde genelleyerek, analiz ve tasvir ettiği şu «aklın yıkımı» ile, bu devrede Fransız düşünce tarihi, köklü olarak farklılık gösterir. Eski rasyonalizmin - bireyci burjuva rasyonalizminin - diyalektiği sindirerek, diyalektik materyalizme geçerek geliştiğinin ve kendiliğinden derinleştiğini ne de irrasyonalizme olan eğilimin kendiliğinden kaybolduğunu söylemek istemiyoruz. Bunu söylemekten uzağız. Felsefenin ve ideolijinin gelişmeleri hiç de o kadar basit değildir. Bununla beraber, tek taraflı durumların tek taraflılıkları sebebiyle kaybolduğuna işaret etmek gerekir. Halkın ve entellektüellerin «değerleri» ve aklın fonksiyonmanını tehlikeye düşüren şeye karşı derin karşı koymaları «değerleri» ve aklın fonksiyonmanını kurtardı.

İkinci dünya savaşından önce, küçük bir genç filozof grubu, Hegel'in çeviricisi ve yorumcusu olan, A. Kojeve'in çevresinde toplanıyordu: Merleau - Ponty, Sartre, Hyppolyte, Père Fessard v.s. Bu grup harpten sonra büyük önem kazandı. Bunun sebebi çabuk anlaşılır. Harpten önce, çelişiklikler felsefesi olduğundan itilen Hegelcilik revanşını alıyordu. Bu grubun üyeleri Hegelciliği değişik şekillerde yorumlayarak, az çok tek taraflı ya da derinliğine diyalektiği özümlemekte idiler. Bu yeni davranış ise, harp sonrası Fransız felsefesine damgasını vurmaktaydı.

Fakat şematize etmeyelim. (Marksizmin dışında) üç belli başlı akım beliriyor, belirleniyor, dikkatleri çekiyordu :

a) **Personalisme** (şahsiyetçilik). Emmanuel Mounier ve Esprit dergisini çıkaran grubun temsil ettiği akım. Bu doktrin, bireyci bireyin karşıtı olarak konulan, fakat bireyi aşan ve bireyin haklarını savunmasını ve ödevlerinin tayinini daha geniş bir tabana uzatan, şahsın felsefesi olarak tanımlanır. Katolik solun isteklerini dile getiren Şahsiyetçilik, bir insan toplumunun şartlarını aradığını yüksek sesle söylüyordu. Böylece etik (ahlâkî) bir tavır tanımlıyordu. Bu sıfatla, burjuva toplumunun eleştirmesiyle ilgili temaları yeniden işlemekte sakınca görmüyordu. Aslında, birtakım güç problemlerle de karşı karşıyaydı. Teorik olarak diyalektiğin, pratik olarak, işçi sınıfının devrimci hareketinin problemleriyle.

b) **Fenomenoloji**. İdealizmi hem aşağıdan hem yukarıdan (Lenin'in dediği gibi, ontoloji ve gnoséoloji ile) yeniden teşkil etmek için, eski entellektüalizmden daha tutarlı, daha geniş bir rasyonalizm kurmak için girişilen teşebbüstür. Verilen yapıların ve işaretlerin tam belirlenmesi, şu-

urunun edinilmesi ve tasvir metodu olan fenomenolojinin Fransada büyük bir etkisi oldu. Halen de büyük etkisi var. Küçümsenmeyecek güçlüklerle de karşı karşıya. Risklerden kurtulduğunu, iddia etse de, uzun müddet analizin yerini tutamaz. Dahası, fenomenoloji, temel ilkeleri bakımından, ve diyalektiğe zıt olan esprisi ile diyalektiği sindirmeğe ve tasvirlerine bir işlem vermeğe kendini zorunlu görüyor.

c) Varoluşculuk. Şuurdaki ve gerçekteki çelişikliklere, temelli, çıkış noktası olmayan, değişmez sanılan, en ızdıraplı çelişikliklere yer veren, «var oluşu» böyle tanımlayan varoluşculuk, Hegel çelişikliğinden sadece bir yanı alakoyuyordu: ızdıraplı yanını, şuurun mutsuzluğunu, aynı zamanda statik yanını alıkoyuyordu. Çelişikliklerin, bütün çelişikliklerin ve çatışmaların içinden geçen, çelişiklikleri, bütün çelişiklikleri ve çatışmaları halleden hareketi, dinamik ve iyimser yanını ise itiyordu. Böylece, daha doğuş noktasında, marksizme göre, hattâ hegelciliğe göre geride yer alıyordu. Hegel ve Marx'dan çok Schelling'e yakındı. (Bu tarihi ve felsefi benzerliklere burada bilhassa dokunduk, dikkatı çekdik. Çünkü, marksist olmayan modern felsefenin, diyalektiği iyice sindirmediğinden, hegelciliğin bir çeşit yozlaşmasını temsil etmeyeceğini; daha çok, Hegel öncesi, Fichte ve Schelling'in pozisyonlarında kaldığını söylüyoruz. Modern felsefenin marksist olmayan, diyalektiği iyi sindirmeyen kısmı, halâ, marksa geçiş problemlerinin ve Hegel problemlerinin çevresinde dönüp dolaşmaktadır).

Bu kısa tablo, böylece özetlenen bu çeşitli eğilimlerin arasında daha önce olduğu gibi, bu gün de biri birine etkiler, geçişler, karışımlar ve hattâ çelişiklikler bulunduğunu unutmamalıdır. (Örneğin, J. P. Sartre'la ate bir dala ve Gabriel Marcel'le dinî inancı, Kilisenin geleneksel disiplini, sonuç olarak da mevcut toplumu kabul eden bir eğilime ayrılmış bulunan varoluşculuk,

Bu değişik felsefi akımların marksizm karşısındaki davranışı neydi?

Bütünü ile, (dinî varoluşculuk hariç) bu, tenkid zihniyetinden yoksun olmakla beraber, iyi niyetli, çoğunlukla anlayışlı bir sempati oldu.

Her felsefi eğilim ve belki de her düşünür güçlükle yolunu arıyor, politik plânda olduğu gibi felsefi plânda da güçlükle ilerliyordu. Herkes kendini çeşitli problemler karşısında buluyordu. Ayrıca, Kurtuluştan sonra, ben burjuva düşünüşüyüm diyen, böyle olduğunu itiraf eden bir burjuva düşünüşü de artık yoktu, olamazdı da, şimdi de yok. Kararlı bir ilerlemenin hareket noktası olabilecek bu olay, sonradan yeni yol açtı.

Ne olursa olsun. uzun yıllar, reaksiyoner düşünüşün, bireyciliğin ve burjuva milliyetçiliğinin resmî temsilcileri kalmadı ya da yalnız diskalifiye edilmiş temsilcileri oldu. O zaman kurtulan Fransa'nın, yolunu ve geleceğini arayan demokrasinin hayatına, entellektüel hayat, direkt olarak giriyordu. Şüphesiz, her entellektüelin olduğu gibi her felsefenin, marksizm karşısındaki davranışı, sosyalizm, Sovyet Rusya ve Fransız Komünist Partisi karşısındaki davranışına göre ölçülüyordu. Bununla birlikte, uzun yıllar ve yakın bir geçmişe kadar fransız entelligensiasının en parlak temsilcileri arasında marksizme karşı husumet olmadı. Sert tenkitle husumet karıştırılmamalıdır.

Bu şartlar içinde marksistler dialoğu kabul edebilir ve bunu devam ettirebilirlerdi. Kendilerine karşı yapılan çoğu iyi niyetli, bazen sert, fakat

çoğu yerinde, incelikle yapılan tenkitleri incelikle cevaplandırabilirlerdi.

Bu dialog tavrına, diğer uygun tedbirler olmazsa, ne girişilebilir, ne de devam ettirilebilirdi. Felsefe ya da ideoloji ile politikayı, pek tabii ki birbirinden ayırmaksızın, ayrı tutmak gerekiyordu. Tartışma ve dialog ile polemîği birbirine karıştırmamak, tartışmayı ihtiras haline getirmeksizin, sert bir şekilde politize etmeksizin ve hakareti delil diye kabul etmeksizin bir noktada durmasını bilmek gerekiyordu. Devrimci politikanın meşru olarak benimsediği amacı, sınıf düşmanını birtakım niteliklerle matetmek amacını, ideolojik ve felsefî plâna sokmaması ya da ihtiyatla sokması gerekiyordu. Hayalî ve yapmacık matetmeği kanıtlı gerçek matetmeyle karıştırmamak gerekiyordu. Sonuç olarak özellikle, belli konularda ciddi araştırmalarla kendini empoze etmek, ürün vermek, çalışmak gerekiyordu. Bu, marksistler bakımından hemen verimli olmıyan işlerde uzun vadeli bir yatırım politikasını farzettirirdi. Bu tutum, kitabın polemik makalesine, zor çalışmanın ayak üstü hazırlanan konferansa; derinliğine, teorik hazırlığın, üzerine bayağılıklar ekilmiş acele kanıtlar vermeğe tercih edildiğini farzettirirdi.

Diyaloğu muhafaza etmek ve sürdürmek kolaydı. Gerçekten ortak ortam vardı.

Tartışmanın üzerine yerleşeceği ve devam edeceği bu ortak ortamın sağlam olup olmadığını insan kendi kendine sorabilir. Marksist olmıyanlar ve marksistler, herbiri kendine göre, Hegel'i ve Hegelciliği, Hegel'in ortaya koyduğu problemleri, (hattâ Hegel'in, sistemi içinde hallettiğini sandıklarını da), ve Hegel'den Marks'a tarihî geçişi gerilerinde bıraktıklarından kuşkusuzdular. Çağdaş düşüncenin dikkatli bir analisti, hele az da olsa, tarihçiliği varsa, bu ana nokta üzerinde çok daha az kategorik olacaktı. Çağdaş felsefî doktrinlerin hâlâ Hegel öncesi devredeki davranışlar, Schelling'in ontolojisi, Fichte'nin sübjektif moralizmi çevresinde döndüğü düşünülebilir. Daha ileri giderek, marksistlerin çoğunun, Hegel'i aşmış olmak şöyle dursun, hattâ onu anlamadıkları, hele hazmedemedikleri söylenebilir. Farkında olmadan Hegelci kalıyorlar; dahası, onu bilmiyor ve heyecanla itiyorlar. Yaptıkları, sadece Hegel İdesi yerine, genel olarak Devleti, Özellikle Sovyet Devletini ve onun Stalin tarafından kişileştirilişini koymak oldu. Fakat, acele etmiyelim. Bu tez, bir Stalin Hegelciliğinin varoluşu, uzun açıklamalar ister, sırası gelince yapılacaktır.

On yıldanberi, diyalektik, acaip bir şekilde, bir felsefî moda, filozoflarımızın kremalı tatlısı oldu. Marksistler, bu oyunda, bu virtüözite temrinlerinde özellikle aşıldılar. Öyle ki bu süre içinde diyalektik çeviklikleri sertleşti. Dialektik materyalizmi sertleştirerek, fetişize ederek, suplesin zararına olarak dialektik materyalizmin yalnız bir yanını, objektif katılığı muhafaza ettiler. Herkes diyalektikçi. Fransız düşüncesinin genel parolası bu. Kavramlarla ya da sözde konseptlerle, olaylar ve oluşumlarla, temalar ve idelerle dialektik olarak oynandı. En bayağı ya da en tuhaf terimler diyalektik olarak işlendi: hayat ve ölüm, rüya ve uyanıklık, kutsal ve kutsal olmıyan, normal ve patolojik, erkek ve dişi, gündüz ve gece, nesir ve şiir, bütün ve parça, aşk ve nefret, en-soi ve pour-soi, tesadüf ve determinizm v.b. Çağdaş fransız düşüncesinde, bir diyalektik antolojisi kâh bir acı mizah, kâh prevervari hafif şiir ya da taklitçi monmartr şarkıları antolojisine benzeyebilir. Diyalektik, önceden görülebileceği-Hegel'den Lenin'e klâ-

siklerin görmüş olduğu-gibi, sofistikten güç ayrılmakta ve diyalektik olarak yanyana getirilen terimlerin (kelimelerin?) çiftleşmek için bağdıkları en şaşırtıcı seçiciliklere yol açmaktadır.

Bu diyalektik sarhoşluk karşısında marksistler şiddetle protesto edebilirler. «Sahtekârlar, bozguncu aydınlar, parazitler, madrabazlar... Bu içinden çıkılmaz ve bozguncu karışıklık arasında, sübjektif diyalektiklerinizle, ideolojik ve politik temel problemleri bulandırıyor sunuz. İşçi sınıfını temel düşünce tarzından etmek, onu kendinize, yani düşman sınıfa bağlamak istiyorsunuz, ideolojik araçlarınızla geniş bir politik ihanet işlemini takip ediyorsunuz.» diyebilirler.

Bu marksist, tarih akışı içinde yüzyıllar üzerinden yargılayınca objektif olarak haksız olmaz. Bununla beraber, bugünün bireysel ve günlük hayat sürecinde dinlenmemek ve anlaşılmamakla kalır. Sadece alaylara sebep olur. Aynı değerlendirmesini ikinci bir defa tekrarlırsa, «plâğı tanıyoruz» denir ve omuz silkilir.

Fakat, karşısına çıkabileceklerin herbirine, incelikle, belirli sorular sorabilir, tarihi üstünlüğünü göstermeksizin, hattâ üstünlüğünden tamamen emin olmaksızın cevap bekliyebilir. Örneğin «sayın diyalektikçi, diyalektikle bizzat kendi doktrininize biribirini tutmaz çelişiklikler sokmadığınızdan emin misiniz? Düşüncenizce, diyalektiğiniz nereden geliyor? sizden mi, yoksa başka birşeyden mi? Eğer sizden geliyorsa, bilmediğiniz herhangi bir gerçek işlemin sübjektif ve bireysel işlenişi olmaz mı? Eğer sizden başka birşeyden geliyorsa, şu halde, işleminden geldiğini, temelini ve kaynağını objektiviteden, tarihten, sosyal pratikten almak üzere, objektiviteye, tarihe, sosyal pratiğe açılması gerektiğini kabul ediyorsunuz. Fenomenin ve bunun fenomenolojik ve varoluşçu tasvirinin bir ya da birkaç saklı kaynak bulmıyacaklarından emin misiniz? Sabit yapıların tasviri diyalektiklerinizle nasıl bağdaşabilir? Şuurunuzdan, varoluşçu yaşantınızdan tarihî duruma nasıl geçebilirsiniz? Bu geçişi nasıl izah ediyorsunuz? Kişiliği, kişiliğinizi aktüel içine nasıl yerleştiriyorsunuz? Mantık, analiz vesaire karşısında davranışınız nedir?»

Yabancılaşma kavramı gibi diğer kavramlar ve felsefî kategoriler için de aynıdır. Yabancılaşma da hergün kullanılan, harcıalem bir felsefî tema oldu. Herkes genel olarak insanın, çalışanın, aydının yabancılaşmasını ya da bizzat kendi bireysel yabancılaşmasını kendine göre tasvir ediyor. En bilgili idealist metafizikçiler, teolojyenler dahil, herkes, buna kendi «yabancılaşmadan kurtulma» teorisini ekliyor. Tema felsefeden edebiyata geçti. Yazarlar, kavramı bilmeden, felsefî işlemini tanımadan, bazan terimi kullanmaksızın, fantastik olarak ele alıyorlar. Burada da marksist, küçük görebilir ve sertleşebilir. Yabancılaşma kavramını, metafiziğe bulandığı, idealizmle kirlendiği, burjuva düşüncesi de kullandığı için bir yana itebilir. Fakat buna karşın, yabancılaşmayı, marksizmin ve beşeri düşüncenin gelişiminde geçer, önemli ve tayin edici bir kavram, harcı alemleşmiş, şu halde bir temas ve tartışma ortamı olmuş gibi düşünebilir. Onu aynı zamanda, soyut bir tema, soyut olarak geçer bir tema, şu halde somutlaştırılması ve metafizik spekülasyondan çekilip alınarak yaşar hale getirilmesi gereken bir kavram olarak da düşünebilir.

Mesele bu açıdan incelenirse, kaygan görünüşüne rağmen, sağlam bir zemin üzerinde bulunduğu - yıllardan beri bulunulmakta olduğu - (sek-

terliğin görünüşteki sağlam zemininin gerçekte tereddütlü ve kaygan olduğu) çabucak farkedilir. Gerçekten, felsefî bulanıklık, temel bir olayı gizleyemiyor. Bu devrenin önemli felsefî olayı, (Hegelsizliğin ve diyalektikğin tekrar bulunmasının yanında) marksın gençlik eserlerinin incelenmesi ve yayımı oldu.

İkinci dünya savaşından önce Fransa'da pekaz tanınan, hattâ bir kaç pasaj dışında çevrilmemiş olan bu gençlik eserleri, bunları küçümsiyerek gören marksistlerin çoğunluğu hariç, bütün aydın çevrelerde geniş bir ilgi uyandırdı.

Marksist olmıyan düşünürler bu eserleri incelediler, yorumladılar. Durumlarını bunlara göre koydular. Bunlardan kendi doktrinlerine az çok önemli az çok deforme edilmiş elemanlar kattılar. Diyalektikğin tek taraflı ve şekli bozulmuş sindirimine marksist felsefe temalarının tek taraflı ve şekli bozulmuş sindirimini kattılar.

Böylece, praxis (sosyal pratik) ve yabancılaşıma kavramları değişik ideoloji akımları arasında tartışılan felsefî terimler arasında ön plâna geçti.

Bu geniş operasyon, marksistlerin sert ve kudretsiz bakışı altında yapıldı. Birçoklarına göre, mesele bile olmadığından, tartışmaya tesirli bir şekilde müdahale de edemediler. Sınıf düşmanı yapılması gerekeni yapıyordu, tabiatının seyrini takip ediyordu. Tesirli bir müdahalenin ne gereği vardı? Sınıf düşmanı hakkında toplu yargılar yetiyordu.

Kararlı çalışmaların yeri ve fırsatı varken, bu çalışmalara girilmedi. Hattâ bu çalışmalar cesaretsizlendirildi. Söz konusu temalar, soyut ve tarihi olduğu, aktüaliteyle görünür ani bağı olmıyan uzun araştırmaları gerektirdiği için, bunların incelenmesi yararsız görünüyordu.

Burada, konulması gereken, fakat konulacak yerde bir tarafa itilen büyük metodoloji meseleleri ortaya çıkmakta. Bizzat kendileri soyut olan dogmatizm ve şematizm soyutlaştırmaya karşı büyük bir küçümseme duyarlar. Böylece, ilmi bir soyutlaştırma olduğunu ve soyutlaştırmasız (en yakından soyuta doğru ve soyuttan somuta doğru hareketsiz) bilgi olmadığını unutmakla kalırlar. Aynı şekilde, dogmatizm ve şematizm hiçbir zaman kendilerini «canlı» ve hayatla bağlantılı sanmaktan geri kalmadılar. Çünkü, ilmi ve felsefî araştırmayı (çoğunluğu görünüşte) en yakın aktüalitenin zorunluluklarına tabî kılıyorlardı. Bu tutum, «mücadele» ve «somut gerçek» bahanesi altında, felsefeyi ve ilmi, felsefî jurnalizme ve ideolojik vülgarizasyona irca ediyordu.

Bununla beraber, marksistlerin bütününde kısa bir devre (1945-1947) diğer bir zihni tutum hüküm sürdü. Doktrine açıkça bağlı organizmaların (Özellikle Fransız Komünist Partisinin bütün yayınları ve kültürel organizmalarının) marksist düşünceye verdiği itiliş tatmin edici oldu.»

«Marksist entellektüel»lerden, herşeyden önce, ihtisasları içinde çalışmaları, verimli olmaları isteniyordu. Şüphesiz, daha o zaman bu entellektüelleri ihtisasları içine sınırlamağa, politik hâdise yaratabilecek araştırmalardan (Örneğin tarihi araştırmalardan) uzaklaştırmağa ya da bu alana girerlerse, sert bir şekilde kontrol etmeğe çalışılıyordu. Felsefî araştırmalara karşı şüphe duyma eğilimi de vardı. Bu alanda araştırma yapma ya da yapmama Partinin tekeline bırakılıyordu. Bununla beraber, ilgililere önceden hazırlanmış modeller sunulmuyor ya da üstü kapalı sunuluyordu. Kültürdeki «Milli» «spiritüel» özelliklerin ve geleneklerin savunması -ba-

zan aşırı bir şekilde- yapıyordu. Şu halde, falan ya da falan, karteziyen ya da fransız sosyalizmi zihniyetinde olmaktan ayıplanmıyordu. Fiiliyatta, özellikle söz hürriyeti- dialektik materyalizm içinde geniş anlaşıyor, işçi sınıfının menfaatlerinin savunmasına bağlı bir yönde- millî geleneğe yerleşmiş bir unsur olarak görünüyordu. Genel olarak, demokratik burjuva ihtilâli ile sosyalizm arasında mutlak bir ayrılık olmadığı, bu nisbî devamlılığın sosyalizme doğru fransız yolunu tayin ettiği kabul ediliyordu. Resmî olarak söylenmese de zımnen bu kanaat derindi.

Bu devrede, genel olarak fransız düşüncesi, özel olarak fransız marksist düşüncesi için yeni araştırma alanları açan eserler de yazıldı ve yayınlandı. Yayınlanmayan bazı çalışmalar da yapıldı. Kitaplar, şüphe yok, tamamen hatasız değildi. Genel olarak, dostça bir iyi niyetle sürdürülen eleştirme yazıları hatalarından çok, olumlu taraflarına parmak basıyordu. Bu, marksist olmayanlarla anlayışlı bir diyalog devri oldu.

1948-1949 da olağan üstü bir sertlikle kopuş oldu. Bu, şaşırtıcı bir atmosfer değişimi idi. Bu devreyi yaşamış olanlar, nasıl sabır gösterdiklerini hâlâ kendilerine sorarak şaşarlar.

Burada iki kamp teorisini, o zamanki dünya durumunun değerlendirilmesi ve analizi ile, yargılayacak değiliz. Bununla beraber, politik plânda, en aşırı sonuçlarına kadar itilmiş olduğunu hatırlatabiliriz: Hasım kampa itilen tarafsızlara karşı açılan kampanya - yalnız düşman olarak değil, en kötü düşman olarak düşünülen Yugoslavlara ve Tito'ya karşı sert saldırılar. Böylece konulan politik aksiyom hiç tedbirsizce ideolojik ve kültürel alana aktarıldı. Böyle tanımlanan cayonizm, sırası gelince Fransa'ya eşî görülmemiş bir sertlikle empoze edildi. Durumu açıklama ve aydınlatma bahanesiyle, gerçeğe, cüretli ve bağları koparan bir seri yapmacıklar katıldığı kanısındayız.

Bunun hemen arkasından, her düşüncenin, her eserin, her kültür adamının ya hasımlar ya da partizanlar yanında sınıflandırılmasına kadar gidildi. Mutlak, bu kesip atma, bu sert sınıflandırmaya katı bir mantıkla hakim oldu. Prensip olarak kararlı şekilde «ya hep ya hiç» denildi. Bu kabul edilince, yakın olduğunu söyleyen, ilgi ve diyalogu arayan kimselerin özellikle en tehlikeli, en hasım oldukları sonucuna varıldı: Bunlar en içten pazarlıklı, en iki yüzlü, en moral yıkıcı, en sapdırıcı kimselerdi. Bunlara en sert tenkidi yapmak gerekiyordu.

Hemen arkasından sovyet ilmi ve felsefesi kayıtsız şartsız üstün ilân edildi. Her alanda örnek modeller, prototipler sırasına yükseltildi. Öyle ki, tek değilse de belli başlı iş, taklit etmek, aktarmaktan ibaretti. Çevirici, aktüalitenin polemikleriyle uğraşan püblisistlerle birlikte, üstün bir kişi oldu. Bunlar, lehlerine bir ön yargıdan faydalanırken; araştırmacı, Sovyetler Birliğinde bütün problemlerin çözülmediğini, ya da Sovyetlerinkinden başka problemleri de, düşünen kimse, şüphe ile karşılanıyordu. Stalin, devrimizin başlıca düşünür ve filozofu değil, tek düşünür ve filozofu olarak alkışlandı: ilmin, düşüncenin, felsefenin şefi. Stalin'i yorumlamak, cümlelerinin her birinde bulunan tükenmez zenginlikleri didik didik etmekten başka yapılacak iş yoktu. Önceden var olan bir düşünce muhtevasının formüle edilmesi, ön plâna geçti. «Formülleştirmeler» üzerine endişe verici bir dikkatle eğilindi. Böylece kendisine yeni, canlı, fevkalâde yaratıcı dediği ölçüde gülünç bir bizantinizm ve skolastik yoluna girildi. (Aydınlatıcı tecrübe: tarihte skolastiğin son derece yenilikçi olduğunu söylemesi ve kendini özel-

likle böyle empoze etmesi bir defadan fazla olmuştur.) Buradan Stalinin eserlerinden başka teorik eserler yayınlamak ve incelemek imkânından da şüphe etmeye kadar gidildi. Komünist partisinin tarihçesi, en iyiler, en imanlılar tarafından hemen ezberlenen bir çeşit incil, bir çeşit sakız oldu.

İki kamp teorisi, felsefede ve felsefe tarihinde katılaşma eğilimindeki bir temanın, materyalizm ile idealizm arasındaki zıtlık temasının yeniden ele alınmasına vardı. Geçmişdeki ve zamanımızdaki her düşünüre ve her fikre (idée), materyalist ve idealist etiketi konulabileceği, hattâ konulması gerektiği üzerinde fikir birliğine varıldı. Sert sınıflandırma bütün tarihe yayılıyordu. Örneğin, marksist tarihçinin felsefedeki görevi, Descartes'in bir materyalist olduğunu göstermekti. Ya da meseleyi ters çevirerek, fakat bütünüyle muhafaza ederek-niçin Descartes'in materyalizme ulaşamadığını fakat, idealist bataklıkta çamura bulandığını göstermekti.

Tarihçinin amacı, şuurulu oldukları düşünülen sınıfların kavgalarına bağlı ihtilâfı, iki kampın felsefe alanındaki daima açık ve belirlil ihtilâfını ortaya koymaktı. Felsefe tarihî, bir futbol maçının hikâyesine benzemeliydi: ekipler, iyi oyuncular, sıfıra karşı materyalizmin muazzam sayıda gol-lerle mutlak son zaferi. Hiçbir karanlık, hiçbir geçiş, bilginin kompleks ve çelişik hiçbir gelişimi yok. Felsefî kategori ve kavramların bizzat idealizm arasında hazırlanışı söz konusu değil. Geçmiş, basit, açık, apaçık olan bugünün ışığında tamamen aydınlıktı.

Şüphesiz, idealizm bilinçli bir reaksiyoner yalandan başka bir şey olamazdı da. Ne bilginin ne de toplumun gelişiminde gerçek kökleri vardı. Hiçbir alanda en ufak bir verimliliği olamamıştı. Açıkça sınıf yalanlarından, hâkim sınıfların çıkarlarının korunmasından, marksismin ve proletaryanın bir sis gibi dağıttığı yalanlardan ibaretti.

Birden, felsefenin ve felsefe tarihinin bütünü bu tanımlamalara ve sınıflamalara bağlanıyordu. Felsefe mi? bir sınıf silâhı, geçmişte hâkim sınıfların hizmetinde bir ideoloji. Bir duman perdesi. Bugün olduğu gibi geçmişte de yalnız materyalizmin aydınlatıcı, olumlu bir rolü olabilirdi. Halbuki, materyalizm sadece dünyayı olduğu gibi görmekten ibarettir. Marksın materyalizmiyle, geleneksel felsefe çökmekte, şu halde felsefe kaybolmakta. Felsefenin tarihi, sınıf yalanları ve yanılmalarına irca edildiğine göre, felsefeden ne kalabilirdi? Felsefe şüpheli oluyordu. Hattâ marksistim diyen ya da özellikle marksistim diyen filozof, çekingen problemler koyan, idealist illüzyonları olan ve herşeyden önce ideolojik geçmişe karşı tutkulu bir saygı duyan ve çekingen davranışı diğer marksistler arasına da sokmağa çalışan, tereddütlü bir komünist gibi görölüyordu. Felsefeden ne kalabilirdi? Bilgi teorisi, diyalektik teorisi Stalin'de mükemmel, tamamlanmış olarak bulunuyordu. Filozof, tehlikeli bir ideolog oluyordu. Yeter ki, günlük politik aksiyona, basit bir gazeteci ve propagandacı olarak katıl-sın.

Şu halde, iki kamp teorisi tarihe teşmil edilince, eşi olmıyan ve esef verici sonuçlar doğuruyordu. Heryere mutlak kopukluklar sokuyordu. Marksizme ve marksizmin formasyonuna da. Marksizm, kaynaklarından, menshelerinden, formasyonunun sürecinden koparılıyordu. Hegel? «Tarihin çöp tenekelerine» atılıyordu. Onunla beraber, Fransız sosyalistleri, İngiliz ekonomistleri de. Hegelciliğin, XIX. yüzyıl başında Alman reaksiyonunun felsefesi ve Fransız İhtilâline karşı ideolojik silâh olduğu şeklindeki meşhur tanımı çok iyi biliyoruz. Şu halde, bizzat marksizmin formasyonu için-

de, Marks ve Engels'in hayatında, belirli bir tarih bulmak gerekiyordu: öyle bir tarih ki, bundan önce marksist doktrin olmasın ve bu tarihin hemen ertesi günü doktrin orada hazır bulunsun. Şüphesiz, bu tarih üzerinde tartışmaya başlandı: (bir kısmına göre, Kapital, diğerlerine göre, Manifest, bir başkalarına göre, alman İdeolojisi.) Böylece skolastikler, bizantenler derin tartışmalara daldılar ve bu tezleri çatıştırdılar. Bütün düşüncelerini skolastik ve ukalâ kılan müşterek postülaları olduğunu bile farketmediler. Marksizm-bir G günü ani olarak ortaya çıkıp bir tarih taşıyınca-, bu tarihten önce yazılan ve söylenenler, Marks tarafından da yazılmış ve söylenmiş olsa, «tarihin çöp tenekelerine» düşüyorlardı. Marks'ın gençlik eserlerinin incelenmesinin bu tutumdan ne kadar zarar gördüğü anlaşılabilir. Hegelcilğe bulaşmış olduğundan gençlik eserlerini bir tarafa atanlar, Stalin ve Canov'u, marksizmin mutlak yeniliğini, köklü orijinallliğini göstermiş oldukları için, ögmekten geri kalmıyorlardı.

Nihayet, iki kamp teorisinin aktüaliteye, bugünkü ideolojik mücadeleye, kültür alanına da uygulanması gerekiyordu. Burada, teori, o kadar saçma bir şekil aldı ki, bundan, geriye doğru sözetmekten, bu saçmalık ortaya atıldığı zaman yalnız inatçı bir sükûtle protesto etmiş olmaktan, insan utanç duyar. Fakat, bu geçmişte, saçmalıklara, ya da saçmalıktan da beter fikir ve gerçeklere karşı olanların; devrime, marksizme, kendi kendilerine sadık kalmak isteyenlerin bu sükûtlarıyla ne kadar savaşıldı. Bu sükûtları da iyi görülmüyordu. Eşsiz bir hünerle, şuur yöneticisi rolünde, sükût edenlere kötü şuur (mauvaise conscience) verilmeğe çaba sarfediliyordu. Onların da kendileri hakkında küçük bir çaba göstermeleri, kabul etmeleri, konuşmaları isteniyordu. Sonuçları henüz tükenmemiş bu çirkin devir üzerinden çabuk geçelim. Bu devir, Fransa'da, burjuva ilmine temelden karşıt olarak konulan şu çok meşhur proleter ilmi devresi idi. İlmî ve felsefî alanda hemen hemen tamiri imkânsız zararlara sebep olan teori, proleter denilen ilim, neden ibaretti? Stalin'in, Lyssenko'nun ve sovyet pavlovyenlerinin birkaç tekrarından. Burjuva ilmi ise özellikle Einstein'ı ve relativite teorisini, atom ve nükleer fiziği endeterminizm problemiyle birlikte içine alıyordu. Einstein herhangi bir idealizmden sözettiği, azçok net olarak Mach'ın tilmizi olduğunu söylediği için şüphe bütün fizigine yayılıyordu. Quanta teorisi determinizm meselesini koyduğu için, bu teoriyi bütün olarak suçlamak eğilimi vardı. Banyodaki suyla birlikte çocuk rahatça, çok rahatça atılıyordu. İdeolojiyle ilim arasındaki içsel çelişiklikleri gösterecek yerde, -üst yapı olarak görülen ilim-ideoloji içinde eritiliyordu.

Bu yolda, Stalin'in tepki göstermesini gerektirecek kadar aşırı gidildiğini herkes bilir. Böylece birçok defalar, Stalin kendisinin takındığı ya da tayin ettiği tavırların sonuçları ile mücadele etti. Tabii ki bu, bu sert devrin tarihini ve bilânçosunu basitleştirmez. Proleter ilmi teorisi, teorik araştırma alanını kasıp kavurduktan sonra, bir sabah terkedildi. Anlamını yalnız müritlerin bilebileceği ince cümleler vardı. Bu noktada, bu meş'um teorisinin sonuçlarını ve gereklerini ortaya koyan derinleştirilmiş bir otokritiğe hiçbir zaman gidilmedi. Bu mesele tasviye edilmiş kabul edildi ve eller yıkandı. Maalesef, bu alanda, sihirli fiiller olmaz. Yalnız bir tutumun sonuçları emrivaki haline geldi ve önüne geçilmez şekilde bu sonuçlar devam etti.

(Gelecek Sayı Bitecek)

SAVAŞ OLMADI

Türkçesi : Babür KUZUCU

Max BEER

Bu durumda, Almanya ve İtalya Fransayı ele geçirmeyi denememekte haklı değilmidiler? Reichin çıkarı, savaşı, Batı Cephesindeki askeri güçlere bulaştırmaksızın, Doğuda sürdürmekteydi. İtalyaninki ise, Almanyanın Fransaya saldırısına kadar, Fransanın yarımada kazanabileceği oldukça kolay başarıları engelleyip, ancak, bu saldırının onu yerle bir etmesinden sonra, işe karışmasına dayanıyordu. Ve Fransa rahatça tanımsıyordu bu oyunlar düzenini! O zaman da, bunu yapmasında açık ve zorlayıcı nedenler olduğu ileri sürülüyordu. Herhalde Almanya bir devrimi, kıtlığı, benzin stoklarının, maden damarlarının tükenmesini bekliyordu. Öbür savaşta olduğu gibi birçok çocuğunu özvermemek için, uçak ve tanklarda ordusunu güçlendirecek, ingilizlerle ortak büyük bir orduyu hazır duruma sokmak için gerekli zamanı kazanmaya çalışıyordu. Dantzig sırasında, bir ingiliz-fransız müdahalesini hesaba katmaksızın Polonyaya saldıran Almanyanın, bu iki demokratik güce karşı birden savaşmaya hazır olmadığı ve olasılıkla kendi blöfünün kurbanı olacağı söyleniyordu. Ve gene deniliyordu ki, Polonya zaferinden sonra, başladığı işte, yeter gücünün olmadığını, sonunun yenilgi olduğunu bildiği halde, ister istemez onu tamamlamaya yönelecekti. Kısacası, savaşı, Avrupa çapında büyük bir savaş asıl istememesi gereken Almanyanın kendisiydi. Öyleyse, Fransa açısından en iyi siyasa, en usta strateji olayları çabuklaştırmamak olmaz mıydı? Savaş-Almanyanın saçma sapanlığı yüzünden- olmuyordu! Aman ne iyi! Ne iyi! Öyleyse bırakalım, bunaltı içinde gücü gitgide azalan Almanya dağılıp parçalansın kendi kendine. Göklerde ve denizlerde savaş yapmağı İngiltereye bırakmak, iktisadî ablukayı kurup bu yolla ona yardımcı olmak, gücünü, Maginot hattının, ileri karakollarının kahramanca çatışmalarından, romantik baskınlardan, topçuların etkin düellolarından olduğu kadar sınır savaşından, Fuhrerin sonuna kadar öğrendiği, yapmayı da çok iyi bildiği, kısaca Fransanın yitirdiği bundan önceki zamanlarda, bütün başarısını borçlu olduğu, Hitlerin bu gerçek savaşından da kesinlikle koruduğu, fransız-alman sınır boyuna yığmak gerekti.

Başka anlamlarda da, zaman demokrasilerden yana ve diktatörlüklere karşı işliyordu. Öylese, 1918 de, gücü tükenmiş bir Almanya karşısında, son çatışmanın Bağdaşıklarca (müttefiklerce) kazanılmasını sağlayan duruma benzer bir biçimde, Fransayı kan gölünde yüzdürmeden sonuca varmak için, düşmanın güçsüzlüğünün artmasını beklemekten başka yapılacak bir şey yoktu. 1939 savaşı, 1914 ün bütün derslerinden yararlanacaktı. Son çatışma ilki olacaktı, bu kezinde.

İşte, uzun aylar boyunca, sivil olduğu kadar askeri bütün çevrelerde yürütülen düşünüş yolu buydu. Bir savaş sırasında bilinecek şeyler gözönüne alınınca, bu çevreler, geçmişinde, askeri eylemine diplomatik yapıtından edindiği yöntemleri uygulamaya alışmış bir hükümetin ruh durumunu

açıkça karşılayarak, siyasal ve askerî yöneticilerin kararsız düşüncelerine yöndeş bir yol izliyordu. Getiren nedenleri, öncülük eden siyasal ve stratejik düşünceleri neler olursa olsun, temelde, hükümetin düşüncesi besbeliydi: Fransa, barışta olduğu gibi savaşta da, umduğu bir durumu bekliye bilirdi. Asıl savaşı, mümkün olduğu kadar geciktirmeliydi. Kendini sonuna kadar ihtiyatlı göstermeli, tehlikelerden kaçınmalı, büyük bağdaşığı (müt-tefiki) zamanı ve büyük bilinmez, mucizeyi hesaba katmalıydı.

Umulan bir durumu beklemek ilkesi, zaten, Fransa halkını, en azından, Rusyanın Finlandiyaya saldırısıyla -30 Kasım 1939- Almanyanın Norveç ve Danimarkaya yaptığı akının, böylesine güç bir günde, Fransanın askerî eylemsizliğini belli ettiği güne kadar da bütünüyle hoşnut etmiyordu. Bu ilke, kendini savunabilirdi aslında. Yürekli atılımlardan kaçınarak, önemli siyasal ve iktisadî etmenleri hep gözönüne alarak, Fransız kanını kolluyor gözükerek, ince hesaplara dayanan bir savaş tutumu, tozu duma-na katan saldırılardan ve gözünü budaktan sakınmıyan bir dizi girişimden, kesinlikle, daha etkin olarak görünmüyor muydu? Ama kendini bu hesap ve düşüncelere bırakırken, asıl amacı da bir an gözden kaçırmamak gerekirdi: Zafer. Bu savaş düşman güçleri için bir çürüme olarak ele alınacaksa, askerî edilgenlik, tam karşısında, savaşın bütün alanlarını kapsıyan öz-lü bir fransız etkinliğini gerektirirdi. Eğer Maginot hattı kavramı gerçekten, bir zamandan bu yana, askerî bir eylemden geliyorsa, hiç bir zaman ve hiçbir şey pahasına, Fransanın maneviyat ve siyasa alanındaki döğüş-ken gücünü kösteklememeliydi. Burada, bir eylem çatışması gerekliliği, daha savaşın ilk günlerinde, koyuyordu. kendini ortaya.

Döğüşün gereçlerini derlemek, saldırının amacını biçimlemek, şüphesiz, döğüşmeye karar vermiş bir hükümetin hakkıydı. Böyle bir zamanda askerler açısından bir SAVAŞ DURUMU - Niçin olmasın- Ama o zaman, hemen savaş. Bozgunsuz savaş. Halk için savaş, sonuna kadar savaş. Soluk almadan savaş. Böyle olmasa, kesin bir savaş olamazdı.

10.—

KARANLIK VE SESSİZLİK

Savaşı siyasal ve moral alanda yapmak, Fransa halkına işi sonuna kadargötürmesi için gerekli atılım gücünü vermek ve düşmaninkini kendi ülkesinde yıkmak demekti: Üçüncü Reichla Fransa arasındaki silâhlı çatışmadan daha bir güçle kendini ortaya koyan kafalar savaşı, ne denirse den-sin, iki ülkeselliğin (idéologie) savaşıydı. Bunu daha 1933 de anlamadıkları için, fransız yöneticileri, 1939 yılındaki son saldırının da, bir ölçüde, sorumlusuydular. Şimdi de bu kaynağı, savaşın üstüne döndüğü değeri ve amacını unutmak, gene, hem de çok daha trajik koşullar içinde, düşmanın işini kolaylaştırmak olurdu. Askerî plânlar tek başına bir değer taşıyamazlardı. Bunca yıldır bir yana bırakılmış propaganda, yurt içinde ve yurt dışında propaganda, savaşan Fransanın başlıca uğraşlarından biri olmalıydı.

Ne yazık! Ülke, çok zaman geçmeden, askerî savaşa değil de siyasal ve moral savaşa gömüldüğünü görecekti. İşte bütün erkekler silâh altındaydı. Kesin eyleme çağrılmasalar da, üstlerine düşen görevi yiğitçe yapıyorlardı

ve allahın her günü fransız askerleri yurt hizmetinde yaralanıyor, ölüyorlardı. Ama ülkenin moral güçleri harekete geçmemişti daha. Askerden daha çok sivildi, yeraltı sığınaklarına hapsedilen. Hiç bir düşünce, hiç bir ülkü, Fransa halkına ve diğer uluslara bayrak edilmemişti. Denilebilir ki, Fransız hükümeti savaşsever fransızları harekete geçirmekten ve savaşı genişler görmekten korkuyordu.

Gitgide bir olmaktan çıkan bu savaş ben, çatışmaların başladığı günden Alman ordularının başşehre girmesinden bir gün öncesine kadar Paris'te yaşadım. Kaç kez fransız dostlarımla konuşup, sorunlara özenle eğilmiş her gözlemcinin ortaya atabileceği aşağıdaki konulara değindim: «Ne oluyor böyle?» diye sorardım, «Niçin bu ulus, kendisine cesaret verilmeden, yol gösterilmeden bir başına bırakılıyor? Niçin atılımlarını donduran, çöküşünü uyuşturan bütün bir karanlık içine bırakılıyor? Seyrek radyo konuşmaları dışında Hükümetin halka seslendiği bile yok. Bu savaşın kapsamını halka açıklayabilecek, günlük olayları tam anlamlarıyla ve tarihsel değerleri içinde verebilecek hiçbir sürekli çaba gösterilmedi şimdiye kadar. Tarafsız İsviçre bile generalleri Guisan adına gerçek bir tapını yaratırken, hiç bir askeri şefler halka benimsetilmedi! Bunun gibi dostu ve müttefiki İngiltereyi de Fransa ulusuna yakınlaştırmak için bir çaba gösterilmedi. Oysa halk onu anlamak ve sevmek istiyordu. Zafer için bu vazgeçilmez, içten gelen isteğe karşı gelindi hep! Ve bunlardan daha önemlisi, şimdide, niçin Hitlerin Almanyası, cinayetleri ve doğurduğu korkunç tehlike üstüne bilgi verilmiyor? Niçin ulusun öfkesini, yurdu ve dünyayı kurtarmak yolunda en sonuna kadar gerekli, en donuk ruhlarda yiğit bir çözüm yolunu fışkırtacak bu kutsal öfkeyi uyandırmanın yolu aranmıyor? Fransanın demokrasi inancı, ulusal erdemleri çöştürülüyor! 1914 de mutlakiyetçi Çarlık Rusyasıyla yapılan bir ittifaka rağmen, Fransa ve bütün evren, birey ve ulus özgürlüğü adına, II. Guillome'un şimdiye oranla daha uygar ve liberal Almanyasına karşı ayaklandırılmıştı. Bugün, Fransanın kabuğuna çekilmesinden üzgün, demokrasi ilkesine kendini adanmış diğer halkları yürütecek ve Fransa ulusunu kamçılayacak düşünme, konuşma gücünden yoksun durumda bulunuluyor! Savaştan önce aşağı yukarı aynı ilgisizlikde olan İngiltereye bakın! Bir sürü broşürü, kitapçığı, halkı çöştüracak deyimlerle ve halkın anlayacağı basit bir dille kaleme alıp, bu savaşın anlamını, kaynağını gözönüne sererek, her yerde dağıtıyor. Fransanın yanında İngiltere, yaşaması ve düşüncesiyle doğuşuyor! Öte yanda, Alman hükümetinin giriştiği bunca geniş propaganda çabaları... Bu koşullar içinde Fransanın asla başaramıyacağı bir şey! 3 Eylül'den bu yana, aptalcalığını hiç bir zeki propagandanın karşılamıyacağı kadar dar tutulmuş bir sansür ülkeyi bir hapisane hücrelerine soktu. Dünyanın en zeki, en kuşkucu insanları olan fransızlara okumaları için ne veriliyor? Fransanın savaş istemezliğinin çürütülemez kanıtlarını taşıyan Sarı Kitap var elimizde gerçi. Ama bu kitap, savaşın yapıcısı Hitlerin hiç de gizli kapaklı olmıyan ilkeleri yanında, kendi zaferinin kundakcısı Fransanın durumunu da gün ışığına çıkarıp, savaş anlamadığını, savaşa hazırlanmadığını da tanıtıyor. Ama şaşırtıcı bölük belgeleriyle dolu bu iki yüzlü propaganda organı dışında, yurtiçine ve yurt dışına, halka sesleniyor diye, varlığı için doğuşan bir halka bilgi vermekten çok, bulvar insanların heyecan susuzluğunu giderecek patırtıcı dergiler türünden yayımlar sunuluyor. Bu yazından gayri, sinemalarda gös-

terilen ve haber niteliğinden başka bir değer taşımayan «Günlük olaylar» da sayılmazsa, yayın alanında kala kala, iki Savaş arasında Fransanın yüzkarası olmuş «Büyük Basın» kalıyor. Herzamankinden daha donuk, daha yavan, içsiyasanın pis siyasa tartışmalarıyla dolu bu basının sütunlarından, ülke yöneticilerinin akıllıca ve yöntemli buyrukları yerine, yabancı elçiliklerin daha savaş öncesinden yaratmaya başladıkları bir bozuşmanın kokusu yayılıyor. Ayrıca, büyük tirajlı gazete ve dergileri yakından izliyerek, onları ulusal ve demokratik bir öğretiyle besliyecek, deli zırvası başlıkları denetliyerek Fransada, halk yığınlarına öncülük edecek bir yönetici de yok ya!.. Bunu yapmayı düşünen bile yok hatta. Birbirine benzer olumsuz birkaç yönerge dışında, gazete, dergi satıcıları yığınları avlamakta serbest bırakılıyor. Böylece, savaş öncesi uluslararası büyük sorunlardan habersiz bırakılan Fransa halkı, silâhlı çarpışmaların başlamasından bu yana da, ahınyazısını ve dünya ölçüsündeki görevini belirliyen her türlü aydınlatılmadan yoksun durumda. Böylesine koşullar içinde Hitleri yenmeği nasıl düşünebilirsiniz?..»

Bu biçimde konuştuğum dostlar arasında, hitlerciliğin şiddetli düşmanı, en üstün fransızlar vardı. Ama, kıyısında yaşadıkları uçurumun derinliğini hiçbir zaman göremiyorlardı. Bakanlıkların yapmacık yaşamlarının kargaşasına kapılmış, bazı iç kaygılara rağmen, yönetim işlevine güven besliyorlardı. Uçurumu görmek için resmî saraylardan kopmak, şefleri, işdeşlerini ve karılarını bir yana atmak, Paris yaşamasının karanlığına dalmak, başkentin sokaklarını arşınlayan gönüllülerle, cepheye gitmek için ya çok genç ya da çok yaşlı erkeklerle, günlük kaygıları kadar büyük umutsuzlukları içinde çırpınan kadınlarla konuşmak gerekti. Bu dünyayı her zaman kendine hayran bırakmış halkın, dün, bugün, her zaman, her özveriye (fedakârlığa) razı, ama, günden güne kendini daha bırakılmış hissedenden ve kendisine hakgörülen ilgisizliğin nedenini bir türlü anlayamayan bu yürekli halkın, sınır yığınaklarının ardındaki düşmanı Almanya kadar, içinde yaşadığı yurdu Fransanın da durumunu görmek olanaklarından yoksun bırakılmış halkın yaşamını yaşamak gerekti.

Fransa dramını düşündüğümde, bu günde gözlerimin önünde canlanan, belleğimde böylesine güçle çizilmiş görüntü, Fransa Halkın, savaşın ilk birkaç ayı sonunda, gördüğüm şu görüntüydü :

Saint-Germain de Prés semtinin ıssız ve karanlık, taşra görünümüne art sokaklarından birindeyim. Yemekten önceki ölü saat.. İnsanlar aceleci adımlarla, uçaksavar Savunu yönetmesinin yapma ve boşyere yarattığı sessizlik ve karanlık içinde evlerine dönüyorlar. Bir elektrik malzemesi satıcısının aralık kapısından, hım hım bir spikerin okuduğu «Fransız Ulusal Radyosu»nun haber bülteni duyuluyor. Birdenbire kesiliyor her ses. Herkes dış dünya hakkındaki bilgiyi dağıtan bu bulanık kaynağın önünde duruyor..

Söylenenleri sessizlik içinde dinliyen, yalnızca ayaklarına bakan, geceye bürünmüş yedi, sekiz kişiyiz.. Bu savaştaki bütün fransız askerleri gibi kötü giyinmiş açık fakat kuşkulu yüzlü bir asker, özenli iki eldiven ve bütün modalara uyan şapkasıyla sıska, sevimli yaşlı bir kadın, ince, uzun ve bütün yüzünü yutan derin gözleriyle bir rahip, keskin çizgili, yaşı belirsiz, yakası buruşuk, alışık biçimde bağlanmış kırıvatıyla bir küçük memur, göğüslerini cömertçe gösteren, kolunda filesi, saç başı açık şişman bir ev

kadını, spor ceketli, kasketli çok genç bir adam, melon şapkalı, beyaz, sivri sakallı, papuçları cilâlanmış, temiz giyimli yaşlı bir bay...

Dinliyoruz. Kimse bakmıyor yanındakine. Herkes kendi başına, Fransanın bildirisini dinliyoruz; «Durumda bir değişiklik yok...» Ardından Fransız Hava Güçlerinin son bombardımanlarının haberini duyuyoruz. Sert olmayı deniyen ama gürültü niteliğini aşamayan bir yorum yapıyor. Komünistler arasında yapılan arama-taramayı ve bazı kurucularla birçok işçinin tutuklandığını öğreniyoruz. Büyük bir ingiliz gazetesıyla, küçük bir İsviçre gazetesinden aktarmalar yapıyor. Bu görünüşte bütün ve gerçek, aslında, yapmacık, göz boyama, on dakika içinde önümüze sürülen dar ve uydurma bir dünya.. Herkes tek başına, tek kendine dinliyor.

Ben yanımdakileri gözlüyorum. Ama, onlardan hiçbiri bana bakmıyor. Neler geçiriyorlar içlerinden? Düşüncelerine ihanet etmiyor hiçbiri. Oynak zekâlı, açık yürekli, geveze bu fransızlar işittiklerini kötüye yormak istemiyorlar. Bir yorum, bir onama yada bir küçümseme belirtmiyor davranışları. Vericinin yaydığı haberi dinlemek için neden yarı aralık kapının önünde duruyorlar? Bir bekleyiş, bir umut, bir merâk onları eşiğin önünde mihliyan.. Oysa, hiç şüphe yok ki, hayâl kırıklığına uğramış durumdalar. İçlerini ferahlatacak görkemli, önemli hiçbir haber yok. Yeni sesler, bir melodi aramışlardı.. Bunu hissediyordum. Ama olmamıştı. Yakın, uzak hiçbir şey, hiçbir yayım. «..... dinlediniz.» Hiçbir şey! Kaldırımlarda ayak sesleri başlıyor yeniden. Tek bir kelime söylemeden, hiçbiri diğerine bakmadan, hatâ bir an bile gözlerini yukarı kaldırmadan, hep habersiz birbirlerinden, ruhlarının yapışkan sessizliğinde, evrensel bir karanlıkta kendi kendini yapan ayırtlanmış gölgeler olarak, aynı anda gidiyorlar. Herbiri kendi yoluna..

Fransa, ulusu aydınlatacak, içgücünü uyaracak, ondan yaşamını ve geleceğini bağliayacağı yüce yapıtı kuruşturacak güce sahip, açık görüşlü, zeki ve etkin insanlardan yoksun muydu? Doktorların hatâsıyla ölüp gidecek miydi?

Fransızların yaşamıya bırakıldıkları havanın, önünde eğilmekten başka bir şey yapılamıyacak bir uğursuzluğun sonucu olduğu izlenimi, bende, hiç uyanmadı. İnsanlar, düşünce, yaşantı zenginliği içinde, iyi niyetle dolu olarak vardılar. Ama onlardan yararlanılmıyor, çalışmaya çağırılmıyorlardı. Savaşı istemekle, 1939 yılı 3 Eylülünde istemiye istemiye savaşa katılan Bay Daladier'den önce, daha doğrusu, daha karar kılmamış olan Bay Georges Bonnet'den önce, savaşı istemiş olmakla, bağışlanamıyacak kadar suçluydular. Bunlar, İtalyanlara karşı harekete geçme yanlısı, Hitlerismden daha önceleri de, Çine saldıran Japonyaya karşı Uluslar birliğini göreve çağıran «Antimünihçiler»di. Bütün bu diplomatlar, yazarlar, ileri görüşlü gazeteciler, faşizmlerin ve emperyalizmlerin korkunç tehdidini zamanında anlayıp, duyuran bütün bu insanlar, kısaca, birer «savaşsever»den başka birşey değildiler. Bunlar, Hitlerin canavarlıklarını tanımsamıya yanaşmıyan, Üçüncü Reichin Yahudilere yaptığı zulümlere karşı çıkan yürekli insanlardı. Son olarak da, eğer kendilerine hak tanılsa, yöneticileri ve onların bozguncu yakınlarını suçlamakta yerden göğe haklı fransız yurttaşlarıydılar.

Kesinlikle denebilir ki, «münihçi» siyasaya boğulmuş Bay Georges Bonnet, bütün bu insanlara karşı kıskırtılmıştı. Onu, o sıralar, Alman elçiliğindeki Nazi propaganda şefiyle Fransada yerleşmiş diğer Hitler casusla-

rından gocunmakla haksız yurtseverleri kavuşturmaya ya da, Führere hayran olmamak, Duceyi sevmemekle suçlu görevlileri görevlerinden almayı iteliyen etkenler bilinir zaten. Ama, Fransa Almanyayla savaş durumuna girdikten sonra, bu gerçek yurtseverlerin ödüllенmeleri umulamaz mıydı? Olmadı böyle şey! Birçok antimünihçi gazeteci, Geneviève Tabouis, Pertinax, Kerillis gene, kuşku duyulan insanlar olarak kaldılar. Dediklerine kulak asılmadı. Münihçilerin basındaki yerlerinde kalmalarına, bu yurtseverlere, hem de sert ve hoşgörüsüz bir sansüre rağmen, kalleslikle yüklenmelerine izin verildi. Yüksek mevkilerdeki antimünihçi görevlilere kötü davranıldı. Bir çokları uyduruk nedenlere dayanarak görevlerinden uzaklaştırıldılar.

Bu konuda, herbiri diğerinden daha şaşırtıcı bir sürü örnek verebilirim. Bunların arasında yalnızca, birçok yabancı diplomatın ve gazetecinin de tanık oldukları ikisi üstünde duracağım. Birincisi, orta elçi, Uluslar birliğinin eski Haberleşme Büro başkanı, daha sonra, Pariste, Dışişleri Bakanlığının Basın şefi Bay Pierre Commert'in başına gelendi. Güvenilir bir içgüdüde, Fransa Halkının tepkimeleriyle dışişleri alanında derin bir bilgiyi birleştirmiş, bütün propaganda girdi çıktılarını bilen, Uluslararası işbirliği yönünden İngiltere'deki, Birleşik Devletlerdeki, tarafsız ülkelerdeki, hattâ Almanya'daki diğer fransız diplomatlarından daha yaşantılı, cermen ve anglo-sakson sorunu üstüne, nazi çevreleri ya da antihitlerci göç çevreleri kadar bilgili üstün nitelikte bir diplomasi ustasıydı. Hitler olayı sırasında, yurdunu tehdit eden tehlikenin büyüklüğünü yakından görmüş, hazırlanan saldırıya karşı şeflerini savunma tedbirleri aldirmaya, nazi casuslarının Fransa ve diğer demokratik ülkelerdeki oyunlarının perdesini düşürmeğe çalışmıştı. Fakat her kezinde, yöneticilerin görüş ve anlayış yoksunluğuyla karşı karşıya kalmıştı. Başta, Fransa propagandasına hizmet yolunda, yurdu için canla başla çalışacak bir kadro, bir yöntem, bir program yaratmak ödeviyle Quai d'Orsay'in Basın İşleri şefliğine getirilmişti. Bay Ribbentrop'un Pariste, açıkça söyliyerek yaptığı baskı sonucu bu görevinden alınıp, Bakanlığın başka bir bölümünde etkisiz bir göreve atandı. Bütün yabancı elçi ve gazetecileri şaşırtacak bir biçimde Bay Pierre Commert, karanlık bir büroda, duvarlarda boş dosyalıklar ve masasında yankısız bir telefonla bir kıyıya atıldı. Ziyaretçileri de kedi gibi göz hapsine alındı. Bu sürekli değerbilmezliğin nedenlerinin açıklanmasında da güçlük çekilmedi; antimünihçiydi. 1940 yılı Mayısında, o güne kadar el değdirilmemiş bir sürü sorunu çözmek, Amerika-İngiliz Basını işlerini yönetmek için İstihbarat Bakanlığında görevlendirilen üstün nitelikteki bu insanın başına gelenler için bu neden yeterliydi.

Diğer olay da, uzun yıllar boyunca Uluslar Birliği Genel Sekreter Kabinе şefi, fransız diplomasisinin ve genç kuşağın en değerli kişilerinden biri olan Bay Marcel Hoden'in başından geçeniştir. Münihde vazgeçilen taahhümler işinde olduğu kadar, Pariste işlenen karanlık hatalara karşı da, vargücüyle savaşıarak, bu önemli görevde, yurduna ve Birliğe yararlı olmağa çalıştı, sayısız hizmetlerde bulundu. Bay Pierre Lavalin öfke nesnesi haline geldikten sonra, Bay Georges Bonnet'nin gadrine uğrayıp, 1938 yılı Eylül Anlaşmasından sonra italyan ve alman hükümetlerini hoşnut edemediği gerekçesiyle görevinden alındı. Ona da savaşın büyük bir kısmında, ülke hizmetinde yurtseverliğini ve yaşantısını yararlı bir biçimde ortaya koy-

ması yasak edildi. Çok daha sonraları birinci kerte de göreve çağırılması düşünülenlerin başında o da gelecekti ama, iş işten geçecekti o zamana kadar.

Bu savaş gülünçlüğü içinde, DİRENME yanlısı ve bozguncuların hasmı olmıya izin verilmedi. Böylece, güçlü ve zekice bir savaş tutumuna son kerte yararlı olabilecek kişiler alay konusu edilip tefe konurken, yürekleri kırılırken, bakanlıklar kıraldan fazla kıralcı münihçilerle doldurulmuştu. Mü-balağasızca denebilir ki, Bay Georges Bonnet'nin geç kalmış harekete geçişinden sonra bile, Dışişleri Bakanlığı, üst dereceli bir bozgunculuk okuluydu. İstihbarat Bakanlığı - Savaş başında yalnızca Yüksek İstihbarat Komiserliği - bazı iyi yetişmiş fakat kendilerini ortaya koyamamış kişilerinin varlığına rağmen, hiçbir işe yaramıyordu. Pariste dönüp dolaşan, herkesi korkutan, herkezin maneviyatını kıran haberlerin, gürültülerin çoğu doğrudan doğruya Hükümet çevrelerinden geliyordu. İktidarın çevresini, her kuşkunun etkisinde kalan, yukarıdan gelen her buyruğu, tek kelimesinde duraksamadan uygulayan, şom ağızlı gevezeler topluluğu almıştı. Havadan ve çelişkiler içinde bir dizi insan, Fransanın, bu disiplinli, kahraman, herşeyi anlamağa, herşeye dayanmıya hazır ülkenin alnyazına zar atıyordu.

İnsanca yönetilmekten başka bir dileği olmıyan bu ulusun yolu saptırılıyor, bir bütün içinde bağlanması bunca kolay bu halk, ağır ağır çözülüyordu.

Bertrand Russell

VAROLUŞÇUNUN BUNALIMI

Çev : Türkân Araz

2 lira

Sigmund FREUD

RÜYA YORUM METODU

Çev : Ayşegül Günkut

2 lira

Ataç Kitabevi

«MİLLÎ GÜVENLİK KANUNU» TASARISI ÜSTÜNE

Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Türk Ceza kanununun 141 ve 142 inci maddeleri hakkında, Türkiye İşçi Partisinin açtığı dâvanın kararının beklendiği bugünlerde yeni bir kanun tasarısının hazırlanmakta olduğunu, tasarının 141 - 142 maddelerle aynı hükümleri taşıdığını öğreniyoruz.

Eylem'in bu konuda düzenlediği soruları cevaplayan Prof. Sadun Aren'e, Dr. Çetin Özek'e, Temel Hakları Koruma Derneği, Siyasal Bilgiler Fakültesi Fikir Kulübü, İstanbul Hukuk Fakültesi Fikir Sanat Kulübü başkanlarına teşekkür ederiz.

SORULAR :

1 — Millî Güvenlik Kanunu tasarısının gazetelerde yayımlanmasından sonra, tasarının Anayasaya aykırılığı gerekçesiyle kaldırılacağı söylenen T.C.K. nun 141 inci maddesinin taşıdığı hükümleri içerdiği bilim çevrelerinde söz konusu edilmektedir.

Yeni tasarının da -kanunlaştığı takdirde- Anayasaya aykırı olup olmayacağı hakkında düşünceniz nedir?

2 — «Cebir saiki kanunda yer almazsa demokrasi yıkılır. Ferdin fikir hürriyeti çiğnenir. Ve 141. maddeye girmeyecek sosyal bir fikir tahayyül etmek dahi mümkün olmaz. Cebir saiki unsur sayılmazsa herhangi bir hükümet elinde bu madde müthiş silâh olur.»

Eski Yargıtay başkanlarından Halil Özyörük, bu sözleri D.P. iktidarını uyarmak amacı ile söylemiştir.

Millî Güvenlik kanunu tasarısında **cebiri saiki** yer almaktadır. Bu konuda düşünceniz nedir?

Prof. SADUN AREN

Toplumlar, yaşayabilmek , yani çağdaş uygarlık düzeyine erişebilmek veburadaki yerlerini muhafaza edebilmek için memleket ve Dünya koşullarındaki değişikliklere uymak zorundadırlar. Bu zorunluluk, toplumun temel yapısında değişiklikler de yapılmasını gerektirir. Demek oluyor ki, toplumların içinde bulundukları koşullara göre değişimleri, yaşayabilmelerini sağlayan temel mekanizma ve kuraldır.

Açıktır ki, toplumsal değişme, ancak, değişme zorunluğunu belirten fikirlerin propaganda yoluyla yayılmaları ve değişikliği fiilen gerçekleştirecek siyasi örgütlerin kurulmalarıyla mümkün olur. Halbuki, 141 ve 142 nci maddeler bu fiilleri yasaklamaktadır.

O halde bu maddeler memleketimizin çevre koşullarına uyarak değişmesine ve hayatîyetini devam ettirmesine engel olmaktadır. Bu niteliklerinden ötürüdür ki, milli yararımıza ve bu sebepten ötürü de Anayasamıza aykırıdırlar.

Fakat elbette ki, düzenli bir toplumda, değişme ve gelişmenin de dü-

zenli olması lâzımdır. Düzeni bozan şey (cebir) unsurudur. Bu sebepten, 141 ve 142 nci maddelerle, toplumsal değişimin (cebir) le önlenmesi, ancak, bu değişikliği yapmak isteyenlerin de (cebir) kullanmaları halinde haklı ve meşru olabilir. Bugünkü haliyle adı geçen maddeler, değişme isteyen kimseleri (cebir) kullanmaya iten bir etki yapmakta, böyle bir ortam hazırlamaktadır. Bu sebeplerden dolayı, 141 ve 142 inci maddelerle yaratılmış olan suçların (cebir) unsurunu ihtiva edecek şekilde tadili asgari bir şarttır.

Asgari diyorum çünkü, daha uygun ve mantıklı olan hareket bu maddelerin toptan kaldırılmasıdır. Çünkü bu takdirde kişilerin cebir kullanma ihtimallerini arttıran en önemli sebep ortadan kalkmış olur. Buna rağmen toplumu hâlâ zor kullanarak değiştirmek isteyenler - ki, o zaman sayıları ihmal edilecek kadar azalmış olacaktır - çıkabilir. Bunları da Ceza Kanununun adam öldürmeyi, silâh taşımayı, insanları suça teşvik etmeyi ve benzeri cebir fiillerini önleyen maddeleri ile yakalamak ve cezalandırmak mümkündür. Yani özel hükümlere ihtiyaç yoktur.

Dr. ÇETİN ÖZEK

1 — Millî Güvenlik Kanunu tasarısının kesin olarak hükümlerini bilmemekteyim. Bununla beraber ortada dolaşan söylentilere göre, çıkartılacak kanunda 141. ve 142. maddeler, çok daha sert bir şekilde düzenlenmekteymiş. Tabiatıyla ki, kanun tasarısının tüm metnini görmeden kesin bir söz söyleyebilmek müşkildir. Buna rağmen, konu, söylentilere uygun bir şekilde düzenlenmekte ise, Anayasaya kesin olarak aykırı yapı taşıyacağı inancındayım.

Hazırlanan maddenin Anayasaya aykırı olacağı konusundaki inancımı belirtirken, şu noktaya da dokunmak isterim. Millî Güvenlik Kanununun sadece gerici akımlara karşı hazırlanacağı söylenmekte idi. Şimdi, sosyal görüşleri önleyecek hükümlerin de kanunda yer alacağı belirtilmektedir. Bu doğrudan doğruya, gerici akımları kesin bir şekilde cezalandırmaktan çekinmenin, gericiliği cezalandırırken, diğer ilerici görüşleri de önleyerek, gericiyle taviz vermenin ifadesidir inancındayım.

2 — Demokratik bir düzende, demokratik usullerle çalışan bir siyasi bütünün veya düşüncenin engellenmesi akıl alır bir davranış değildir. Bilindiği gibi, halen yürürlükte bulunan Türk Ceza Kanunun 141. ve 142. maddeleri, 25 kasım tarihli, «Provvedimenti per la difesa dello Stato» Faşist İtalyan sistemini korumak için hazırlanmış bulunan bir metinde yer almış ve sonra 1930 İtalyan Rocco Ceza Kanununun 270. ve 272. maddelerinde gözükmüş ve buradan da Ceza Kanunumuza geçmiştir. Üzülerek belirtmek gerekir ki, faşist İtalyan Kanunlarında dahi, suçun cezalandırılabilmesi için, cebir unsurunun varlığı aranmıştır. Bugün dahi, İtalyada aynı hükümler var olduğu halde, siyasi hayatta bütün solcu partiler fonksiyon görebilmekte ve düşüncelerini açıklayabilmektedirler. Demokratik usullerle çalışan bu partilerin cezalandırılması gerektiğini, İtalyan Faşist partisi olan MSI dahi ileri sürmemektedir. Cebir unsuru bulunmadan sözü

geçen fiilleri cezalandıran tek kanun, Franko İspanyasında yürürlükte bulunmaktadır. Toplum gelişimimiz için Franko İspanyasını örnek olarak alıyorsak, bir sorun yok. Ama, demokratik, gelişimci, özgür bir ülke olduğumuzu ileri sürüyorsak, bu nitelikleri taşıyan ülkelerde böyle kanunların yeri yoktur. Millî Güvenlik Kanunu çıktığı takdirde en başta yürürlükteki Anayasamızı hazırlayanları suçlamak, hükümlemek gerekecektir. Çünkü böyle bir metnin var olacağı bir ülkede, sosyal adaletten, grevden, işçi haklarından söz etmek dahi rahatca maddenin hükümlerine girebilecektir.

Hukuk tarihinden ve biliminden öğrendiğimiz, Roma Hukukundan bu yana, Devlet Alehinde suçların ve düşünceye dayanan suçların ortaya çıkabilmesi için, fiilin cebir unsurunun bulunması şart kılınmıştır. Cebre dayanmayan fiiller daima fikir olarak kabul edilmiş ve cezalandırılmamıştır. Fiilin cebre dayanması halinde de, cezalandırılan yine fiil olmamış fakat cebrin kendisi, amme düzenini ve güvenliği sarstığı için cezalandırılmıştır. Bu gerçeği, Faşist doktrincilerden ve İtalyan Faşist Krallığının Adalet Bakanlarından, hukukçu, De Marsico dahi 1927 yılında Baride verdiği, *I delitti contro lo Stato nella eviluzione del diritto pubblico* isimli konferansda da belirtmiştir. Hazırlanan Millî Güvenlik Kanunu ise, bu gerçeklerden, yani, bilimden uzak, bir faşistten dahi geri kafalı insanların eseridir.

Hazırlanan kanunun, Türkiyenin düşünce gelişimini engelleyecek, özgür düşünceye kan kusturacak, ortaçağ karanlığını yurda getirecek bir nitelik taşıdığı inancındayım.

Dr. MEHMEDCAN KÖKSAL

Temel Hakları Yaşatma Derneği Başkanı

Millî Güvenlik Kanunu (şimdilik tasarısı) taşıdığı anlam ile bugün gözlerimizin önüne geniş bir tartışma alanı açmıştır. Hattâ bir bakıma bu alan çeşitli ve değişik biçimler altında nice zamandır böylesine ortada idi. Gerçekte dikkati çeken, bir süreler öncesinin davranışlarının bugün bile, Türk siyasal çevre ve kişilerde kendisine (olumsuz yönde) temsilci bulabilmesidir. Toplumumuzdaki evrimli eylemler karşısında, bu çevrelerden gelen tepki nitelikli bu dürtülere şaşmamak da gerekir, kanısındayım. Ancak bu tepki bir bakıma da aydın, bilgin, uzman kişileri özgürlük konusunda artık daha açık bir çabaya da uyarış ve çağırış nedeni olmak gerekir. Belli bir toplumsal yandan gelen bu baskı öngörülerini, öncelikle anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklere tümü ile aykırı bir durum yaratmaktadır. Hukuka bağlı bir devlet uygulamasını öngören bir Anayasa düzeninde, Devrimin hemen 4. yılında bunların yapılmak istenmesi, hattâ bu arada önceki dağınık ve kısıtlayıcı cezalandırma hükümlerinin bir araya getirilmesi, gerçekte davranışın kişisel sahiplerini kamu oyuna tanıtmayı gerektirir. Gereksiz tasarı elimizde olmadığı için de dolaylarında yapılan açıklamalardan bu kimseleri esasen tanımış bulunuyoruz.

Halkın toplumsal ereklerin (hedeflerin) bilincine varması elbetteki bir takım kimselerin nerede olursa olsun rahatını kaçırmıştır. Buna, bugün

YETMİŞİKİ

Türk toplumunda her adım başında rastlıyoruz. Belli bir Anayasanın tepki niteliği ile karşısında bulunmak amacı taşıyarak hazırlandığı bir toplumda, gerçekte acı olan, bu tepkilerin yasama meclislerinde bile kendisine ortaklar kazandırabilmesidir. Yıllar-yılı sözü edilen, eleştirileri yapılan anti-demokratik kanunları temizleme işlemi, resmî çevrelerden artık bir özlem olarak toplumun içine nasıl olur da tersyüz edilip gönderilebilir? Bu, özellikle maddelerde öngörülen bir cebir ve tahakkümü, bizzat kendisi yaratmak durumu olmayacak mıdır? Bunun üzerinde durmak gerek. Nasıl durulması ki.. böyle bir kısıtlama, özgürlükler çabasının ortasında bir leke gibi büyümek niteliğine sahiptir.

Kamuoyuna, kamutaya girdikten sonra bir saptırma yaptırılamaz. Hele toplumun yaşantısı ve gelecekler üzerinde beslediği umutlara böylesine bir balta sallamak, demokratik bir düzende gerçekleştirilmesi asla geçerli değildir. Temel haklar ve özgürlükler çiğnenerek genişletilen ve yenileri eklenen ceza hükümleri ile toplumun üzerine bir bağ atmak, o toplumda gittikçe genişliyen çok geniş etkiler yaratır. Genel faydanın bulanık formülüne, kasıtlı bir takım araçlarla, özel fayda'yı sokmak en yalın deyiimi ile ileriye görmemek ya da onu kendi elleriyle örtmek demektir.

ALPER AKTAN

SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

FİKİR KULÜBÜ BAŞKANI

İki yıl önce kulübümüz tarafından yayınlanan bir bildiride, yönetimi elinde bulunduran sınıfların hoş görürlüklerinin bir gün biteceğini, bu sınıfların korkunç sayılabilecek uygulamalara girişebileceklerini belirtmiştik. Geçen günler ve olaylar savımızı doğrulama yolundadır.

Gizli tutulduğu için, Millî Güvenlik Kanunu tasarısını ayrıntılarına kadar incelemek mümkün olmadı. Gazete ve dergilerde çıkan haber ve yorumlar, tasarının, T.C. Kanunu 141. md. nin yerini alacağını, yürürlükte bulunan ilgili kanunların birleştirilmesi yoluna gidildiğini, tasarıda zor unsurunun yokluğunu ortaya koymuştur. Ayrıca hazırlayıcıların niteliği üzerinde de durulmaktadır.

Ortaya çıkan unsurları ile yeni tasarı, Ceza kanunumuzun 141. md. si- nin Anayasaya aykırılık yönlerini taşımaktadır. Kısaca tasarı, anayasamızın ikinci kısmı olan «Temel Haklar ve Ödevler» bölümünde belirtilen ödev ve özgürlüklere, temel hakların korunması ile ilgili maddelere, anayasamızdaki «eşitlik» kavramına aykırı bir tutumla hazırlanmıştır. Ayrıca 141. maddedeki, anayasanın «düşünce» «bilim ve sanat» örgütlerine aykırılık, «Millî Güvenlik Kanunu» tasarısında yer almaktadır.

«Zor unsurunun» tasarıda yer almaması, yönetici sınıfların geniş serbesti elde etme yolunda olduklarını gösterir. Bu sınıflar halkın geçirdiği evrim karşısında savunma durumuna geçmişlerdir ve gerilemektedirler. «Zor unsurunun» olmaması başka türlü açıklanamaz. Bu tasarı, ülkemizde demokrasi adına oynanan oyunların sonuncusudur.

YETMİŞÜÇ

Yapılacak şey ilerici örgütlerin bu çevrelerle toptan bir uğraşa girmelerini sağlamaktır. Bu kanunların çıkması önlenmelidir.

Halkın, kendisine oynanan oyunları anlayacağı günler yakındır.

ZİYA AKÇAPAR

İst. Hukuk Fakültesi Fikir, Sanat Kulübü Başkanı

I — Kanunlaşması için yakında meclise sunulacak olan «Millî Güvenlik Kanunu» tasarısının, gazetelerde çıkan bölümü dışında hiçbir bilgiye sahip değiliz. Tasarının tümünü ele geçirmek için gösterdiğimiz çabaların boşa gitmesi bir yana, bu ilgimiz de pek iyiye yorulmadı nedense. Anlaşıyor ki ilgililer, bu kerte önemle ve gizlilik içersinde üzerinde durdukları bu işte, bizlere tatlı sürprizler hazırlamaktadırlar.

Adı geçen kanun'un gerekçesi, «Anayasa rejimine aykırı durumları ortadan kaldırılmak, Anayasanın koyduğu temel nizamların ihlâlini önlemek...» tir. Bu gerekçeyi okuduğunda insan ister istemez bir ümide kapılıyor. Sonunda politikacının aklı başına geldi. Anayasamızın koyduğu temel ilkeler artık gerçekleştirilecek. Sosyal adalet, kurulacak, vurguncular, karaborsacılar, kökü dışarda uluslararası kapitalizm uşakları bundan böyle yoksul halkımızı dilediğince sömüremiyecek, onlara da insanlık onuruna yaraşır bir yaşama düzeni sağlanacak artık...

Toprak reformu gerçekleştirilecek, 20 milyon küsur köylü vatandaş tutsaklıktan kurtulacak, kendi toprağında kendi mutluluğu için çalışacak.

Vergi reformu yapılacak, cebime giren 700 liranın 165 lirasını devlete geri verirken, devlet kredileriyle milyonlar vurup beş kuruş vergi vermeyen erdemli büyüklerimizin de devlet giderlerine katılması sağlanacak.

Bundan böyle hiç kimseye düzmece raporlar, düzmece nedenlerle orta çağ kalıntısı işkenceler yapılmıyacak, düşünce özgürlüğü, basın özgürlüğü kâğıt üzerinde birer formül olmaktan kurtarılacak, bunca yıldır büyüklerimizimizin parlak törenlerde adını ettiği, bizim bunca tehlikelere karşın savaşını yürüttüğümüz demokratik düzen sonunda gerçekleştiriliyor.

Vatan toprakları saldırgan ülkelere kiralanmaktan yurttaşlarımızın hayatı saldırgan ülkelerin insaflarına bırakılmaktan, Büyük Atanın emaneti emperyalist ülkelerin peyki olmaktan kurtuluyor. Artık biz de kendi kadere hükmeden bir ülkeyiz. Artık çoktandır yitirdiğimiz eski onurumuza yeniden kavuşacağız.

İçimiz kıvançla dolu olarak tasarının birinci maddesine geçiyoruz. Birden umutlarımız birer birer yıkılıyor ve akıllandıklarını sandığımız politikacının alışagelmış oyunuyla Anayasaya aykırılığı belirlenmiş ve yakında kaldırılacağı sanılan Faşist İtaya'nın 141 ve 142. maddelerinin yerini daha ağır hükümlerle doldurmak için şimdiden alınmış bir tedbirle karşılaşıyorsunuz. Bugüne değin çiğneye çiğneye sakıza çevirdikleri yetmiyormuş gibi, bir de kalkmış Anayasanın koyduğu temel nizamların ihlâlini

önlemekten bahsediyorlar. Anayasanın koyduğu temel nizamları önce yerleştiren ondan sonra ihlâlini önlemek şerefini Türk aydını, Türk Gençliği, Türk ordusu size bırakmıyacaktır.

Burada oynanmakta olan oyun şudur: 27 Mayıs Devrimimizden sonra Türkiye hızlı bir sosyal uyanış içerisinde. Bu uyanışın kendilerinin sonu olacağını bilen ve kendilerine mutlu azınlık dediğimiz, çıkarıcı, sömürücü, ulusunun mutluluğu yerine kendi öz çıkarlarından öteye bir şey düşünemiyen kökü dışarda sapık ideoloji sahibi kişiler, yordakçıları ve çeşitli ulusal kurumlarımıza sızmış satın alınmış sözcüleridir. Elbette ki bunlar anayasa düzenini koruyoruz diye, anayasanın bırakın ruhunu, «Başlangıç» bölümünde ve «Temel Haklar ve Ödevler» başlıklı ikinci kısmındaki ilkeleri çiğnemekten kaçınmıyacaklardır. Yalnız unutmamalıyız ki bu topraklarda HER ŞEYE RAĞMEN NAMUSLU VE ŞEREFLİ YARGIÇLAR DA VARDIR VE ONLAR BU OYUNA, BU GÜNE DEĞİN OLDUĞU GİBİ BUNDAN BÖYLE DE KATILMIYACAKLARDIR.»

II— Kanun tasarısında CEBİR unsuru bulunmaması, kanunun uygulama alanını genişletmek için başvurulmuş bir tedbirdir. Böylelikle hoşlarına gitmiyecek en masum bir davranışı bile mahkûm etmek olanağına kavuşacaklardır. Böyle bir durumda ise, demokrasinin adını bile söylemek, hukukçu deyimiyle, abesle iştigâldir.

27 Mayıs öncesi devrinin ünlü tahkikat komisyonuna taş çıkartacak nitelikte görülen ve Hükümet üyelerini bile komünist olmakla suçlandırmaya kadar gidebilen mizah konusu aşırı cereyanlar ve Komünizmle Mücadele Komisyonunun aracılığı ile hazırlattırıldığını sandığımız tasarı hakkında sayın B.M.M. üyelerini uyarmak isteriz ve onlara deriz ki :
«EFENDİLER,

TARİH BASKI METODLARI İLE MEMLEKET İDARE ETMEĞE YELTENEN TALİHSİZ POLİTİKACILARIN, KENDİ KURDUKLARI BASKI ÇARKLARININ ALTINDA NASIL EZİLDİKLERİNİN ÖRNEKLERİYLE DOLUDUR VE TARİH İBRET ALMAK İÇİNDİR.»

Sosyal Adalet

Aylık siyasi fikir dergisi

Kasım 1964 ATATÜRK ÖZEL sayısı çıktı
Fiatı 2.50 T.L Yıllık abone 24.00 T.L Aitü aylık 12.00 T.L

.....
Tanınmış İngiliz sosyalisti M. DOBB'dan çeviri
AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER VE İKTİSADİ KALKINMA
(3 lira)

Kasım ayında çıkıyor.
Haberleşme adresi P.K. 193 Yenışehir ANKARA

TÜRK EDEBİYATÇILAR BİRLİĞİ YARGILANIYOR

Ünlü Fransız düşünürü Babeuf'un yazılarından derlenerek Sabahattin Eyüboğlu ile Vedat Günyol tarafından dilimize çevrilen Devrim Yazıları adlı kitabın kovuşturulmaya uğratılması üzerine T.E.B. yöneticileri bu olayı protesto amacı ile 31 Ekim Cumartesi günü tek tek Taksim'deki Atatürk anıtına ellerindeki çiçek ve dövizleri bırakarak saygı duruşunda bulunmak istemişlerdir.

T.E.B. Yöneticilerinin bu isteğine engel olan hazır kuvvet ekipleri yalnızca Birlik II. Başkanı Yaşar Kemal'in anıta çiçek koymasına izin vermişlerdir.

I Kasım Pazar sabahı C. Savcılığının isteği üzerine Yaşar Kemal, Melih Cevdet Anday, Şükran Kurdakul, Arif Damarla birlikte Memet Fuat, Vedat Günyol, Orhan Arsal, Edip Cansever, Demir Özlü gibi tanınmış düşün adamları emniyet müdürlüğüne götürülmüş, haklarında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanuna aykırı davranıştan ötürü kovuşturma açılmıştır.

İstanbul 5. Asliye Ceza Mahkemesinde aynı gün sorgusu yapılan T.E.B. II. Başkanı Yaşar Kemal şunları söylemiştir :

«Yüz yetmiş yıldır ilk olaraktır ki, bütün dünya dillerine çevrilmiş, çağdaş demokrasinin kurucularından birisi olan büyük düşünür Babeuf memleketimizde kovuşturmaya uğruyor, ve kitabı toplattırılıyor. Babeuf'un bir memlekette toplattırılması suçtur. Çünkü bu bir demokrasi aleyhtarlığıdır. Kovuşturmaya uğratılması da daha büyük suçtur. Bir memleketin insanlarını küçük düşürücü, gerçekten inanılmaz bir olaydır. Buraya karşınıza biz değil, memleketimizi Babeuf gibi bir düşünürü yasaklayacak bir memleket yapmak istiyecek kadar küçültenler getirilmeliydi.»

Melih Cevdet Anday da, Türk Edebiyatçılar Birliğinin bir gösteri yürüyüşü amacı ile saygı duruşu yapmak arasındaki farkı belirttikten sonra şöyle demiştir: «18. Yüzyıl devrim yazarlarından Babeuf'un eserinin Türkiye'de yasaklanması Türk milletine ve düşünce özgürlüğüne indirilen darbelerin en büyüğüdür.»

Demir Özlü de, Babeuf hakkında kovuşturma açılması zihniyetini bu mahkeme huzurunda da protesto ediyorum dedikten sonra «Faşist İtalya'dan alınan ceza kanunundaki 141 ve 142 inci maddeyi uygulayanlar, krala ve aristokrasiye karşı gelen Babeuf gibi bir düşünürün eserini yasaklamakla fikir özgürlüğüne en büyük darbeyi vurmaktadırlar.» diyerek amaçlarının gösteri yürüyüşü olmadığını belirtmiştir.

Türk edebiyat tarihinde ilk defadır ki bir edebiyatçı topluluğu hakkında kovuşturma açılmış bulunmaktadır.

ÖZEL OKULLARIN MÜDAFAASI VE SORUMLULUĞU

Fay Kirby

Bir müddet önce Bay Ahmet Emin Yalman bir gazetede Türkiyedeki yabancı okulların gönüllü savcılığını yaparken bir yandan iki çok önemli noktayı parmağına bastı. Daha sonra Millî Eğitim Bakanı Dr. İ. Öktem, yine yabancı okullar konusuna değinerek biraz hafif cepheden de olsa Yalman'a, onun gibi düşünenlere, ve onların altmış senedenberi kandırdıklarına gerekli cevabı verdi. Fakat ne Ahmet Emin ne de Sayın Öktem, hattâ ne ehliyetli bir eğitimci, bir sorumlu idareci, bir gazeteci, veya bir millî temsilci millet önünde şimdi Meclis'te olan Özel öğretim kurumları kanun tasarısını açıklamadı ve mahiyeti ile manasını değerlendiremediler. Bu tasarının değerlendirilmesinin ne kadar lüzumlu olduğunu Yalman'ın ve Öktem'in sözlerini daha iyi anlamak maksadile tasarıyı ele aldıktan sonra anladım. Herşeyden önce sandığımdan fazla Türk maarifi ile Cumhuriyet hayatının bir dönüm noktasına geldiğini ve tasarıyı elde ettikten sonra bu noktanın ne kadar nazik olduğunu görebildim. Türkiyede bulunduğum sırada kanun Mecliste olduğuna göre medenî cesaret ve meslekî haysiyet bakımından meselenin köklerini herkesin anlayabileceği şekilde arzetmek istiyorum. Başka bir zaman 1333 tarihinden kalma «Mekâtibi hususiye talimatnamesi'nin Cumhuriyetin ana prensiplerine uygun bir şekilde nasıl yenileşebileceğini, hem ilmi hem de teknik alanda tartışmayı ayrıca bir vazife sayarım.

1

«Yabancı dil bilgisine düşmanlık» başlığı altındaki yazısında Yalman birçok ana babanın, hattâ birçok öğretmeninin temsilcisi olarak resmî okullardaki yabancı dil öğretiminin yetersizliğini sebep göstererek yabancı okulların sayıları ve selâhiyetlerinin genişletilmesinin savunmasını yapıyor. Yalman'ın tekliflerinden fikrin ne kadar sakat olduğunu kolayca anlayabiliriz. Yazar resmî okullarda dil öğretiminin niçin istenilen sonuçları vermediğini ve nasıl islâh edilebileceğini değerlendirmiyor. Makalenin bütününden resmî okullara gideceklerin yabancı dil bilgisinden mahrum kalmasını kabul ettiğini ve bu memlekette binlerce yabancı okul açmak mümkün olmayacağından, ancak yabancı okullara gidenlerin yabancı dil edinmeleri imtiyazını tabii bir şeymiş gibi gördüğü sorusunu sorabiliriz kendisinden. Eğer söylediği gibi yüz senedenberi yabancı dil bilgisine hâkim ve millete faideli olan binlerce kimse kazandırmışsa nasıl oluyor da resmî okullarda bu yoksulluk vardır? Kendisi sualimize gerekli cevabı veriyor sanırız. Yabancı ile yabancı dilde öğretim yapan okullar bir hayli tüccar, mühendis, ve politikacı yetiştirmiş, fakat ya hiç veya pek az kılavuz eğitmen ile fikir adamı yetiştirebilmiştir.

Unutmamalı ki Amerikan Kolejlerinin en meşhur önderi Halide Edip

YETMİŞYEDİ

ile Alman mektebinin meşhur mezunlarından biri olan Yalman'ın kendisi birinci dünya harbinden sonra Türk Milletini Amerikan koltuğu altına sokmak, yani Manda yapmak istemişler ve bu hususta Atatürk ile çarpışmışlardır. Robert Kollejin Balkan Savaşı sırasında faal halde bir milliyetçi Bulgar karargâhı olduğunu bilerek veya bilmiyerek örtbas etmeğe uğraşmışlardı. Yalman hâlen, yani 52 sene sonra (ecnebî dil bilgisine düşmanlık) sözlerle 1912 de Robert Kollejin kapatılması teşebbüsünün sırf (müfrit tekelci zihniyetinden geldiğini) göstermeye çalışıyor, ve 1912 ile bugün arasındaki benzerliği değil de kendine göre bir benzetme yapmağa uğraşiyor.

Öbür taraftan eğer yabancı okulların masraflarına katlanabilecek çok sayıda vatandaş varsa demek oluyor ki Türkiye'de millî eğitimi islâh ile genişletmek için hali hazırda bir millî eğitim finansman potansiyeli vardır. Nasıl oluyor da millî hâkimiyetin temsilcisi olan Millî Eğitim Bakanlığı bu eğitim finansmanını rasyonel yollara sokma fikri ile uğraşmayıp «tüccar» okullara ve Hintleştirilme andlaşmalarına hizmette bulunuyorlar?

2

Kanun tasarısını okumadan önce Atatürkçülük ana hatlarından şaşmış olarak Yalman tek başına kalmış sanıyorduk. Kendisi resmi okulların bir an önce kuvvetlenmesi yerine, orta halli yani memur ve pek zeki olan köy çocuklarının çoğalacak özel okullarda daha geniş çapta bursların verilmesi teklifinde bulunuyor. Yanılmıyorsak halkçılık ile Cumhuriyet ana prensipleri, hattâ anayasanın esasları Devlete herkesin haysiyetini korumak, herkesin çağdaş eğitim hakları ile ihtiyaçlarını temini ödevini veriyor. Devlet tarafından verilen veya verilecek olan talebe bursları bu prensiplere aykırı değildir. Memleketin iktisadî, coğrafi ve sosyolojik yapısına bakarak eğitim için Devletin himayesinin zarureti çok iyi anlaşılır. Hattâ köy enstitülerindeki gibi normalin üstünde yardım ve koruma ihtiyaçlarını meydana çıkarır. Fakat burs veren bir yabancı veyahut özel müessese olursa iş değişir. Bu değişmeler çoktan Avrupa, İngiltere ve Amerika'da denenmiştir ve aslında daha 160 sene önce bu memleketlerin maarifi bu haysiyet kırıcı tarafları önlemeye çalışmıştır. Yani korucu haklar olduğu halde tek bir öğrenci niçin fukara dilencisi yoluna saptırılmaktadır?

Tasarıdan anlaşılıyor ki Yalman tek başına değil! Tasarı gerekçesinin 3. maddesine bakınız :

«3. Memleketin ekonomik alanda olduğu gibi eğitim ve kültür bakımından kalkınma hamlelerine de özel sektörün geniş ölçüde katılmasını sağlamak zaruretinde olduğumuz Kalkınma Plânında açık ifadesini bulmuştur. Bu yolda özel sektör için en önemli konulardan biri şüphesiz özel öğretim kurumları açmaktır...»

Her sahada resmî ile özel müesseselerin iş birliği ve derdleri paylaşma düşünülebilir, fakat tasarıya göre daha çok bahis konusu olan (ana okulunun yüksek dereceli okullara kadar) Millî Eğitim Bakanlığı ile bir iş bölümü katiyen düşünülemez. Halen mevcut olan (Tevhidi tedrisat) kanunu bunu kati şekilde yasaklar. Türk Cumhuriyetinin anayasasının çağdaş bir belge olduğu düşünülürse çağın eğitim felsefelerinin istediği, hattâ emrettiği genel eğitim seviyeleri Millî Eğitim Bakanlığının kendine ait ağır problemleri tesadüfen ve kişisel teşebbüslere bırakılmasına müsaade et-

mez. Daha rahatça bir hal çaresi olduğu halde ne Bakan ne de Bakanlıkça hiç bir kimse halka ilk rehberliğinden yaratman seviyesine kadar eğitici sorumluluğundan çekilemez. Anlaşıyor ki tasarıyı sunanlar ve Bakanlıkça kabul edenler bu sorumluluktan çekilmeye kolaylık gösterilmesini istemişlerdir. Demek ki geçici ve birçok taraflarından yetersiz görülen Kalkınma Planı kanun taraftarlarının gözünde hem mevcut olan anayasının hem de Atatürk'ün inkılâbının üstünde tutulmaktadır.

3

Bay Ferit Alpiskender kanun teklifini müdafaa ve etkilemek maksadile Amerika'dan misaller veriyor. Diyor ki «1961 yılında yapılan son sayımına göre Amerika'nın 50 eyaletinde 91.863 resmî ilkokul ve 13.574 hususî ilkokul; yine aynı istatistiklere göre 25.084 resmî ilkokul ve lise buna mukabil 4.061 hususî ortaokul ve lise tesbit olunmuştur. Bizde ise resmî okulların sayısı tümü birden 26.979 dur. Bunların 26.240 ilkokullar, ve 739 orta ve lise. Bunların karşısında hususî ana ve ilkokul sayısı Türk hususî okulu olarak 95, ecnebi ana ve ilkokulu sayısı 24 ve azınlık okulları olarak ana ve ilkokulları sayısı 119, cem'an 238 dir...»

Demek istiyor ki her sahada olduğu gibi biz özel okullar açmakta Amerikalılardan geri kalıyoruz. Bunun bilhassa eğitim felsefesi sahasında bir hakaret kokusu taşıdığını bir tarafa bırakarak Sayın Vekil Alpiskender'in aldığı ve verdiği bilgilerin değerlendirilmesine geçelim.

Amerika'daki özel okulların fazla oluşu çok eskiden kalma bir gelenek ve Amerika'da tam manasiyle bir laiklik havası olmadığının bir ifadesidir. Şöyle ki, Türkiye'de özel orta ve yüksek dereceli okullarıyla kıyas edilebilecek Amerikan özel okullarının çoğu vaktile İngiliz sömürge idaresi altında kalan eski 13 kolonide (eyalette) bulunuyor. 1800 den itibaren başlayan Amerikan umumî maarifi bu müesseselerin ve hayranlıkların ve gerçeklerin aleyhindedir. Fakat nasıl Robert Kolleji yerleşip kalmış ve yavrulamak istemiş ise aşağı yukarı aynı sebeplerden ve aynı sonuçları vererek bu elit özel okulları Amerikan ufkunda kaldılar. Amerika'da geri kalan özel okulların çoğu Türkiye'de olmayan bir mezhep anlayış ve ayrılışından meydana geldiler. O da şöyle ki. Herkesin bildiği gibi Birleşik Amerikalıların çoğu çeşitli Protestant mezheplerine mensuplardır. İbâdet veditiğeri dinî bakımlarından kendi aralarında ve diğer mezhepler ile çatışan bunların bir nevi «lâik maarifine» kabul etmişlerdir. Bu politikanın memnun kalmıyan veya kendi cemaatına bir tehlike teşkil ettiğini gören çeşitli dindarlar, bilhassa bir kısmı katolikler çocuklarını resmî okullara göndermeyip cemaat olarak kurdukları özel ilk, orta, lise, ve üniversitelere gönderiyorlar. Yani Amerika'nın (üstelik) Tevhidi Tedrisat Kanunu ile Türkiye'den kaldırılan bir (dinî) sistemi teşkil eder. Ayrıca 1961 sayımda gösterilen (özel okulların) bir kısmı medenî bir millete hiç yakışmıyan bir durumunun ifadesidir. Yani müfrit bir ırkçılıktan vazgeçmemek üzere Amerikanın Güneyinde bazı eyaletler beyazlara ait bütün resmi okulları (özel okulları) şekline sokmuşlar. Bu ayak oyunu ile geç te olsa Amerikan Devletinin kendine alınan Millî Eğitim ödevlerini suiistimal etmeğe uğraşmışlar ve Türkiye'deki halis köylüler gibi yaşıyan zenci vatandaşları her türlü eğitim ve insan haklarının dışında bırakmak yolundadırlar.

Böyle alacakaranlık ve Türklerin Batı ile Batı olmıyan geleneklerini kırıncı bir hava içinde dolanan özel öğretim kurumları kanunu tasarısının sadece teessüflerle karşılayacağını ümit edebiliriz.

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

SÜBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

DIŞ MUHABİRLER

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Eylem : 3 — Basın : 20057)

Baskı Tarihi : 5/11/1964

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

DÜŞLERİN ÖLÜMÜ. Tahsin Yücel - Türk Dil Kurumu armağanı -	2 lira
DEĞİŞİM. Franz Kafka - Çev.: Vedat Günyol	»
İÇE KAPANIŞ. Charles Baudelaire - Haz.: Şükran Kurdakul	»
KORKUNUN PARMAKLARI. Muzaffer Buyrukçu	»
YENİ NİMETLER. André Gide - Çev.: Vedat Üretürk	»
KIRMIZI YAPRAKLARI William Faulkner - Çev.: Ülkü Tamer	»
FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ - Hatemî Senih Sarp (Millî Eğitim Bakan- lığınca okullara salık verilmiştir.)	»
YANLIŞLIK. Albert Camus - Çev.: Ferid Edgü (Tükendi. Hazırlanıyor)	»
ÇİVİ YAZISI. İlhan Berk	»
İNGİLİZ - AMERİKAN ŞİİRİ - Haz.: Bilge Umar (Ünlü İngiliz - Amerikan şairlerinin hayatları; eserlerinden örnekler	»
ALIN TERİ. Jack London. - Çev.: Selma Kurdakul (Tükenmiştir)	»
MAVİ VE KARA - Sabahattin Eyüboğlu	»
ÇOK KAPALI ODA - Asım Bezirci	»
MÜTHİŞ ÇOCUKLAR - Jean Cocteau. Çev.: Vedat Üretürk	2 lira
MİTOLOGYADAN ÜNLÜ KİŞİLER. - Emel Dilman (Millî Eğitim Bakan- lığınca okullara salık verilmiştir).	»
TAŞ ÇATLASA - Yaşar Kemal	3 lira
SAYGILI YOSMA. Jean - Paul Sartre - Çev.: Orhan Veli Kanık	2 lira
DOĞU - BATI. Melih Cevdet Anday	3 lira
DİRİLEN ŞEHİR. Jules Romains - Çev.: Sabahattin Eyüboğlu (Resimler: Ferruh Doğan.)	2 lira
MEMLEKET ÖZLEMİ. Langston Hughes - Çev.: Necati Cumalı	2 lira
DÜŞÜŞ. Albert Camus - Çev.: Ferid Edgü	3 lira
BULANTI. Jean - Paul Sartre - Çev.: Selahattin Hilâv	6 lira
SPLEEN DE PARIS - Paris Sıkıntısı - Charles Baudelaire Çev.: Tahsin Yücel	3 lira
BELÂ ÇİÇEĞİ - Attilâ İlhan	3 lira
KAPALI MUTLULUK - Dünya Şiirinden Seçmeler - Çev.: Coşkun Zengin	2 lira
SUSUZ YAZ - Necati Cumalı (Tükenmiştir)	4 lira
SİSYPHE EFSANESİ. Albert Camus - Çev.: Tahsin Yücel	4 lira
YÜZ ÜNLÜ SENFONİ. Paul Grable - Çev.: Selma Kurdakul	5 lira
ÇAĞDAŞ ALMAN HİKÂYESİ — Haz.: Kâmuran Şipal	4 lira
HAYDARI KAMPI - Themis Kornaros - Çev.: Nevzat Hatko - Asım Bezirci - Hüseyin Göntürk	5 lira
GÜNLERİN GETİRDİĞİ, GÜNLERİN GÖTÜRDÜĞÜ -	4 lira
KALPAKLILAR - Samim Kocagöz	7,5 lira

.Devamı arka sayfada)

Ataç Kitabevi Yayınları

ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence - Çev. : Bilge Karasu (Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)	2 lira
VOLTAİRE — Çev. : Suat Erginer	2 lira
GERGEDAN — E. Ionesco - Çev. : Fikret Adil	3 lira
DİNAMİT — B. Traven - Çev. : Adalet Cimcoz	3 lira
MİLENA'YA MEKTUPLAR — F. Kafka - Çev. : Adalet Cimcoz II. Baskı. İki cilt bir arada (Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)	6 lira
TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus - Çev. : Tahsin Yücel	3 lira
DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz	7,5 lira
KURTLAR SOFRASI — Attilâ İlhan	7,5 lira
YAZ DÖNEMİ — Behçet Necatigil (Türk Dil Kurumu Şiir Armağanı)	2 lira
ALEKSİ ZORBA — Nikos Kazancakis - Çev. : Ahmet Angın	7,5 lira
SİYASET ÇARKI — Jean - Paul Sartre - Çev. : Güzin Sayar	3 lira
NİCE KAYGILARDAN SONRA — Şükran Kurdakul	2 lira
DÜNYADA HARP VARDI — Orhan Kemal	2 lira
BİR AÇIDAN — Mehmet Seyda	2 lira
KAVEL — Hasan Hüseyin (Yeditepe Şiir Armağanı)	2 lira
SİNEKLER — J. Paul Sartre Çeviri: Tahsin Yücel	3 lira
BEN SANA MECBURUM — Attilâ İlhan - İkinci Baskı	3 lira
PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT — Freud - Yung - Adler Çev. : Selâhattin Hilav	3 lira
KOMEDİ SANATI — A. Seyler - S. Gaggard Çev.: Suat Taşer	3 lira
BİR DELİNİN NOTLARI — Gogol. Çev. : Mehmet Özgül	3 lira
DAVA — Franz Kafka - Çev. : Kâmuran Şipal	7,5 lira
KURDLAR SOFRASI — II. Cilt - Attilâ İlhan	7,5 lira
ASLAN ASKER ŞVAYK — J. Hašek - Çev. : Ayşegül Günkut	6 lira
İNSANLIĞIN GELECEĞİ — B. Russell - Çev. : Memduh Balaban	2 lira
ELBİSECİLER ÇARŞISI — Kâmuran Şipal	2 lira
YAŞAMA DUVARI — Nevzat Üstün	3 lira
BİR KARIŞ TOPRAK — Samim Kocagöz	5 lira
KRAL ÖLÜYOR — Ionesco. Çev. : Fikret Adil	2 lira
IONESCO — Jack ya da Boyuneğme — Çev. : P. Caporal - İ. Denker	2 lira
DUVAR — İkinci Baskı - Jean - Paul Sartre - Çev. : Vedat Üretürk	2 lira

BU AY ÇIKANLAR

RÜYA YORUM METODU — Freud - Çev. : Ayşegül Günkut	2 lira
VAROLUŞÇUNUN BUNALIMI — B. Russell - Çev. : Türkân Araz	2 lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiyatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar EYLEM'e bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir.

Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.